

วรรณคดีบันทึกประวัติวันสถาปนาโรงเรียนนุญวาทย์วิทยาลัย

ลิลิตพ่ายฟ้า

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โรงเรียนนุญวาทย์วิทยาลัย

- จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสวันครบรอบวันสถาปนาโรงเรียน ๑๒๕ ปี -

ลิลิตพ่ายพิ

พระราชในพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
วรรณคดีบันทึกประวัติวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยครบรอบ ๑๒๕ ปี
'บุญวาทย์ ๑๒๕ ปี ก้าวนำเทคโนโลยี รักวิชาบุญวาทย์ ฉลาดทางดิจิทัล สร้างสรรค์นวัตกรรม'
วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

ธีรราชสดุดี

๑ ปวงข้าประณตน์อ้อม
น้อมจิตอุทิศหมาย
๑ ธีรราชประกอบกิจ
พิศงานวิจักษา
๑ รับคำปิตาราช
มุ่งมั่นมิสับสน
๑ เดือนสิบยฺรยาตร
จากวังดุสิตฐาน
๑ พาชี* ฐ ร่วมเปิด
ราชาพิพัฒน์เนื่อง
๑ วันทาขุติเสรีจ
พายัพพิศานี้
๑ ชาวหกพิจิกมาส
ทรงเปิดสถานานา
๑ ลำปางฉสองราช
ภักตมิสุญลีน
๑ บุญคุณธิรราช
ทั่วฟ้าประเทศไทย

มนพร้อมวชิกาย
ศิริวาทน์พระปรีชา
วรจิต ฐ เมตตา
วิเคราะห์หาประโยชน์ชน
พระประพาสอุดรทน
จิตมุ่งพิพัฒน์งาน
คณะราชพินิจการ
ลุดะว่าบุรีเมือง
กิจเลิศจรัสเรือง
รถไฟประจักษ์มี
พระเสด็จประพาสปรีดี
ฐ ประสงค์ประจักษ์ตา
บุญวาทย์เสด็จมา
ศิริเกียรตินครินทร์
อภิวาทน์พระภูมินทร์
สดุดีและเทิดไท้
นฤนาทขจรไกล
ลุดสวรรค์นรินทร์กาล ๑

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียนโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
(นายสิงห์คำ สอนแปง ประพันธ์)

* สถานีรถไฟชุมทางบ้านภาชี สังกัดตามต้นฉบับลิลิตพายัพ

คำนำ

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ คือ “เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรมมุ่งจัดการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการองค์กรด้วยเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” โดยมีพันธกิจที่สำคัญคือ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ๓R + ๘C + ๒L และเป้าประสงค์คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลโลกที่พร้อมด้วยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย มีภารกิจในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ตามจุดเน้นที่กำหนด ๓R + ๘C + ๒L โดยเฉพาะ ๓R ซึ่งประกอบด้วย Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) จึงได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิลิตพ่ายพ” ขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียนภาษาไทย และคุณลักษณะรักการอ่าน การเขียนภาษาไทย ของนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยการสรุปความ คือ สรุปสาระสำคัญเฉพาะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ (historical facts) ที่เป็นพระราชกรณียกิจ ตามลำดับเวลาที่ปรากฏในลิลิตพ่ายพตั้งแต่วันที่ ๓๑ ตุลาคม - ๓๑ มกราคม ๒๔๔๘* เพื่อให้ให้นักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา มีทักษะการอ่าน การเขียน มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และมีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับวันสถาปนาของโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ที่ถูกต้องสามารถนำไปสื่อสารและอ้างอิงได้อย่างภาคภูมิใจ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิลิตพ่ายพ” เล่มนี้ คงเป็นประโยชน์ต่อ นักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ไม่มากก็น้อย ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย และรองผู้อำนวยการโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยทั้ง ๔ กลุ่มงาน ที่ได้ให้คำแนะนำที่มีคุณค่า ไว้ ณ โอกาสนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

* เป็นการนับศักราชอย่างเก่า เริ่มใช้ในปี พ.ศ.๒๔๓๒ รัชกาลที่ ๕ โดยกำหนดวันขึ้นปีใหม่ คือ วันที่ ๑ เมษายน ของทุกปี สำหรับการกำหนดวันขึ้นปีใหม่ตามแบบสากลตะวันตก เริ่มเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๓ สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี สืบจนทุกวันนี้

สารผู้อำนวยการโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย เป็นโรงเรียนเครือข่ายสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า และเป็นเครือข่ายสถาบันการศึกษาในรัชกาลที่ ๖ และสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี มีอัตลักษณ์ คือ “รักการทำดี วิชาการมาตรฐานสากล สร้างคนเป็นผู้นำ” และวิสัยทัศน์ คือ “เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรม มุ่งจัดการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการองค์กรด้วยเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” โดยมีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลโลกที่พร้อมด้วยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ ๓R + ๘C + ๒L สำหรับนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา และเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถด้านเทคโนโลยีและภาษาดิจิทัลเพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ในโอกาสวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยครบรอบ ๑๒๕ ปี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน และนิสัยรักการอ่าน การเขียนให้แก่ักเรียน เพื่อนำไปใช้ในการสื่อสารและการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิลิตพายัพ” ซึ่งเป็นวรรณคดีบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อันมีเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญที่บุคลากรโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยทุกคนต้องรู้ เกิดสามัญสำนึกที่ต้งามต่อสถาบัน พร้อมทั้งนำข้อมูลประวัติศาสตร์วันสถาปนาโรงเรียนไปใช้สื่อสาร ประชาสัมพันธ์ในสังคมโลกอย่างถูกต้องและภาคภูมิใจ

(นายนิรันดร หมื่นสุข)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

สารรองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารวิชาการ

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ คือ “เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรม มุ่งจัดการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการองค์กรด้วยเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” ซึ่งทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ นั้นเป็นทักษะที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ ๓R (Reading : อ่านออก, (W) Riting : เขียนได้, (A) Rithmetic : คิดเลขเป็น) และ ๘C (Critical thinking and problem solving : ทักษะการคิดวิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณ และสามารถแก้ปัญหาได้, Creativity and innovation : ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงนวัตกรรม, Cross-cultural understanding : ความเข้าใจในความแตกต่างและกระบวนการคิดของแต่ละวัฒนธรรม, Collaboration teamwork and leadership : ความสามารถในการร่วมมือกันทำงานเป็นทีม และมีภาวะความเป็นผู้นำ, Communication information and media literacy : ทักษะในการสื่อสารข้อมูล และการรู้เท่าทันสื่อ, Computing and IT literacy : ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และความเข้าใจในเทคโนโลยี, Career and learning skills : ทักษะด้านอาชีพและความสามารถในการเรียนรู้, Compassion : ความมีเมตตา กรุณา มีคุณธรรม รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมไปถึงการมีระเบียบวินัย

จากข้อมูลรายละเอียดดังกล่าว ๓R จัดเป็นทักษะด้านความรู้พื้นฐานที่ทุกคนต้องมี ทั้งการอ่านออก เขียนได้ เป็นทักษะที่จะสามารถนำไปสื่อสาร เรียนรู้ และต่อยอดความรู้ในด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่ให้พัฒนามากยิ่งขึ้น ส่วนทักษะ Arithmetic หรือการคิดเลขเป็นนั้น ถือว่าเป็นทักษะทางคณิตศาสตร์ที่ช่วยส่งเสริมระบบความคิดให้มีตรรกะที่ดีขึ้น มีความเป็นเหตุเป็นผล

ในโอกาสวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยครบรอบ ๑๒๕ ปี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิลิตพายัพ” ซึ่งเป็นวรรณคดีบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ให้เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน และนิสัยรักการอ่าน การเขียน รวมถึงเสริมสร้างความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy) ให้แก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี

(นางพนิดา สุประการ)

รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารวิชาการ

สารรองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย มีคติพจน์คือ “สมมา วายเมเถว ปุริโส. เป็นคนพึงทำดีรำไป” และกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ คือ “เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรม มุ่งจัดการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการองค์กรด้วยเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” ทั้งนี้ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันตามศักยภาพ การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม ตามที่สังคมมุ่งหวัง ต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุน การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับนักเรียนแต่ละคน เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว และปัญหาภาวะความรู้ถดถอย (Learning Loss) ได้สร้างผลกระทบในวงกว้าง ทั้งต่อตัวเด็กนักเรียนก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด ภาวะซึมเศร้า ซึ่งล้วนแต่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของนักเรียนทุกคน อาจนำไปสู่การเกิดปัญหาและสภาวะวิกฤติทางสังคมได้

ดังนั้น ในโอกาสวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยครบรอบ ๑๒๕ ปี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ จึงเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต มีความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy) ผ่านกระบวนการสร้างนิสัยรักการอ่าน จากหนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิลิตพ่ายพ์” เล่มนี้ ได้เป็นอย่างดี อีกวิธีการหนึ่ง

(นายทรงพล เฟื่องฟู)

รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน

สารรองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารอำนวยการและงบประมาณ

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ คือ “เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรม มุ่งจัดการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการองค์กรด้วยเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” โดยมีเป้าประสงค์สำคัญ คือ

๑. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลโลกที่พร้อมด้วยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑
๒. เพื่อเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ ๓R + ๘C + ๒L สำหรับนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา

การส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนยุคดิจิทัล (Reading Promotion in digital age Schools) จึงมีความสำคัญ เพราะการอ่านหนังสือมีประโยชน์เพื่อช่วยพัฒนาทั้งด้านความคิด เขavnปัญญา และเป็นพื้นฐานของการต่อยอดองค์ความรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การส่งเสริมการอ่านเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และรูปแบบของการอ่านหนังสือในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงไป ความรู้ต่าง ๆ สามารถหาได้จากอินเทอร์เน็ต และถูกบรรจุไว้ในเทคโนโลยีแบบพกพา เช่น แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ และสมาร์ทโฟน เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทั้งในและนอกห้องเรียน

หนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิตทายัพ” วรรณคดีบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวันสถาปนาโรงเรียน บุญวาทย์วิทยาลัย ซึ่งจัดพิมพ์ในโอกาสวันสถาปนาโรงเรียนครบรอบ ๑๒๕ ปี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาทั้งด้านความคิด เขavnปัญญา ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy) ได้เป็นอย่างดี

(นางสาวดวงเดือน จิตอารีย์)

รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารอำนวยการและงบประมาณ

สารรองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารทั่วไป

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยมีอัตลักษณ์ คือ “รักการทำดี วิชาการมาตรฐานสากล สร้างคนเป็นผู้นำ” และวิสัยทัศน์คือ “เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรม มุ่งจัดการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการองค์กรด้วยเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลโลกที่พร้อมด้วยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ ๓R + ๘C + ๒L สำหรับนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา

การจะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ได้นั้น การพัฒนาและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการอ่านเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญาของคนในสังคม การอ่านเป็นหัวใจของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นทักษะที่สำคัญยิ่งที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทำให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และค่านิยมต่าง ๆ รวมทั้งช่วยในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต พัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีที่สุด

ในโอกาสวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยครบรอบ ๑๒๕ ปี วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน “ลิลิตพ่ายพ” ซึ่งเป็นวรรณคดีบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวันสถาปนาโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy) และ ๓R + ๘C + ๒L ได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่งด้วย

(นายประกรณ์ ผันผาย)

รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารทั่วไป

ลิลิตพ่าย[†]

ร้าย

๑ ศรีสวัสดิวิชัย ไกรกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา สยามราชาธิราชสถิต
ยิ่งพิศยิ่งพิศวง งงวยแทบลืมนพริบ แม้จักหยาบสิ่งงาม หรือกล่าวความขยาย บรรยายถึงสิ่งสรรพ อันควรชม
ทั้งหมด ต้องกำหนดเพลานาน นี่เป็นพยานความเจริญ เหล่าไทยเดิรขึ้นมา กว่าเมื่อปางก่อนก็ ข้อนี้เห็น
ถนัดเจียว ถ้าเที่ยวไปในนคร สัจจรตามถนนหลวง ปวงธรม้าดาตาศ รรรางกลาดเคลื่อนไป รรถจักรใช้
จักร์รูด ไฟฟ้าจุดชัชวาล แลโอฬารเพลินตา เดิรไปมาแสนสุข ชนนฤทุกซ์ทั่วหน้า พึงเดชพระผ่านฟ้า
ปกเกล้าเย็นเกษม ทั่วนา ฯ

โคลง ๔

๑ ไทยเปรมพึงบาทเจ้า	จอมสยาม
หมู่อมิตรชยาดนาม	ท่านไท้
พระนำเทศสู่ความ	เจริญยิ่ง เจริญนา
เพื่อพวกเราจักได้	เทียบหน้าเทียมเขา ฯ
๑ ผุงเรามีโชคแท้	จริงจริง
ซึ่งอาจแนบแอบอิง	ชิดเจ้า
สามารถฝากกายพึง	แทบบาท ยุคลนา
ขอพระเดชครอบเกล้า	เหล่าข้าบาทบงสุ ฯ
๑ พระองค์ประกอบด้วย	เมตตา
อีกพระทรงกรุณา	เล็ดล้น
ยังซ้ำแทรกมูทิตา	เอื้อโอบ
พระอุเบกขาพัน	มนุษย์ทั้งดินแดน ฯ
๑ เนืองแน่นเป็นชนิดด้วย	บริพาร ท่านนอ
อำมาตย์ข้าราชการ	มากแล้
สมณพราหมณาจารย์	บำเพ็ญพรต
ผุงปราชญ์ช่างฉลาดแท้	รอบรู้สรรพศิลป์ ฯ
๑ ปวงอรินทรชาติคร้าม	หมู่ทหาร
เหล่าราบม้าอจราญ	อะคร้าว
ปืนใหญ่ผจญผลาญ	พินาศ
แม้อริเหยียบด้าว	จักต้องประลัยศูนย์ ฯ
๑ จำรูญจำรัสด้วย	พานิช การแฮ
ต่างชาติภาษาชนิด	แข่งสู้
ฝรั่งจีนแขกม่านคิด	พึงโพธิ พระนา
ทุกเทศเขตต์แคว้นรู้	ร่มแท้ไต่ปาน ฯ

* จัดพิมพ์โดยใช้ภาษาแบบเดิมสมัยรัชกาลที่ ๕ ปัจจุบันบางคำมีการเปลี่ยนแปลงลงรูปคำแล้ว เช่น เดิร เป็น เติน

โคลง ๓

๑ อมรรัตนโกสินทร์
ยี่สิบสี่สี่สี่คล้อย

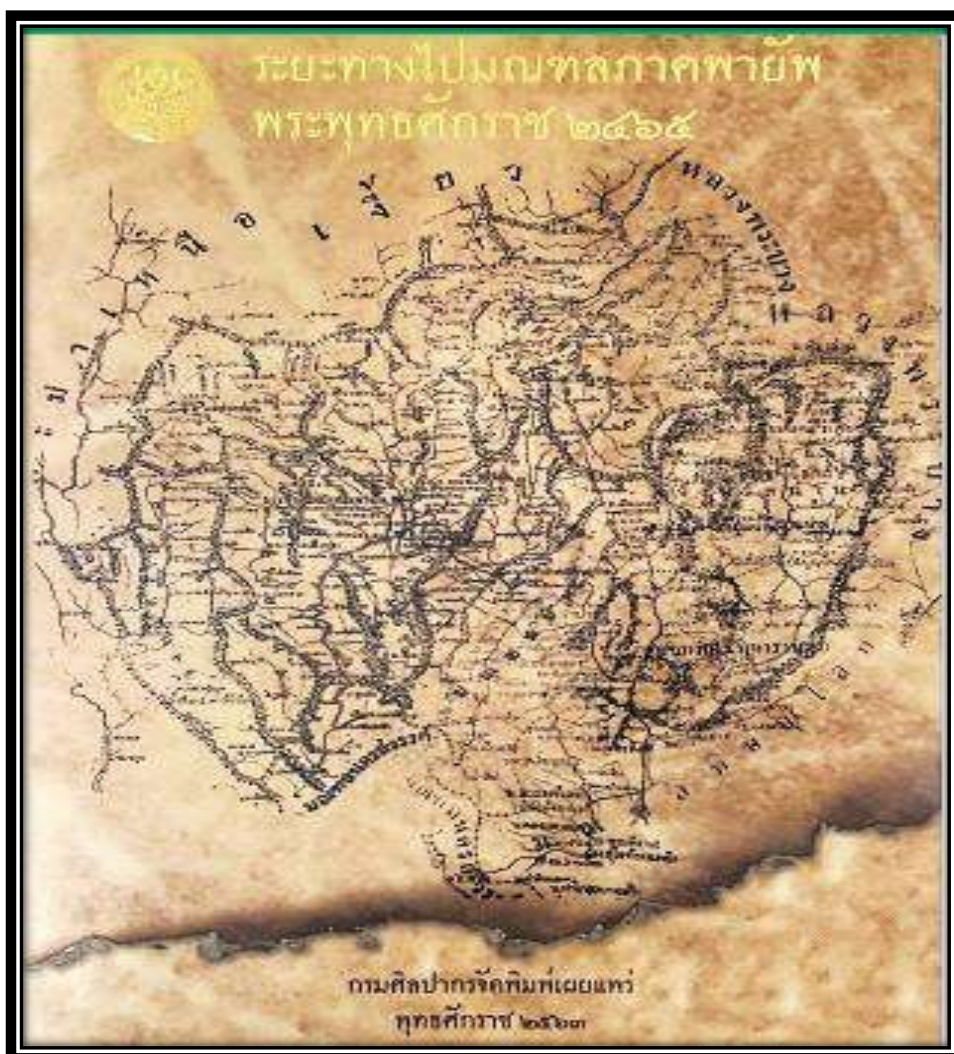
บุรินทรศกร้อย
เคลื่อนแล้วกิ่งปี ฯ

โคลง ๒

๑ จอมธานีท่านได้
หน่อไต้เห็นเมือง
๑ พระเรืองฤทธิ์ทั่วดาว
เสด็จเบื้องเมืองพา

ทรงดำริจักให้
ท้าวนา ฯ
อนุญาตให้หน่อท้าว
ยัพเทอญ ฯ

๑ เมื่อกรุงรัตนโกสินทร์สถาปนาได้ ๒๑๔ ปี (พ.ศ.๒๔๔๘) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้ พระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทอดพระเนตรหัวเมืองพายัพ ฯ

ร้าย

๑ เจ้าสยามรัฐดำรง ทรงดำริจักใคร่ เสด็จไปจากนคร แรมรอนในมณฑล กรุงเก่าคั่น ถิ่นสถาน เบื้องเขาราคที่เหลื่อ เพื่อบำรุงบ่ให้ศูนย์ จำรูญปรากฏรสภู ประสงค์รูปเก็บไว้ ใต้จิงทรงอุตสาห์ ส่องฉายาสาทิศ งามวิจิตรวิไล ในกำหนดประพาส เลยส่งราชปิยบุตร ในที่สุดแห่งทาง รถไฟวาง เสร็จไว้ แต่นั้นโอรสให้ นอบเกล้าบังคมลา ฯ

๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเสด็จประพาสเมืองเก่าลพบุรี เพื่อเสด็จเปิดทางรถไฟที่สถานีบ้านภาชี พร้อมส่งเสด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ประพาสหัวเมืองมณฑลพายัพตามหมายกำหนดการ ฯ

โคลง ๔

๑ โดยเสด็จพระผู้ผ่าน	พิภพ สยามเฮย
จรสู่บุระลพ	เกียรติก้อง
ใครเลยจักลี้หลบ	ราชกิจ ได้ฤ
จำจิตต์จำจากห้อง	นุชเนื้อเนาคุณ ฯ
๑ บุญเอยเราก่อสร้าง	ไว้เฉน
หนอจึ่งต้องครรไล	จากเจ้า
อยู่หลังแม่ดวงใจ	จงสุข
จงปล่อยแต่พี่เศร้า	อุระร้ายแต่เดียว ฯ
๑ บุรพชาติเราพรากให้	สัตว์สอง จากกระมัง
กรรมจึงตามตบสนอง	ชาตินี้
กรรมตามแต่บุญผอง	จักไม่ ตามฤ
เดชะบุญก่อนก็	โปรดข้าคืนสม ฯ
๑ ผากโฉมสมรมแม่ไว้	แห่งใด ดีฤ
ผากเมฆเกรงวรุณไท	ลอบกล้า
ผากโฉมลักขมิใน	เกษียรสมุทร ก็ดี
เกรงพระสีกรปล้ำ	ปลุกให้สลายศรี ฯ
๑ ผากองค์อุมาแม่เจ้า	จอมสวรรค์ ดีกระมัง
เกรงเกลือกองค์อินทร์ฝัน	ใฝ่น้อง
ผากฟ้าขลาดทิววัน	สอดเนตร์ สบแม่
ผากน้ำเกรงนาคต้อง	จิตต์ต้องใจสมร ฯ
๑ ผากมาตุหรือท่านไซรั	บุตรหลาย
ผากมิตรกริ่งมิตรหมาย	แต่จะต้อง
เรียนนีกออกเรียนคลาย	วิตกแน่ แล้วแม่
โฉมฝากใจแม่น้อง	ยิ่งด้วยฝากใคร ฯ

๑ จุดเทียนจุดธูปไหว้	พระสยาม
พระฤทธิหม่อมบุษย์ขาม	ทั่วหล้า
นำกรัญญชลีสาม	คาบคิด คณิงนา
จูงประสิทธิ์พรข้า	บาทให้คั่นสม ฯ
๑ กลางกรกอดแก้ว	กับอก
ดาลัยสุชลดก	ต้องแก้ว
จากนุชพือกฟก	พู่ฟาม ฟอนแม่
โมงหนึ่งห่างห้องแคล้ว	คลาดคล้ายขบฉนำ ฯ
๑ แม้อิศวรวอยฤทธิแมน	นารายณ์
เรียนจักทำโทกาย	เทียบไว้
กายหนึ่งจักให้ผาย	ผืนราช การนอ
กายหนึ่งพ้จักให้	อยู่เกล้าคลึงนาง ฯ
๑ รักนวลรักยิ่งด้วย	ดวงใจ
หากกิจไผทไท	ท่านใช้
สิตนิต์ท่านชานไซ	คำกล่าว
สุดแม่สิ้นชีพให้	ซุกไว้เสื่อคลุม ฯ
๑ ลาพ่อลาแม่แล้ว	ลาสมร
ลาญาติพี่น้องสลอน	สลัปลั้ง
ลาลูกรักสนิทอน	ในอุ้
ลามิตรเพื่อนบ้านทั้ง	หาสใช้ชายหญิง ฯ

๑ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงรับพระราชภารกิจแล้ว ทรงจุดธูปเทียนไหว้พระสยามเทวาธิราช ๓ ครั้ง ทรงอธิษฐานขอพรให้เดินทางไปกลับโดยสวัสดิภาพ ถวายบังคมลาพระราชบิดา พระราชมารดา พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนข้าราชการบริพารทุกคน ฯ

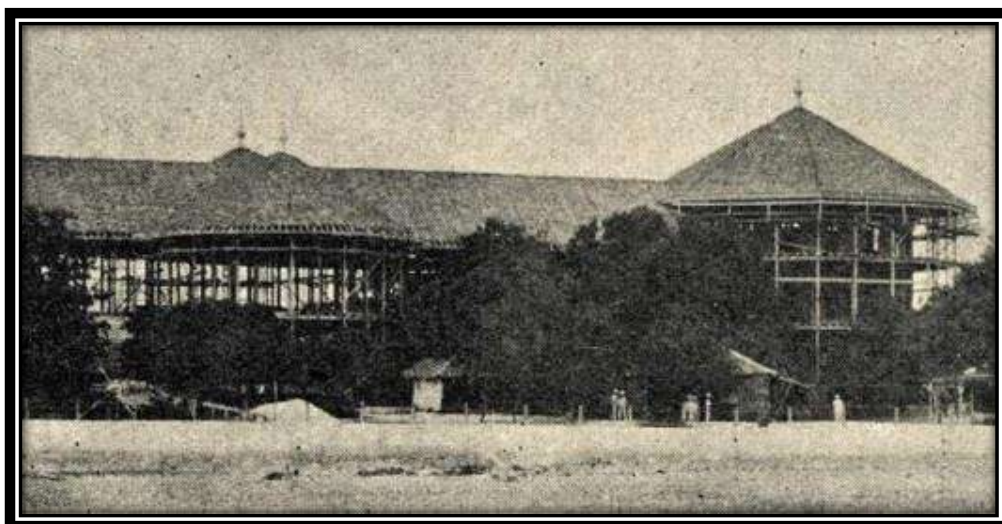
โคลง ๓

๑ ที่สามสิบเอ็ดตุลา	เพลามองเศษเช้า
พระราชาริราชเจ้า	เสด็จลี้จากสวน ดุสิตนา ฯ

โคลง ๔

๑ งามเอียงงามเล็ดลั่น	ควรรชม
ราชรถจักรน่านิยม	ดุจแก้ว
แก้วจักรพรรดิสม	นามเรียก จริงนอ
ทัตมารุตเพริศแพรว	รถให้รองทรง ฯ
๑ บงหมุ่ราชญาติแพ้น	เป็นชนิด
ยังอมาตย์เสนาจัด	แห่ล้อม
บ้างซึ่ขับจักรรัถ	ตามเสด็จ
มาสู่สถานรถพร้อม	เพื่อเฝ้าทูลลออง ฯ

๑ วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๔๔๘ เวลา ๐๗.๐๐ นาฬิกาเศษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ออกจากพระราชวังดุสิต โดยรถยนต์พระที่นั่ง มาที่สถานีรถไฟ (สามเสน) พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ เสนาอำมาตย์ ตามเสด็จ ฯ

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต

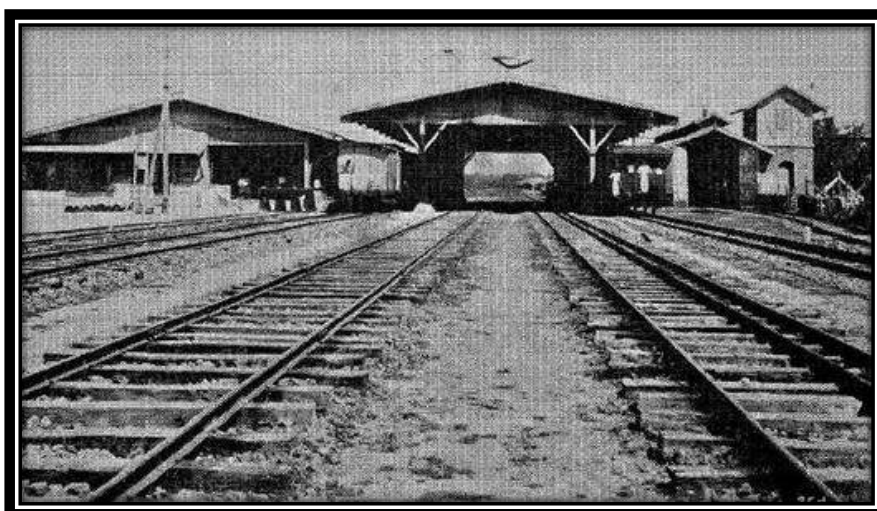
ร้าย

๑ ครั้นได้ฤกษ์พระองค์ เสด็จทรงวรราชรถ ประดับประดาดงงามสุด ดุจพิมานเทวา ถึงเวลากำหนด รถไฟใช้จักร์เดิน เสียงเสเทือนเสทินสนั่นหล้า เคลื่อนคลาจากสามเสน แล่นบมิเอนไกวกวัด ราชารัตทรงกล้อง ส่องฉายรูปริมทาง ระวังรดดำเนียร ดูน่าเพลินจิตต์จริง ทั้งชายหญิงราษฎร พากันจรมาดู ผู้เป็นเจ้าของตน ล้วนเปรมกมลทั่วหน้า เห็นเจ้าหล้าครานี้ บางคนชี้ท่านถูก บอกให้ลูกหลานจำ ๕ ตรีศ คำปราศรัย ให้ประชาชนปราโมทย์ โปรดได้ถามความสุข ทุกข์ของชนทั่วถึง ต่างคำนึงยินดี ว่าเรามีเจ้า ประเสริฐ เล็ดยิ่งนายอื่นปวง ดุจเจ้าสรวงเล็ดฟ้า ครั้นเพลากลับเที่ยง รถแล่นเคียงเทียบสถาน นามว่าบ้านภาษี จึงภูมิเจ้าหล้า เสด็จสู่ปราสาทผ้า พิจิตรแท้ควรชม ยิ่งนา ฯ

๑ ครั้นได้ฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นรถไฟ ตามเวลาที่กำหนด รถไฟเคลื่อนขบวนออกจากสถานีรถไฟสามเสน เวลาใกล้เที่ยงขบวนรถไฟ พระที่นั่งเทียบชานชาลาสถานีบ้านภาษี (มณฑลนครสวรรค์) เสด็จสู่ประรำลับพลาก ฯ

สถานีรถไฟสามเสน

สถานีรถไฟชุมทางบ้านภาชี

โคลง ๓

๑ พระเสด็จขึ้นประทับ
ราชญาติอำมาตย์ข้า

โคลง ๔

๑ สุริยวงศ์อมาตย์อ้าง
ออกพระยาสุรียา
สรรพรชกิจโยธา
จึงอ่านรายงานทั้ง

บัลลังก์ระยับเล็ดฟ้า
บาทเฝ้าริมองค์ ฯ

นามา
นุวัตร รุ่ง
ฉิการท่ว
นอบเกล้าถวายชัย ฯ

<p>๑ จอมไทยดำรัสได้</p> <p>ไพเราะสุดควรจำ รถไฟเป็นเครื่องนำ ปวงราษฎรจักได้</p> <p>๑ แผ่นดินก็จักได้</p> <p>จักช่วยผูกประชาชน ความรักรัฐมณฑล ความรักชาติจักเฝ้า</p> <p>๑ ฟังเพลินเพลิดเพลินดีแท้</p> <p>รู้สึกความจริงชัด พระคุณประดุจจันทร์ ปกแผ่ไพศาลกัน</p>	<p>ตอบคำ อมาตย์นา</p> <p>จดไว้</p> <p>ผลสู่ ประเทศแฮ สุขทั้งพูนสิน ฯ</p> <p>รับผล อิกนา ชิดเข้า จักเกิด ทวีพ้อ เร่งให้ไทยเจริญ ฯ</p> <p>คำตรัส เช่นนั้น อันประเสริฐ เหล่าข้าบาทบังสุ ฯ</p>
---	--

๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับบนบัลลังก์ พระบรมวงศานุวงศ์ และ
อำมาตย์เข้าเฝ้า ฯ พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุญนาค) เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กล่าวถวาย
รายงานและถวายพระพรชัยมงคล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตรัสตอบ ฯ

โคลง ๒

<p>๑ เมื่อพิธีเสร็จแล้ว</p> <p>จิราชให้เสด็จเสวย ฯ</p> <p>๑ นำเขยการแต่งพร้อม</p> <p>เปรียบด้วยไพรวัน ฯ</p>	<p>เสด็จจากบัลลังก์แก้ว</p> <p>โต๊ะจัดพุกษชาติหอม</p>
---	---

โคลง ๓

<p>๑ พลันพระผู้เพ็ญยศ</p> <p>ทั้งอำมาตย์บางท่านให้</p>	<p>กำหนดราชาญาติให้</p> <p>นั่งพร้อมริมอาสน์ ท่านนา ฯ</p>
--	---

ร่าย

๑ ครั้นพระเสวยสำเร็จ ๖ ก็เสด็จยุรยาตร์ กรายกรนาดนวยงาม อำมาตย์ตามแน่นขนัด
ตั้งฝูงสัตว์จับดูบาท เฝ้าตามราชสีห์นาย ผายสู่วิ่งไฟหลวง ปวงพวกไปขึ้นนั่งแน่น ปวงพวกเล่นส่งไฟท
ยีนเรียงไปตามศักดิ์ พอรถจักรเคลื่อนที่ มีเสียงผู้ส่งโห่ โห่ฮิ้วโรสามคลา เป็นสัญญาแนะนำ
ถวายชัยมงคล รถผันพันพาชี รีบเร็วรีบมิหยุด ดุจมารุตจวนฝน จนถับถึงลพบุรี ที่นั่นมีทหารรับ
ค่านับนาถถวายเพลง บรรเลงแตรสรรเสริญ รถเทียบเนินบมิช้า จึงบพิตรเจ้าหล้า ย่างเหยื้องจาก
รถไฟนา ฯ

๑ เมื่อพิธีเสร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จลงจากบัลลังก์ ไปเสวย
พระกระยาหาร ครั้นเสวยพระกระยาหารเสร็จ เสด็จขึ้นรถไฟไปลพบุรี กองทหารบรรเลงแต
สรรเสริญพระบารมี เสด็จลงจากรถไฟ ฯ

โคลง ๓

๑ ทวยราษฎร์ชายหญิงคลา พระบาทพิตรเจ้า	กันมายืนนั่งเฝ้า เพื่อได้ชมบุญ ท่านแฮ ฯ
๑ หมื่นขุนหลวงออกญา กัมศิโรตมางค่น้อม	อีกเทศาสะพรั่งพร้อม นบนิ้วถวายพร ท่านนา ฯ

โคลง ๒

๑ เผยพจนท์กหัวแล้ว เพริศเพียงองค์อินทร์	เสด็จสู่ราชรถแพ้ว เสด็จเอย ฯ
--	---------------------------------

โคลง ๔

๑ งามนราธิราชทั้ง งามแสะสองยาตร์พยส งามสารถิจจรด งามอศวารณคัล้าย	งามรถ ทรงพ้อ ย่างย้าย สายขับ พิชณุสร้างสรรค้วาย ฯ
---	--

๑ ประชาชนและข้าราชการต่างมาเฝ้า ฯ รับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปฏิสันถาร จากนั้นเสด็จขึ้นราชรถ ฯ

ร้าย

๑ ขั้บรมมาปมิหึ่ง ถึงวังเบารณราช จึงภูวนาจรดล ยลนิเวศน์วังร้าง สร้างแต่ปาง
พระนารายณ์ ซึ่งตัวนายคอนสตัน ฟิลคันชาวกรีก หลีกมาพะพิงโพธิ โปรดความชอบความดี ให้เป็นที่
ออกญา นามวิชาเยนทร เป็นผู้สอนผู้สั่ง เป็นผู้ตั้งต่อติด ประดิษฐ์คิดแต่งแปลน ให้แม่นแผนยุโรปเขียน
บุรณ์ตามเขียนแบบแล้ว จึงพระทรงจักรแก้ว โปรดเกล้ารางวัล ยศนา ฯ

๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถึงพระราชวังโบราณ
เมืองลพบุรี (วังนารายณ์หรือพระนารายณ์ราชนิเวศน์) หอดพระเนตรสถาปัตยกรรมที่ใช้
แบบแผนตามยุโรป

โคลง ๓

๑ พลันเพลินพิศเวียงวัง ตึกพระเจ้าเหาแล้ว	อีกแถวคลังสระแก้ว เสด็จเข้าัญญปราสาทแฮ ฯ
---	---

โคลง ๔

๑ สรรเสียรวราหะตัม เปิดไก่อบายศรีตอง สุราใส่ขวดของ รัษฎูปคำเทียนทั้ง	เดี่ยวบรอง แต่งตั้ง แทรกอยู่ ดอกไม้รายวาง ฯ
๑ ปางปิ่นจักรพรรดิเจ้า นบเทพนารายณ์สาม ราชญาติยุพราชตาม เสรีจกีสงเวยแควแล้ว	จอมสยาม คาบแล้ว อย่างเยี่ยง พระนอ คลาสเต้าตามฉนวน ฯ

๑ เสด็จสู่หน้าเวศพร้อม	พลพาย
องครักษ์ตำรวจราย	รอบข้าง
เรือทรงแล่นฝ่าสาย	สินธุ์ เขียว
ลู่ทุ่งพรหมาสตรกว้าง	เห็นบหน้าพลับพลาศรี ฯ

๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรหมู่ตึกพระคลังศุภรัตน์ และตึกพระเจ้าเหา จากนั้นเสด็จไปที่พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท ทรงบำเพ็ญพิธี บวงสรวงพระวิญญูณสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสด็จกลับทางเรือผ่าน "ทุ่งพรหมาสตร" (ปัจจุบันคือบริเวณที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ในเขตตำบลพรหมาสตร อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี) ถึงพลับพลา ประทับแรมที่ลพบุรี ฯ

๑ แรมรุ่งโหมงเศษเช้า	จอมนรา
เสด็จส่งฉายามหา	ธาดูร้าง
สถูปปรางค์อีกทั้งปรา	สาทเก่า
เย็นย่ำค่ำคืนค้าง	แหบห้องทะเลม ฯ

๑ เข้า วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ไปนมัสการพระบรมราชคัมภีร์ใหญ่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี) ประทับแรมบนเรือพระที่นั่ง ฯ

ร้าย

๑ ถึงที่สองวารา พิจิกายนมาส พระบาทบรมราชา คลาขบวนโดยรถไฟ ใช้จักร ฉิวเฉียดพายุ บรรลุถึงปมิช้า ท่าเรือปากน้ำโพ อันโอฬารสรายูตา พวกเทศาภิบาล ฝ้า ณ สถานรถไฟ ครั้นภูวนัยจอมกษัตริย์ ตรัสปราศรัยเสร็จสรรพ เสด็จประทับเรือกล ธิบจรดลสู่วัด เขาถนัดหน้าศาลา ที่ว่าการมณฑล เรือประชาชนจอดแน่น แฝ่นเกลื่อนกลาดดาชดา เห็นราชาภิวัต พระบาทตรัส ให้เข้า มาฝ้าใกล้พระองค์ ทรงทักทายถามข่าว ชาวนครสวรรค์ปรีดา ต่างวันทาชมบุญ พระการุญยิ่งล้ำ ราชภูรินิยมใครบ่ก้า กว้าให้สยามินทร์ได้เลย ฯ

โคลง ๒

๑ จิงภูมินทรลบล้ำ	ธเสด็จปมิช้า
ไต่ขึ้นบนบร	พटना
๑ พระนมัสการเสร็จแล้ว	เสด็จกลับพลับพลาแก้ว

จิงให้เลยเสวย ฯ

ร้าย

๑ ถึงเวลาอันควร เคลื่อนคลาดกระบวนจากวัด ราชภูริชนิดก็ก้อง ช้องส่งเสียงถวายชัย เรือกลไฟรีบแล่น แม่นมัตสยาน่าชม ลำนน้ำอุดมชงเทียว ฝ้าแดงเขียวประดับประดา ครั้นนาวาถึงตลาด ๘ เสด็จประพาสปมิเนิน ความเจริญแห่งพารา ปรากฏตาแน่แท้ ควรนึกปราโมทย์แล้ว อู่ระต้นเปรมกมล ฯ

โคลง ๔

๑ ถึงกาลภูวนาถเจ้า
เสด็จสู่สถานรถไฟ
ประดาผู้ที่จะไป
อภิวัตแหบบาหน้อม

๑ ราชาประสิทธิให้
ขอทูกรูปสถาวร
ในระวางเมื่อสัญญา
ตำรัสเสร็จเช่นนี้

โคลง ๔

๑ ขอเหล่าอริร้าย
ขอทูกขังงอย่าพะ
ขอสุขอย่าเลยละ
ขอพระชนม์ยึดได้

๑ ปวงภัยอย่าพาดพ้อง
ให้พระฤทธิดำรง
ขอปวงพระราชาวงศ์
เพื่อปกครองไพร่ฟ้า

โคลง ๒

๑ ราชรถอันเพริดแพรว
โอรัสไห้เสด็จจร ฯ

๑ สมเด็จหน่อพุทธเจ้า
เทียบหน้าศาลาภณ

โคลง ๔

๑ นครสวรรค์นามมาตร์แม่น
เหมาะหน้ากนาภูมินทร์
ออกญาอมรินทร์
นครศักดิ์ควรจักได้

๑ องค์อินทร์มีเนตรอ้าง
สอดส่องทั่วขอบขันธุ์
พระยาอมรินทร์ขยัน
กล้อรูปสอดส่องคว่า

๑ พระยาชลบุเรศร์ผู้
ตอนคำตระเตรียมจัด

ผ้าป่าอีกเพลงชนิด
เริงนำลับพลาหน้อม

จอมไทย
พริ้งพร้อม
พายุพิ
นอบเกล้าบังคมลา ฯ

วรพร
ตั้งก็
จงสุข ทั่วเทอญ
เหล่าข้าพูนเกษม ฯ

พ่ายพระ เดชเทอญ
ท่านไท้
วรบาท ท่านเลย
กว่าร้อยพรรษกาล ฯ

วรองค์ ท่านเลย
เล็ดหล้า
จงสวัสดิ์ ทั่วนา
ราษฎรให้อยู่เย็น ฯ

เคลื่อนจากที่จอดแล้ว

เสด็จล่องลำน้ำเข้า
ชลอย ฯ

เมืองอินทร์
แต่งให้
ครองเขตต์
สักไว้เป็นจอม ฯ

นับพัน
แหล่งหล้า
เทียมเทพ
ถ้ายล้นสิ่งสรรพ ฯ

เป็นปลัด มณฑลนา
เล่นพร้อม

หนาแน่น
นอบเกล้าบำเรอไฟท ฯ

๑ วงชายร้องยั่วเข้า	ยวนหญิง
วงอิสรี่ประวิง	ตอบโต้
คล้ายพี่ยวนหล่อนอิง	แอบอก พี่นอ
ยังคิดยั้งจับโธ	ห่างน้องนวลแซ ๑

๑ วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถึงท่าเรือปากน้ำโพ (นครสวรรค์) ข้าหลวงเทศาภิบาล (ตำแหน่งข้าหลวงผู้รักษาราชการผู้ว่าราชการเมือง) เผ่า ๑ รับเสด็จ ณ สถานีรถไฟ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับเรือกลเสด็จไปวัดศิรีวงศ์ (ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์) แล้วเสด็จกลับ ๑

๑ เมื่อเสด็จ ๑ ถึงสถานีรถไฟบ้านภาชี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธพร้อมผู้ตามเสด็จประพาสมณฑลพายัพ ถวายบังคมลา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอวยพรให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ ๑

๑ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จออกจากสถานีรถไฟบ้านภาชีจากนั้น เสด็จ ๑ โดยเรือพระที่นั่งไปเทียบที่หน้าศาลามณฑลนครสวรรค์ ออกญาอมรินทร์ (พระยาอมรินทรภำไชย (จรัส รัตนกุล) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครสวรรค์) เผ่า ๑ รับเสด็จ ตอนค่ำพระยาชลบุรุษ (พระยาชลบุรี เจริญ จารุจินดา) ปลัดมณฑลนครสวรรค์ จัดมหรสพการละเล่นหน้าพลับพลาที่ประทับ ๑

โคลง ๓

๑ รุ่งที่สามพิจิกา	ยุพราชาธิราชไท่
เสด็จสู่เรือจักรใช้	จักรย่อนลงปลาย น่านา ๑

โคลง ๒

๑ เรือไฟโคลเทียบหน้า	โรงทหารเสด็จไปเข้า
เสด็จขึ้นตำเนิรดู ๑	
ร้าย	

๑ บงหมู่ข้าราชการ ฝ่ายทหารพลเรือน บมิแซเชื่อนแซมข้า ลงยืนทำอัญเชิญ พระตำเนิสู่โรง ทหารโอโถงสอาดตา ที่ทวารากองเกียรติ ยึดยืนเหยียดเป็นแถว แนวกระทำคารวะ แต่พระหน่อพุทธเจ้า โอบอุ้มนั้นเล่าร้อง ร้องสรรเสริญบารมี พระจึ่งลีลาพลัน สู่ที่บัญชาการ ทั้งตรวจสถานพลสถิต พระเริงฤทธิ์สงคราม ตามเสด็จเพื่ออธิบาย เหตุการณ์หลายควรฟัง เสด็จหังคลังหังโรงฝีกหัดโถงควรชม แล้วจึ่งบรมโอรส ตามกำหนดถวายไว้ ได้ทรงปลุกต้นสัก เพื่อเป็นหลักตักเตือนเยื่อนใจผู้อยู่หลัง ถึงเมื่อครั้ง ๘ เสด็จ ครั้นเสร็จทรงตรวจแล้ว เสด็จลงนาเวศร์แก้ว กลับเข้าคืนพลับ พลานา ๑

โคลง ๓

๑ ครั้นได้ฤกษ์คลาขบวน	ดูยวนต้ายิ่งล้ำ
ดูจหมุ่นาคเล่นน้ำ	พิศแล้วเพลินตา ๑

โคลง ๔

งานกระบวนชลมารคล้วน	นาวา เรียงแฮ
งามเมื่อพระยาตรา	ยับยั้ง
งามเรือเปรียบอินทรา	สนะล่อง
งามติดงามต่อตั้ง	ถึถ้วนล้วนงาม ฯ
๑ เรือกลนำร่องน้ำ	มณฑล เตรียมแฮ
เรือที่นั่งศิริชล	เทียบข้าง
เรือมะโรงชักโยงกล	จักร์แล่น กลางนา
เรือเครื่องเทียบซ้ายสล้าง	สลับล้วนกระบวนเรือ ฯ
๑ ถัดมามหาดเล็กตั้ง	ที่สาม รongเฮย
พวงปิกนิกอมาตย์ตาม	จัดหั้ง
ปิกนิกมหาดเล็กยาม	ตั้งเครื่อง
เรือสี่หนึ่งยังยั้ง	อยู่ท้ายรายไป ฯ
๑ เรือกลหนึ่งไล่ท้าย	เวหน นามฤ
บรรทุกระรพของชน	เครื่องใช้
เรือกุกผูกข้างยล	เพลิดยั้ง เพลินพ้อ
สิบเอ็ดลำเรือไล่	ล่องน้ำตามกัน ฯ

๑ รุ่งเช้า วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จลงเรือกลไฟ ไปเทียบที่โรงทหาร เสด็จขึ้นไปทอดพระเนตรกิจการทหาร ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนเฝ้า ฯ รับเสด็จ พระเรียงฤทธิ์สงคราม ตามเสด็จและอธิบายกิจการทหาร จากนั้นพระองค์ทรงปลูกต้นสัก แล้วเสด็จลงเรือกลับคืนพลับพลาที่ประทับ ฯ

๑ ฤกษ์รุ่งรุ่งฤกษ์แล้ว	กระบวนจรัล แม่เฮย
คลาดลวงนครสวรรค์	ย่านน้ำ
เจียนจิตต์จักจรัล	จอดถัน เจียวแม่
ตรียิ่งตรียิ่งซ้ำ	ชอกเพียงทรวงสลาย ฯ
๑ ชายใดโรครใดกล้า	กลายกาย
เทียบบ่อตัดทันราย	ราคเจ้า
ราคร้อนอุระสลาย	แสลงยั้ง เจียวแม่
คืนและวันฝันเจ้า	จ่อหน้า มาเยือน ฯ
๑ กระบวนเป็อนบากหน้าเข้า	เกรียงไกร บ้านเฮย
ทับกฤษกฤษเกรียงไค	ตัดเจ้า
ตัดพื่นขาดไป	ขณะสวาท แม่แม่
สวาทพิฤดีเรา	ร้านร้อนเริ่มหวน ฯ

๑ เกยไชยชื่อโด่งด้วย	กุมภา หนึ่งนา
ยาวใหญ่ร้ายกาจนา	สิกพร้อย
ตัวตายแต่หลานตา	ยังอยู่
สองบาทหุดขาวน้อย	ต่างพร้อมพรรณตา ฯ
๑ ชุมแสงแสงทิไพไร่	ส่องสุ่ม อยู่ฤ
อกพีรวาไพรม	เร้าร้อน
ให้หวนคิดถึงชุม	นุมนอยู่ หลังนอ
บุญพีชูปีย้อน	กลับใกล้คืนสงวน ฯ
๑ เมืองภูมิภูมิภาคด้วย	เหตุไฉน
ภูมิเพราะกายฤใจ	ช่วยชี้
ฤมีเทพสถิตใน	กิงรุกข์ ไตฤ
ขอพระภูมิที่นี้	ประสิทธิ์ให้พฤษเกษม ฯ
๑ รูปกฤษชเรศอ่าง	นามบรสร พตแฮ
ใครนะช่างคิดสรร	ชื่อให้
คิดไปก็เดือดตัน	ข้างบ่ มีเลย
ผิวะมีจักได้	ชี้ขึ้นคืนสถาน ฯ
๑ ถึง เวียงวิจิตรแล้ว	แลหา
เมือง นีบมีตา	ยั่วค้อน
พิ จารณมีสบสุดา	นิมนุช เลยแม่
จิตรร์ พี่ยังเร้าร้อน	อูระใช้คึงหา ฯ
๑ พิจิตรวิจิตรคล้าย	นามขนาน
งามหมู่ทหารชาญ	ศึกกล้า
ฝ่ายเทศอภิบาล	พร้อมพรัง
เต็มยศชาวท้าวหน้า	เพื่อเฝ้าทูลสนอง ฯ
๑ เรือทรงเทียบท่าแล้ว	เขาวราช
เสด็จสถิตเหนือราชอาสน์	แต่งไว้
ข้าราชการจกภิวัต	เป็นชนิด
อีกพ่อค้าเงินได้	แห่เฝ้าถวายพร ฯ
๑ ตอนเย็นเสวยเสร็จแล้ว	พระนิกร กิตินา
จัดเล่นละครถวาย	สนุกแท้
ไกรทองเมื่อจร	ขึ้นจาก ถ้ำแฮ
พวกตลกพูดตลกแก้	ทุกชี้ให้คล้ายครวญ ฯ

๑ เช้าวันที่ ๔-๕ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ ครั้นได้ฤกษ์ ขบวนเรือสมเด็จพะบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จออกจากนครสวรรค์ตอนรุ่งเช้า ขบวนเรือผ่านเขตเมืองนครสวรรค์ ผ่านบ้านเกรียงไกร บ้านเกยไชย บ้านชุมแสง เขตมณฑลนครสวรรค์ ฯ

๑ เสด็จ ฯ ผ่านเมืองภูมิจึง (บ้านหนองเต่า ตำบลภูมิจึง อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร) ผ่านวัดเขารูปช้าง (ตำบลดงป่าคำ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร) ถึงเมืองพิจิตร เทศบาลเมืองพิจิตรข้าราชการ เฝ้า ฯ รับเสด็จ พ่อค้าจีน เข้าเฝ้าถวายพระพร ฯ

๑ เวลาเย็น เมื่อเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว พระนิกรกิติการ เจ้าเมืองพิจิตร จัดแสดงละครเรื่อง ไกรทอง ถวายให้ทอดพระเนตร ฯ

โคลง ๔

๑ ข้ามเขตต์พิจิตรเข้า	สนามคลี
สนามที่เงาะเตาะตี	เทพแพ้ว
สังข์เสร็จศึกสมศรี	สวาทจร นามแม่
เรียมเสร็จราชกิจแล้ว	จักได้สมศรี ฯ
๑ ครั้นเรือขบวนเคลื่อนเข้า	เขตพิษ ญูโลกเฮย
เรือพระกาญจนดิฐ	ไพร่พร้อม
จ้วงพายวาทท้ายซิด	เรือพระ ที่นั่งนา
จึ่งปลัดเทศาน้อม	นอบเกล้าทูลเชิญ ฯ

๑ วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ ขบวนเรือสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จออกจากเมืองพิจิตร ผ่านบ้านสนามคลี (บ้านสนามคลี ตำบลสนามคลี อำเภอบางกระทุ่ม) เข้าเขตเมืองพิษณุโลก พระกาญจนดิฐบดี (ฉวบ) ปลัดมณฑลพิษณุโลก เฝ้า ฯ รับเสด็จ ฯ

๑ ที่เจ็ดเรือจอดใกล้	ปากพิง
ทวนคิดถึงแม่หญิง	ยอดฟ้า
ยามสุขแม่เคยอิง	แอบอก ฟีนอ
ไอ้เปลี่ยวใจพี่ล้ำ	ละห้อยสุขลคลอ ฯ
๑ ปากพิงพิงแก่งแท้	เจียวนา
นอนวิสูตรแล้วหนา	ไปไป
มะกะสะยังลอดมา	เจาะกัด ได้โอย
โดยปากยุงพิงไอ้	เร็ดไร้นิทราศุนย์ ฯ

๑ วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ ขบวนเรือสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ จอดพักใกล้กับบ้านปากพิง (ตำบลจี่วังาม อำเภอเมืองพิษณุโลก) ฯ

โคลง ๓

๑ เข้าที่แปดเพลา	นาฬิกาว่างแล้ว
โมงหนึ่งนาเวศร์แก้ว	เล่นขึ้นผ่าสาย ชลนา ฯ

โคลง ๒

๐ ถึงพิษณุโลกไปช้า   เทียงเศษจึงหยุดหน้า
วัดข้ามลอยเรือ ฯ

ร่าย

๐ พอกระบวนตรงท่า หน้าวัดพระชินราช เสียงสนาดึงดังสนั่น ครั้นครั้นโครมคระครึก
อธิกจวบสนิบาต คำนับนาถบรม สมเด็จพระนพทวารวดี ตรีสร้อยประมุลเสียงแจ้ว พิณพาทย์แผ้วเสียงไส
พระสวดชัยคาถา ราชภูรดาดาชมอง ปองใจจักเห็นองค์ ทรงเต็มยศชาวเสร็จ ๘ เสด็จเรือพาย
กราบกรเข้าเทียบท่า เสด็จผ่านทูลเชิญ เสด็จดำเนิรลีลาศ ขึ้นสู่ราชมางก ตกแต่งราชอาสน์ไว้
พระยาศรีสุริยราชได้ นอบเกล้าอัญเชิญ ประทับนา ฯ

โคลง ๓

๐ จึงเหล่าข้าราชการ   เทศาภิบาลอยู่หน้า
พร้อมหมู่ราชญาติข้า   บาทเฝ้าวันทา ฯ

โคลง ๔

๐ พระยาศรีสุริยราชอ้าง	นามขนาน
เปิดอ่านอักษรสาร	เสนาะถ้อย
เปรมปลื้มจิตดีโตปาน	ใดเปรียบ ได้เลย
ข้าราชการใหญ่น้อย	ทั่วล้วนถวายพร ฯ
๐ ยินดีรับเสด็จให้	เยาวรา ชาเอย
ซึ่งอุตสาห์เสด็จมา	ที่นี่
ขอเดชพระกรุณา	ชินราช
อันศักดิ์สิทธิ์แด่นี้	ประสิทธิ์ให้ไพทเจริญ ฯ
๐ สมเด็จพระนพทศเจ้า	ตรีสดอบ
พลาทหมู่มาตย์นอบ	เกศเกล้า
ทรงปราโมทย์และขอบ	ใจทั่ว กันนา
ขอท่านทั้งหลายเฝ้า	ซักชี้ในการ ฯ
๐ อันผู้เป็นใหญ่แล้ว	จำจัก
ต้องพึงพาพ้านัก	ทั่วหน้า
ใดผิดจงช่วยทัก	ทานทัต
เพื่อราชกิจเจ้าหล้า	จักได้ดำเนินดี ฯ

ร้าย

๑ ตอนบ้ายพระลูกยา ทรงอาษาเป็นขบวน มวยหมู่ราชบริพาร ห้อมแห่ตระการตาจริง สิ้นทวิงลำพองแผ่น ไต่เต้นตามมรรคา แลโรงพยาบาลพลัน ของมิสซันเนรี อเมริกันชาติ แพทย์ทุล บาทอัญเชิญ ดำเนียรทอดพระเนตร์ หัวเขตต์โรงโอสถ อธิบายหมดถ้วนถี่ เครื่องมือมีมากครั้น ทุกอันมี ที่ใช้ ในการเวชวิทยา พระทศนาสำเร็จ เสด็จขึ้นอาษาโนย ไปสู่โรงทหาร ผู้บัญชาการมณฑล ยศนายพลชั้นตรี หม่อมเจ้าศรีไเสตาม เพื่อทูลความตามที่ พระจกมีสิ่งฉงน พยุหพลยืนแถวราย ถวายวันทยาภูธ เพรศแพ้วดุจพลพระราม ยามช้านะลงกา ยูวราชาดำเนียร บมิเมินมิเฉย บมิละเลยสิ่งใด ไผททศนาสรรพ อีกมีรับสั่งโปรด ปล่อยนักโทษพันทัณฑ์ ในบ้ายวันนี้ไซ้ เพื่อเหล่าพลจักได้นึกน้อมนิยมนุญ ท่านนา ฯ

โคลง ๔

๑ ครั้นคำพระเสด็จขึ้น	นมัสการ
ณ พระธาตุมุขวิหาร	ชื่ออ้าง
ดอกไม้วชิฎากาญจน์	แต่งพุ่ม ถวายนา
พระพุทธรชินราชสร้าง	ประเสริฐสิ้นศิลป์คน ฯ
๑ ปฎิมางามเลิศล้วน	งามเจริญ เนตร์นา
ยิ่งพิศหนักยิ่งเพลิน	เพลิตแท้
หาคำเพื่อสรรเสริญ	พระห่อน พอเลย
งามหมดหาที่แก้	บ่ได้แห่งใด ฯ
๑ ยามเนตร์สบแรกนั้น	เปรียบดั่ง
ได้สดับศัพท์เวงวัง	วิเวกขึ้น
ดุจเพลงเสนาะประทั่ง	ประทะโสศ
ยิ่งพิศจิตต์ยิ่งตื่น	พากย์ด้วยยินดี ฯ
๑ สมเด็จพระเมศร์ให้	จำรง คักดีนา
เขียนธูปนมัสการองค์	พระแล้ว
เปลื้องผ้าสะพักทรง	อุทิศ บูชาแฮ
แต่พระชินราชแผ้ว	เพริศแพ้วสุพรรณพรรณ ฯ
๑ ทุกคนต่างนอบน้อม	ศิโรตมางค์
จตุธูปเทียนเบ็ญจางค์	ประดิษฐ์ไว้
ปิตีทั่วสรรพางค์	ทุกรูป
ของจงประสิทธิ์ให้	โรคทั้งภัยกษัย ฯ
๑ ขอสิ่งข้าบาทนี้	นิยม
ได้ตั้งจินตาสม	เสร็จถ้วน
นฤทุกซ์เพื่อกลับชม	คฤหาสน์
ชนที่ข้าสวาทล้วน	สุขทั้งกายใจ ฯ

๑ ขอความที่อาตมนี้	เลื่อมใส
ในพระรัตนตรัย	จูงให้
เป็นผลสิทธิใน	สิ่งสรรพ
อันจิตต์ปรารถนาไซ้	จูงได้ดังประสงค์ ฯ
โคลง ๓	
๑ เมื่อเสร็จจรณมัสการ	ธสมาทานสิกข์ห้า
แล้วภิกษุส่งเสียงจำ	สวดช้องเจ็ดตำนาน ฯ
โคลง ๔	
๑ สงฆ์สวดมนต์จบแล้ว	พระองค์
เสร็จจรณมัสการลง	สู่หล้า
เสด็จประทับปลับพลาทรง	ทอดพระเนตร
มโหระสพส่งเสียงจำ	แจ่มแจ้วจับรำ ฯ
๑ โขนประจำจับเหล้นเมื่อ	พระยาวา นรเฮย
สุครีพมหาเสนา	ใหญ่สู้
กุมภกรรณอนุชลงกา	อินทร์แต่ง กลนอ
ขุนกบี่บัวรู้	รวบรั้งพระยารัง ฯ
๑ คนดูอยู่แน่นก้อง	เฮฮา
บ้างพิศโขนพิศราชา	เกียรติอื้อ
นี่หัวนั้นโกธธา	มีสนั่น อยู่เฮย
ตำรวจรำคร่ายื้อ	ยุคห้ามความหาย ฯ
๑ หุ่นจิ้งก็จัดไว้	วางเคียง โขนแฮ
ด้านปากพระระเบียง	โบสถ์ตั้ง
พิณพาทย์ดาชรายเรียง	รุ่มแรก หัดเฮย
เพลงแก่งพลอดยั้ง	อยู่ลั่นหลามเหลือ ฯ
๑ ปฐมยามย่ำล่องแล้ว	เวลา ดึกแฮ
พระเสด็จกลับปลับพลา	ไพร่ห้อม
ปวงมโหระสพนา	นาหยุด
กองจุกช่องวงล้อม	เร้งช้องรุ่มไฟ ฯ

๑ เข้าวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ ขบวนเรือสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ถึงเมืองพิษณุโลก จอดตรงท่าวัดพระพุทธชินราช พระยาศรีสุริยราชราชวราวุธ (โพธิ เนติโพธิ) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก เชิญเสด็จประทับบนพลับพลาพิธี ฯ

๑ เมื่อเสด็จประทับบนพลับพลาพิธีแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ และเหล่าข้าราชการเทศาภิบาล เป้า ฯ รับเสด็จ พระยาศรีสุริยราชราชวราวุธ (โพธิ เนติโพธิ) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก ถวายรายงานและถวายพระพร และสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธตรัสตอบ ฯ

๑ เวลาบ่าย สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จ ฯ โรงพยาบาลของมิชชันนารีชาวอเมริกัน หอดพระเนตรโรงโอสถและเครื่องมือทางการแพทย์ของโรงพยาบาล ต่อจากนั้นเสด็จไป หอดพระเนตรโรงทหาร หม่อมเจ้าศรีใส ตามเสด็จ เพื่อทูลถวายรายงาน ฯ

๑ เวลาค่ำ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จจนมัสการพระพุทธชินราช ทรงเปลื้องผ้าสะพัก ถวายเป็นพุทธบูชา ทรงสมาทานเบญจศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัยมงคล เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัยมงคลเสร็จแล้ว สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จกลับไปประทับที่พลับพลา หอดพระเนตรการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ศีกุมภกรรณ จนล่วงเวลาปฐมยาม (๑๘ นาฬิกา - ๒๑ นาฬิกา) จึงเสด็จกลับ ฯ

พระพุทธชินราช ณ วิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ร้าย

๑ ครั้นรุ่งเช้าจวนเพล พระหน่ออนเรนทรเสด็จ โดยเรือระเห็ดข้ามฟาก จากพลับพลาสู่วิหาร ทรงนมัสการพระพุทธ ชินราชสุทวิไล อุไรสุกอร่ามเรือง เหลืองจับแสงสุริยง ครั้นพระสงฆ์สวดเสร็จ สมเด็จพระราชา อาหารบิณฑบาตประเคน พิณพาทย์เล่นบรรเลงล้วน ครั้นพระฉันสำเร็จ สมเด็จพระเจ้า ทรงพระดำรัสโหนัก สงฆ์ยกพัดโมทนา ครั้นเพลลาได้ฤกษ์ โปรดให้เบิกแวงวง สมโภชของคัมภีร์มา ตามโบราณประเพณี เสียงดนตรีบรรเลงคึกคัก เสียงโห่ร้องโห่ร้อง ร่ายระเบียงอุโบสถ เปล่งเสียงหมดทุกตน ครั้นเที่ยงนอนได้สาม รอบแล้วตาม แบบบรรพ์ ทรงธรรมทรงเจิมกระแจะ แตะปฏิมาเพริศแพรว ทรงถวายอภิวาทแล้ว เสด็จข้ามคืนพลับ พลานอ ฯ

โคลง ๒

๑ ครั้นรำไพบ่ายคล้อย

เสด็จประพาสสถานใหญ่่น้อย

ฟากน้ำปราจีน ฯ

โคลง ๓

๑ แล้วพระข้านมัสการ

วิหารพระชินสีรีแพรว

อีกพระสาสดาเสร็จแล้ว

ธิดาชไท่คืนสถาน ฯ

ร้าย

๑ เพลาค่ำเทศา มาเชิญพระหน่ออนนถ สู่ราชมาทกประทับ เพื่อทรงสดับ เพลงเสนาะ พิณพาทย์เพราะบรรเลง วังเวงวิเวกวอน เพลงไทยมอญจีนแขก แปลกเปลี่ยนเสียงนำฟัง ยังมีเสภากลอน จับตอนขุนแผนสท้าน เตือดตาลขุนช้างบังอาจ ลักลอบนาฏวันทองไป ครั้นได้เวลาจวนหัว หม่อมเทศาภิบาลเชิญ เสด็จดำเนินห้องกลาง ซึ่งจัดวางโขนไว้ ครั้นเฒเสวยเสร็จแล้ว เสด็จกลับ พลับพลาแก้ว สู่ห้องโสภา ฯ

๑ เข้า วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จนมัสการพระพุทธชินราช ทรงบาตร และถวายภัตตาหารเพล พระสงฆ์อนุโมทนา ทรงหลัง ทักษิณทก ทรงสมโภชของคัมภีร์ปฏิมา ทรงประทับทักษิณ ทรงธรรม ทรงเจิมกระแจะพระปฏิมา เสร็จแล้วเสด็จกลับพลับพลาที่ประทับ ฯ

๑ บ่าย วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จประพาสสถานที่สำคัญด้านฟากน้ำทิศตะวันออก (ปราจีน) เสร็จแล้วเสด็จไปนมัสการ พระพุทธชินสีห์และพระศรีศาสดา วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก เสร็จแล้ว เสด็จกลับ ฯ

๑ ค่ำ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จไปชมเสภาขุนช้างขุนแผน เวลา ๕ โมง (๒๓ นาฬิกา) เสด็จพระกระยาหาร เสร็จแล้ว เสด็จกลับพลับพลา เข้าห้องบรรทม ฯ

โคลง ๔

๑ ที่สิบวาระเช้า	เสด็จวัง จันทรแฮ
เพื่อบัดพลีเทพดั่ง	แบบก็
พร้อมโภชนสุราสั่ง	เวยอุทิศ
ขอเทพสถิตที่นี่	ขจัดคุ้มโผภักย์ ฯ
๑ ทั้งในชนบททั้ง	มรรคา
จงสวัสดิปริดา	ทุกข์แคล้ว
โรคาพาธอย่ามา	เบียดเบียด ได้เลย
จนกลับคืนห้องแล้ว	นุชเนื้ออุไรศรี ฯ
ร่าย	

๑ บ่ายพระเสด็จลีลา โดยนาวาพายผจง ตรงทวนขึ้นเหนือน้ำ ถึงท่าทำไว้เสร็จ
เสด็จโดยบาทดำเนินริ สู่เชิงเทินค่ายเก่า ซึ่งฝ่ายเราตั้งรับ ทัพพะมาแต่เบาราม ซึ่งเหิมหาญมารบ
ครั้นดำเนินจรจบเทิน เทศาเชิญพระลูกยา ทรงอาชาคลาขบวน หวนกลับลงทางใต้
เพื่อไผ่ทอดพระเนตร เขตต์สถานสรรพราชกิจ อันสถิตอยู่ทางฝั่ง บุรพาตั้งเป็นแนว
อีกสระแก้วใหญ่กว้าง ขวางแลลิวลิปดา ครั้นเพลายามเย็น เล่นละครตลกถวายพระองค์
ตอนสุวรรณหงส์หลงรัก นางยักษ์แปลงหลอกเนตร์ เหมือนนางเกษนิมณฑล ครั้นเพลาจวนดึกไชรั
พระโอรสราชไท้ เสด็จขึ้นบรรทม ฯ

โคลง ๒

๑ หิมะโปรยปรายชุ่มชื่น	จันทรส่องแสงทั่วพื้น
ฟากฟ้าสากล ฯ	

โคลง ๔

๑ ยลแสงอัศະคะไซรั	ส่องเย็น
แนะเนตรนิมิตรเห็น	นิมน้อง
บ่าบวงบัดบำเพ็ญ	บุญเกกิ รियाแม่
บุญจูงสี่สารชรัอง	ส่งสร้อยสายสมร ฯ

๑ เข้า วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ
เสด็จ ฯ ไปพระราชวังจันทน์ (ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันตก ตำบลบ้านคลอง อำเภอ
เมืองพิษณุโลก) เพื่อทรงทำบัดพลีเทพดา ฯ

๑ บ่าย วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ
เสด็จทอดพระเนตรเชิงเทินค่ายเก่า และเขตต์สถานสรรพราชกิจ ด้านฝั่งแม่น้ำน่านทิศตะวันออก
ตอนเย็นทอดพระเนตรการแสดงละคร เรื่อง สุวรรณหงส์ เวลาตึกเสด็จขึ้นบรรทม ฯ

ร่าย

๑ ครั้นรุ่งขึ้นโม่งเช้า เยาวราชเสด็จจากพลับพลา ทรงนาวามาตศรีชล
นำลึงเพลิงตา เรือเสนาเป็นชนิด เยาวราชวัชพูโพยม เป็นใหญ่โครมครึกกลั่น สนั่นยิงยี่สิบเอ็ดครา
ถวายราชาหน่อหนาด เสนามาตย์ประดับกาย เต็มยศรายถวายกร ถวายพรพระภูบาล จงสำราญเจริญสุข
ทุกข้อย่าพาลพระบาทได้ เทพอารักษ์ธิดาไท้ ตลอดทั้งบริวาร ฯ

โคลง ๔

๑ แลตระการนาเวศร์ทั้ง
งามรั้วชดวัดยวน
เรือไฟใช้จักรทวน
จากพิษณุโลกไปช้า

๑ พรหมพิรามนามแปลกแท้
ฤเรียกตามพรหมา
ฤรามธะกรีทา
มองจับปัดได้เค้า

๑ บรรลุอาวาสอ้าง
วัดพระยาแมนตาม
เป็นที่ที่เขาขาม
เรือติดกรากเราร้อง

๑ ปางเมื่อพิษณุโลกเจ้า
อีกพิชัยบุรี
ต่างตรีจะปันสี
ตรีร่วมลงเรือเยื้อง

๑ พลพายพิษณุโลกนั้น
รีบเร่งจำเรือปราด
พิไชยหมื่นบังอาจ
เกะกะปะเปะค้า

๑ ฝ่ายได้มาล่องลำ
ฝ่ายอุตรล่องลอยมา
ต่างฝ่ายต่างขึ้นอา
วัดจึงมีนามพร้อม

๑ ถึงพิชัยบุรีระพีนี้
เปรียบประหนึ่งตัวไป
สู้ทนบากกายใจ
เสร็จศึกชัยชนะแล้ว

๑ ลุตรอนนอนหม่นไม้
ถนัดตั้งต๋อรองมา
ทอนกายแต่เสนาหา
มัจจุเท่านั้นน้อง

เรือกระบวน
ยั่วฟ้า
น้ำดุจ ลมพ้อ
แล่นขึ้นทางอุตร ฯ

เทียวนา
อิราชเจ้า
พลพัก ที่นอ
เหตุทั้งนามกร ฯ

ออกนาม
ไพร่พร้อม ฯ
จะติด หาดแล
เรียกให้คนเข็น ฯ

เมืองมี อำนาจนา
ราชเรือ
มาแมน เขตต์พ้อ
จากบ้านเรือนตน ฯ

ไปประมาท
ผ่าน้ำ
เมามหด ลำนา
หาดแห่งเกยตอ ฯ

บ้านพระยา แมนเอย
พะพ้อง
รามปัก เขตต์พ้อ
เพรียกท้าวบันแดน ฯ

ตรีใน จิตต์พี
ศึกแก้ว
เพื่อปราบ ริปูแฮ
กลับห้องมณีศรี ฯ

อนิจจา
จากห้อง
คงผูก ชิดแม่
ตัดได้ขาดจริง ฯ

โคลง ๔

๑ ทำญวนยวนยั่วเย้า	เยื่อนยล
เร้าเร้งรุดรุมรน	ราคร้อน
จำใจจำจากจน	ใจเจ็บ
คลาดขนิษฐาคิดซึ้งค้อน	คืบคั้นคิ่งครวญ ฯ
๑ ป่าเช่าเศร้าอุระแล้ว	จำเฉย อยู่นา
ชิตหล่อนหล่อนชวนเซย	สร้างเศร้า
หมอนไม้แฉะเปรียบเขนย	พิบัติ นี้แม่
เขนยอ่อนนอนท่างเจ้า	กลับกระด้างดังขอน ฯ

๑ เวลาเช้า ๐๗.๐๐ น. วันที่ ๑๑-๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ขบวนเรือพระที่นั่ง ออกจากเมืองพิษณุโลก แล่นขึ้นทางทิศเหนือ (ทิศอุดร) ผ่านเมืองพรหมพิราม (ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่าน ตำบลมะตูม) ถึงวัดพระยาแมน (วัดพญาแมน เขตแดนระหว่างเมืองพิชัยกับเมืองพิษณุโลกมาแต่โบราณ เดิมชื่อว่า “วัดพระยาบันเดน” อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน)

๑ ขบวนเรือพระที่นั่ง ถึงเมืองพิชัย เมืองตรอน ผ่านทำญวน (ทำยวน อำเภอพิชัย) ผ่านบ้านป่าเช่า บ้านหมอนไม้ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ ฯ

โคลง ๓

๑ วันที่ลืบสี่เที่ยงเศษ	นาเวศร์เล่นบมิพลัง
ถึงอุตรดิตถ์ยัง	หยุดหน้าศาลเมือง ฯ

โคลง ๔

๑ ขอลานาเวศร์ทั้ง	ผู้ไคล กรุณา
ไอ้อกเอ่ยจำไป	ห่างห้อง
นับวันนับจักไกล	จากนุช
ราชกิจคิดขัดข้อง	ไปได้จำจรัล ฯ
๑ ถึงผืนพักตร์สู่เบื้อง	ทิศอุดร ก็ดี
ใจพิ้ออดเคียงสมร	สถิตใต้
แม่ไม่ขยาดมทิสร	พิโรธ
พิจักลงเรือใช้	จักร์รันคั้นเรือน ฯ

๑ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ขบวนเรือพระที่นั่ง ถึงเมืองอุตรดิตถ์ หยุดจอดหน้าศาลกลางเมืองอุตรดิตถ์ ฯ

โคลง ๓

๑ ที่ลืบห้าพฤศจิกายน	ทรงอาษาแฉ่มซ้อย
ราชญาติอมาตย์ต้อย	ไต่เต้าตามเสด็จ ประพาสนา ฯ

โคลง ๔

๑ ยอกรกัมเกศเกล้า	วันหา
แทบพระแท่นศิลา	อาสน์น้อม
ผิวะโฉมวรนุชมา	กับพี่
พี่จักพานุชค้อม	เข้าคู่ถวายกร ฯ
๑ ลับแลหลบลับลิ	หลังพนม
พนมตั้งฉากชวนชม	กีดกัน
กันกีดบให้สม	ใจมุ่ง
มุ่งกลับต้องยับยั้ง	จิตต์ไว้งติ ฯ
๑ ฝ่ายหลวงหลวงจัดสร้าง	แบ่งสินธุ์
เทินท่อมไหลเรื่อยริน	หยาดย่อย
จึงเมืองลับแลดิน	อุดมยิ่ง อุดมณา
ฝ่ายแบ่งน้ำกรรมต้อง	แบ่งข้าไกลนาง ฯ

๑ วันที่ ๑๕-๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงมาไปนมัสการพุทธเจดีย์ วัดพระแท่นศิลาอาสน์ (เดิมชื่อ วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ที่บนเนินเขาเต่า หรือเขาทอง บ้านพระแท่น ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) จากนั้นเสด็จไปถึงเมืองลับแลและฝ่ายหลวง (ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอลับแล ห่างจากอำเภอเมืองลับแล ๓ กิโลเมตร) ฯ

โคลง ๓

๑ ที่สิบเจ็ดพฤศจิกายน	ยุพราชาไปยัง
ตรัสให้ขบวนเสด็จตั้ง	นำเต่าสู่พา ยัพนา ฯ
โคลง ๔	
๑ หนึ่งนาฬิกาเศษน้อย	โอรสา ธิราชเฮย
ทรงเครื่องสู่อาชา	เพริศแพรว
ปวงข้าพระบาทนา	นาต่าง ตามมา
พร้อมเสร็จพระเสด็จแล้ว	เคลื่อนคล้อยขบวนโคล ฯ
๑ งามครันม้าที่นั่งคล้อย	สารพัน งามพ้อ
ทางหยกทางชั้น	เชิดหน้า
ยกช้อยกเท้าผัน	ผยองรวด เร็วนา
สีสดประเสริฐม้า	สนิพล้วนดำเนิร ฯ
๑ บ้านด่านด่านสกัดกัน	กักใคร
ขนานชื่อตามด่านไหน	อยากรู้
ฤเปรียบด่านในใจ	สกัดพราก ชูแม่
ก็รักรักจักสู้	ต่อต้านด่านถอย ฯ

โคลง ๓

๑ จากบ้านด่านบมิ่ง
ถึงพลับพลาประทับร้อน
ลงแข่งแรงสะซ่าน
ซบเข้าผ่อนเย็น ฯ

โคลง ๒

๑ เสวยพักพร้อมแล้ว
สมเด็จพระนอณาณแคล้ว
คลาศขึ้นสารแทน
แสะนา ฯ

ร่าย

๑ งามกระบวนคชไต่เต้า ปวงคชเข้ากระบวนไป แลวิไลเฟลิดเฟลิน มีผู้เดิรตราตรวจ
ตำรวจสี่ขึ้นม้า นำหน้ารื้อรายขบวน ม้าเจ้ายวนนำคลา ถัดแสะมาถึงสาร สองทหารหาญจบเจน
ขึ้นข้างเขนนำโคล คชพระชัยนวลโลหะ นำหน้าพระคชธาร ยังอีกสารที่นั่งรอง สองเชือกข้างโดยมี
ล้วนสับศรีแลตระการ นอกนั้นสารหลายเชือก บริพารเลือกประจำตน ต่างจรดลลำดับเกียรติ
บ่ยัดเยียดยาวขบวน แลดูควรเกียรติเจ้า ทั้งข้าพระบาทเข้า ต่อให้ติดขนอง ท่านนา ฯ

โคลง ๔

๑ ชีคชลาดให้
หาศรี
ศรีอยู่สุขฤทวิ
ทေးว่า
ว่าเหวพีเอก็
กลางกูบ
กูบมีนุชอ้า
กูบแมนพิมานศรี ฯ
๑ เห็นธารคิดเทียบครั้ง
อิเหนาพา
ระเด่นนุชบุษบาคลา
ร่วมถ้ำ
สองสมเสร็จสองมา
ธารสระ สรงเฮย
สองสนุกเสนห์ล้ำ
เล่ห์เพี้ยงเสวยสวรรค ฯ
๑ ครันดวงสุริเยศไกล้
อัสตงค์
ถึงป่าต้นฝิ่งทรง
หยุดยั้ง
กุมราช่วยบินลง
ไปสือ สารที
ยามนิทรจิตต์พีตั้ง
แต่ไคล้ไผ่ฝืน ฯ

๑ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงม้า
เสด็จ ฯ จากอุตรดิตถ์ถึงบ้านด่าน เมื่อถึงพลับพลาที่ประทับ ทรงเปลี่ยนขบวนม้าเป็นขบวนข้าง
ประทับแรมที่ป่าต้นฝิ่ง (บ้านปางต้นฝิ่ง ตำบลบ้านด่านนาราม อำเภอเมืองอุตรดิตถ์) ฯ

โคลง ๔

๑ รุ่งขบวนคชคลาดข้าม
สันพนม พริงพ้อ
แพรันคเรศร์บังคม
หน่อไต้
กล่าวแสดงจิตต์นิยม
ปราโมทย์
จัดธูปเทียนดอกไม้
นอบเกล้าทูลถวาย ฯ

โคลง ๔

๑ เติรทางมาหว่างไม้	ไพรพนม
พลาททอดทศนาชม	หมู่ไม้
โมกม่วงหมู่มันมยม	ยางอยู่ รยับแม่
แม่อยู่สูงจักได้	ช่วยชี้ชวนชม ฯ
๑ นางชนวีเวกให้	โหยหวน
แว่วหวาดว่านุชครวญ	คร่ำซ้อย
ออกโอษฐ์เอ่ยผอนอวน	มาแม่ มาแม่
มาพุ่มพิตน้อย	เถิดน้องนวลอนงค์ ฯ
๑ ที่ปากห้วยไร่ตั้ง	พลับพลา
เพื่อพระยุพราชา	ประทับร่อน
นึกถึงไร่รงนา	นึกอิจ ฉาเสย
เงาะป่ายังได้ซ้อน	เชิดแก้มนางชม ฯ
๑ ที่แรมแม่พวกไฉ	ริมฝั่ง นหินา
ชลเนตร์แทบไหลหลั่ง	รดหน้า
ทำไฉนจักได้สั่ง	ถึงพวก แม่่นอ
นอนเดียวเปลี่ยวจิตตัว	เหว่ทั้งคืนวัน ฯ

๑ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ขบวนช้างเสด็จข้ามสันเขาพริ้ง (เขาพลึง ตำบลบ้านด่านนาขาม) ถึงปากทางบ้านห้วยไร่ ผ่านบ้านแรม (บ้านน้ำแรม) ประทับแรมที่บ้านแม่พวก (ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเด่นชัย) ฯ

โคลง ๔

๑ ที่สืบเก่าประทับร่อน	ริมศาล อำเภอแฮ
สูงเม่นราชภูรทยาน	เปียดจ้อง
เข้าตอกบุบผาตระการ	โพรยเกลื่อน
ปราโมทย์โอษฐ์โห่ร้อง	แข่งร้องถวายชัย ฯ
๑ ครั้นถึงวัดเจ็ยหยุด	ประทับ
ทรงเครื่องเรื่องระยับ	เพริศแพรว
ชาวเต็มยศประดับ	ตราแต่ง
งามหมดงามเลิศแล้ว	เลิศล้วนควรชม ฯ
ร้าย	

๑ ครั้นเพลาสมควร เคลื่อนคลาขบวนดำเนินริ กองตำรวจเติรนำแห่ กองทหารแพรแห่งาม นครินทร์ตามบนม้า นำหน้าอาษาทรง ทหารแข่งองค์สองข้าง สล้าสลอนสลับแลตระการราชบริพาแห่ห้อม ล้อมบมิใกล้เหลือเกิน เติรมมิไกลเกินงาม ตามเสด็จให้พอควร ขบวนผ่านทางประตุชัย เข้าในพาราแพร ตั้สุดแข่งคาถาชัย ถวายพรไผทนเรนทร ราษฎร์เรียงดาตาศ ถวายอภิวาหน้องค์เจ้า เข้าตอกเกลื่อนกลาดโพรย บุปผาโรยตามวิถี ครั้นภูมิลุพลับพลา หน้าจวนผู้ครองเมือง

เสด็จข้างเข็องชั้นบัลลังก์ ข้าบาทสะพรั่งเฝ้าระดะ พระบริรักษ์โยธี ที่ผู้ว่าราชการ จิ่งอ่านสารไพเราะ เสนาะแสดงความยินดี ปิติแทนเสนา มาตยาประจำแพร่นคร ภูธรด้าร์สตอบ ขอบใจพอสมควร มวญหมู่ ข้าบาทค่านับ รับด้าร์สหน่อพุทธเจ้า แล้วจิ่งเฝ้าเรียงตน จนครบตัวทั่วหน้า จิ่งโอรสาธิราชให้ เสด็จสู่จวนจัดไว้ เพื่อท้าวเธอแรม อยู่นา ฯ

๑ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ ขบวนช้างพักร้อนที่อำเภอสูงเม่น ประชาชนเฝ้า ฯ รับเสด็จ จากนั้นเสด็จผ่านวัดเจ็ยว (วัดจอมสวรรค์) เข้าเมืองแพร่ทางประตูชัย พระสงฆ์สวด ขยวมกลถวายพระพร เสด็จต่อไปที่จวนเจ้าเมืองแพร่ พระบริรักษ์โยธี ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ ทูลกล่าวรายงาน เสด็จเข้าประทับแรมที่จวนผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ ฯ

โคลง ๓

๑ รุ่งขึ้นพระภูบาล	ทอดพระเนตรสถานใหญ่น้อย
จนแดดจวนบ่ายคล้อย	จิ่งได้เสด็จคืน สถานนา ฯ

โคลง ๒

๑ ครั้นสองโมงบ่ายแล้ว	เสด็จสู่พลับพลาแก้ว
โปรดให้ขบวนเดิร ฯ	

โคลง ๔

๑ กระบวนบั้งไฟจัดล้วน	ควรยล
รูปสัตว์ผูกชอบกล	มากแล้
ดนตรีฆาบกลองอน	อิ่งมี
พิศพิศวิจิตรแท้	ปลาตล้วนควรดู ฯ
๑ ชาวเพลงเปล่งศัพท์ร้อง	ถวายชัย
แต่พระหน่อนาถไผท	ผ่านฟ้า
กรกรีดกรายพื่อนไป	วนประทัก ษินเนอ
จนผจบสามารถบช้า	ชุ่มช้อยชวนชม ฯ

๑ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จประพาสสถานที่สำคัญของเมืองแพร่ เวลา ๑๔.๐๐ น. เสด็จกลับพลับพลาที่ประทับ ฯ

ร้าย

๑ เข้าวันที่ชาวเอ็ด เสด็จโดยขบวนอาชา ตามถนนมาณอาราม นามช่อแฮปรากฏ กำหนดตามตำนาน ว่าในลานมีหมาก หากผู้ใดขบเคี้ยว เมาแรงเร็วเหลือทน จนพระศรีสรรเพชญ์ เสด็จจารึกมาถึง จิ่งมีพุทธบัญชา ให้ตาค่อมปั่นปาย เก็บหมากทลายหนึ่งลง มาถวายองค์ถาคต พระแสงง พจน์สั่งไว้ นำหมากไปเถิดเจ้า เคี้ยวบมิเมาอีกเลย เคี้ยวเสบายเหมือนหมากอื่น ชนแตกตื่นภู่แซ่ กิตติศัพท์ แผ่ฟุ้งขจร นครซึ่งตั้งขึ้นใหม่ จิ่งได้นามแพร่ชื่อ สาเหตุนามเช่นนี้ ดังแจ้งในตำนาน ฯ

๑ เช้าวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จพระราชดำเนินมัสการวัดพระธาตุข่อยแอ (ตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๑ ถนนข่อยแอ ตำบลข่อยแอ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่) ฯ

โคลง ๔

๑ ยี่สิบสองพิจิกเข้า	ภูธร
ทรงคชหมดงามงอน	สุดเค้า
ราชบริพารสลอน	ตามเสด็จ
จากแพร่ขบวนคชเต้า	โตข้ามน้ำยม ฯ
๑ ขึ้นดอยลงห้วยหมู	เลียบไหล่ เขานา
บุกป่าฝ่าพงไพร	สักอ้อ
ลำบากทั่วกายใน	อกชอก ข้าเฮย
ข้างเหวี่ยงเพียงปางซ้อ	พักร้อนผ่อนกาย ฯ
๑ ครั้นขบวนถึงที่กัน	บันเขตต์
ระวางแพร่ลำปางประเทศ	ราชไชร้
เจ้าบุญญาหกัมเกศ	เกล้าประณต
แสดงพจน์เชิญหน่อไต้	ผ่านเข้าสิมาซันท์ ฯ
๑ ยินเสียงสุโนกร้อง	เรียกรัง
อกพีเพียบเพียงพัง	เผ้าร่อน
ยามเย็นแม่เียนยัง	เตียงมาศ
เห็นแต่เตียงนุชซ้อน	อูระให้หาเรียม ฯ
๑ เครีไนไพรประจวบสิ้น	แสงสุ รินยันพ้อ
ขบวนคชจิ้งบรรลุ	เขตต์ด้า
อุทยานแปลงสาธู	ถึงพลับ พลาแฮ
เย็นเยือกเกลือกห่มผ้า	ปิดป้องปกคลุม ฯ
๑ หนาวลมห่มผ้าอุ่น	สบายใจ
หนาวฤดูผิงไฟ	อุ่นได้
หนาวอกฟิงสิ่งใด	บ อุ่น ได้เลย
หนาวอื่นหมิ่นแสนไชร้	ไปสู่หนาวอารมณ์ ฯ

๑ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง เสด็จออกจากเมืองแพร่ ข้ามแม่น้ำยม ผ่านห้วยหมู ปางซ้อ ถึงเขตแบ่งแดนแพร่-ลำปาง เจ้าบุญญาหวงษ์มานิต เจ้าเมืองลำปาง เผ้า ฯ รับเสด็จ อ่านสาส์นเชิญเสด็จเข้าเขตเมืองลำปาง เวลาเย็นเสด็จถึงเวียงต้า (อำเภอลอง จังหวัดแพร่) พลับพลาที่ประทับ ฯ

โคลง ๔

๑ รุ่งเช้าขึ้นสู่ข้าง
เที่ยงเศษถึงผาคอ
คิดเทียบเปรียบถึงศอ
งามยิ่งหงส์ยามค่อน

๑ รำไพยังไม่คล้อย
ถึงที่ปางเป็ยซั๊ก
ตะแบกช่วยแบกความหนัก
หนักโคกไร่ไสน่หนี่

เดิรต่อ
พักร้อน
นุชนาฏ
ขอตแสร้งยวนผิว ฯ
ลงหนัก
ซ้อซี้
ในอก ซ้อยที่
หนักพันทนนาน ฯ

๑ แม่จางประทับร้อน
นีกหวาดแม่แม่จาง
ข้าคงรีบแสวงทาง
หมดรักจักอยู่ว่า

๑ ราตรีมีมากด้วย
เปรียบประหนึ่งนัยนา
กลางวันพระสุรียา
แต่โลกนี้มีดคลุ้ม

๑ ฉันทันนั้นมะนะแล้ว
มากยิ่งดรราระยับ
ในจิตตั้นซิกลับ
แต่มาตราชดรักแล้ว

ในกลาง วิถีนา
จิตข้า
ปลงชีพ เสียนา
เหวไคร้อีกโย ฯ
ดารา
มากกลุ้ม
มีเดี้ยว ดวงแม่
เมื่อไรแสงตะวัน ฯ
มีสรรพ ธรรมเฮย
เพริศแพรว
มีสิ่ง เดียวนา
มนุษย์สิ้นยินดี ฯ

๑ แม่เมาะคิดเมาะเจ้า	แจ่มศรี
เมาะอุ่นหมอนอุ่นมี	ลูกไม้
เราสามเมื่อราตรี	นอนร่วม เมาะนา
ลูกตื่นแม่ตื่นให้	ลูกน้อยดีมนม ฯ

๑ เข้าวันที่ ๒๓-๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จถึงผาคอ (บ้านผาคอ หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านปิง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่) ทรงพักผ่อน เวลาบ่ายเสด็จผ่านบ้านปางเป็ย (บ้านปางป๋วย ต.นาสัก อ.แม่เมาะ) จากนั้นเสด็จต่อถึง บ้านแม่จาง อำเภอแม่เมาะ และประทับค้างคืนที่แม่เมาะ ฯ

โคลง ๔

๑ ชาวห้าพิจิกเข้า	ชบวนสาร เดิรแฮ
ยังหยุดผาลาดขนาน	ชื่อห้วย
โ้อาสน์อ่อนนุ่มปาน	ไตลาด ไวนา
ผิวนุชบ่งด้วย	อาสน์คล้ายผาแปง ฯ
๑ ตอนบายทรงม้ารวด	ลูรัต พระบาทนา
จึงพระหน่อนาถขัด	ติเยศเจ้า
เครื่องเต็มยศชาวถนัด	ทรงเสด็จ
เสด็จประทับอัยอาสน์เข้า	สู่เบื้องลำปาง ฯ
๑ เสนาอำมาตย์ผู้	บริพาร ท่านนอ
บ้างแต่งตามแบบทหาร	แห่ห้อม
บ้างแต่งเครื่องนิลตระการ	อย่างมหาด เล็กแฮ
งานคุดทวยเทพล้อม	แหวดทำวสักรินทร์ ฯ
๑ ถึงกาลกำหนดเจ้า	บุญวาท วงศ์นา
นำรูปเทียนถวายนาถ	หน่อไ้
อัญเชิญยุคลบาท	เข้าสู่ เวียงแฮ
พระรับคำโปรดให้	เคลื่อนคล้อยชบวนดล ฯ

โคลง ๒

๑ ชนมามากมวญริบริ้ว	ได้ฤกษ์จึงให้ฮิ้ว
ให้ฮิ้วชบวนคลา ฯ	

โคลง ๔

๑ กองหน้าดาดาชด้วย	จिनจาม
ตกแต่งตัววงดงาม	เงื่อนจิว
กลองตีเป่าตาม	ฉาบตอด
มังกะระชุนำริ้ว	โบกไปบอกชบวน ฯ

๑ สิงห์โตไฟแผ่นเลียว
 อ้าโอษฐงาบจับประลอง
 กลอกเนตรเหลือกโลมสยอง
 คาบเล่นคายเล่นแล้ว

๑ ถัดมาถึงมานั่ง
 ชายเนตรย่างบาทกราย
 ฟ้อนพลากร้าคำถวายเป็น
 ไชยศรีอย่างรู้ย่อน

๑ สุดมานสบหมู่เงี้ยว
 สดัมภ์หัตถ์กุมรมกำ
 เฉวียงถือบุษปคำ
 จิตต์ที่คุดก่อนนั้น

๑ พวกเจ้าแต่งเยี่ยงเจ้า
 โปกศรัษะแดงตระการ
 ถือขอขี่คอสาร
 ช้างสายขอสับโป่ง

๑ ลูกช้างเชิงแซมซ้อย
 สามเชือกชูธงลม
 เจนหัตถ์จัดมาผสม
 เดิรเรียบตามรายริ้ว

๑ เสียงแตรแต่แต่แต่
 บ่าแบกอาวุธวาม
 อุกใหญ่ไหลฝิ่งงาม
 ทรหอดทนกกล้า

๑ พระชัยเนาโลหะตั้ง
 เนาณภูบกาญจนบรร
 ช้างงาบมีมันหัน
 ช้างสง่าพระงามแผ้ว

๑ ช้างทรงองค์เอกผู้
 งามยิ่งไอรภาพต
 หาญห้าวฮึกห่อนขยด
 สมพระเกียรติติลกล้ำ

๑ ผู้เดิรแทบสี่เท้า
 พระพิเรนทรเทพองค์
 นายร้อยเอกไชยยง
 เราอีกนายแดงด้าว

ลำพอง
 เล่นแก้ว
 แสยะแยก ทนต์นา
 คลุกเคล้ารัฐถน ๗
 หมิงชาย
 หัตถ์ฟ้อน
 ไชยศรี
 ยอกย้ายไถลองค์ ๗
 สักดำ ปัดนา
 มหริดกัน
 รพนบ พระนอ
 มละล้างมลายศุณย์ ๗
 เบาราณ
 นุ่งไก่อ
 กันสับ ทนนา
 คชคร้ามคมขอ ๗
 ขวนชม
 สบัดพลิว
 ขบวนเสด็จ
 เรียบเพียงพลเดิร ๗
 ทหารตาม
 วาบว่า
 ทีโอ
 เฝด็จเสี้ยนศัตร์รุกษัย ๗
 เหนือพระสุพรรณ ภาชนะเฮย
 เจ็ดแพรว
 พักตร์ฝิ่ง หุเอย
 ผ่องแมนแมนสวรรค ๗
 เพ็ญยศ
 ฟากฟ้า
 ขยาดเซียง สิ่งนา
 สถิตเบื้องบัลลังก์ ๗
 สารทรง
 รักรักร้าว
 ยวดยั้ง ยงนา
 ติดต่อยตามหลัง ๗

๑ พระยาราชวัลลภสร้อย	อนุสิษฐ์ นานา
หลวงอภิรักษ์ราชฤทธิ	คู่ต้น
กับนายจ่ายงประชิด	ซึกหมวด
มหาดเล็กตามหลามลับ	คู่เค้าเคียงแขง ฯ
๑ บัดถึงข้างหม่อมเจ้า	สององค์
ปิยบุตรฤทธิวิทรัง	ต่อท้าย
สุดข้างหมดขบวนคง	เหลือแต่
ตำรวจภูธรย้าย	ยาตร์เอื้องระวังหลัง ฯ
๑ กระบวนเค็รเกินทุ่งเข้า	เขตต์เวียง
ทวยราษฎร์ยืนรายเรียง	เรียบหน้า
ไปรอยตอกดอกไม้เสียง	สาธุ สนั่นนอ
แคว้นโห้โห้โห้เจ้า	ราษฎร์ฮิวโห้ตาม ฯ
๑ ถึงคุ้มทรงพักแล้ว	ออกพลับพลา
ให้เหล่าเสวกามา	นบให้
เจ้าหลวงอ่านสารา	รับเสด็จ
และเบิกอมาตย์ให้	ไฝ่เฝ้าเรียงตัว ฯ
๑ รัชฎากุญแจ	นครถวาย
นิเทศตำนานหมาย	ชื่อด้าว
ทรงตอบขอบใจหลาย	ท่านท้าว
เสร็จกิจพิธีท้าว	เสด็จขึ้นคินสถาน ฯ
โคลง ๒	
๑ คุ้มหลวงผจงจัดไว้	เจ้าคิดจิตตั้งให้
ธยังอยู่สราญ	จริงนา ฯ

๑ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จถึงบ้านผาลาด ตอนบ่ายทรงม้าเสด็จถึงบ้านพระบาท เจ้าบุญอุวาหงษ์มานิต ถวายธูปเทียน บูลเชิญเสด็จเข้าเมืองลำปาง พร้อมขบวนแห่พ้อง ขบวนเชิดสิงโต เมื่อเข้าเขตเวียง ประชาชน ยืนไปรยข้าวตอกดอกไม้ พร้อมสาธุโห้ร้องพร้อมกัน เมื่อถึงคุ้มหลวงที่ประทับแล้ว เจ้าเมือง ลำปาง กล่าวรายงานและเบิกตัวข้าราชการเข้าเฝ้า ฯ เมื่อเสร็จกิจแล้ว เสด็จกลับที่ประทับ ฯ

มหาอำมาตย์โท พลตรี เจ้าบุญญาหวงษ์มานิต
(เจ้าหนานบุญหวงษ์ ณ ลำปาง)

โคลง ๔

๑ วันที่ชาวหมกนั้น	เสด็จไป
ทรงเปิดโรงเรียนไทย	ฤกษ์เช้า
บุญญาหวงษ์วิทยาลัย	ขนานชื่อ ประทานขอ
เป็นเกียรติยศแต่เจ้า	ปกแคว้นลำปาง ฯ

๑ โรงทหารพระเสด็จแล้ว	ทรงตรวจ ทัวแะ
สินธพทรงเร็วรววด	ไต่เต้า
ทอดพระเนตรวัดหมวด	เจ็ยจัต สร้างเฮย
แลปลาตแปลกเนตรเค้า	ผิดเพี้ยนแบบไทย ๆ
๑ ครั้นรำไพบ่ายคล้อย	ลงถนัด
พระเสด็จระเห็ดสู่วัด	พระแก้ว
คร้วทานกระบวนจัต	แห่ผ่าน ถวายนา
ไต่รบাত্রชรินทร์แพรว	ประดับลั่นแลวไล ๆ

๑ เข้า วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จไปเปิดโรงเรียนบุญวาทวิทยาลัย เพื่อเป็นเกียรติแด่เจ้าบุญวาทวงศ์มานิต เสร็จแล้ว เสด็จตรวจโรงทหาร นมัสการวัดหมวดเจ็ยว (วัดป่ารวก) ดอนบ้ายเสด็จวัดพระแก้วดอนเต้า สุขาดาราม มีขบวนแห่คร้วทานให้ทอดพระเนตร ๆ

โคลง ๓

๑ รุ่งเช้าพระภูบาล	สถานราชการใหญ่น้อย
เสด็จตรวจเห็นเรียบร้อย	ทั่วทั้งถิ่นสถาน ๆ

โคลง ๔

๑ ครั้นสีมอบบ่ายไต้	เยาวราช
สู่เขตต์วัดพระบาท	เสด็จเต้า
ขึ้นประทับราชอาสน์	บนพลับ พลานอ
ปวงอมตย์ราชภักฎเฝ้า	ชนัดหน้าบัลลังก์ ๆ
๑ ขบวนบอกไฟจัตลั่น	ผจงถวาย
คู่แห่กุมธูชกราย	ออกหน้า
ราชบุตรและเจ้านาย	พ็อนฉืด ฉายพ้อ
เสียงปี่เป่าเสียงจำ	แจ่มแจ้วจั้งหะเจน ๆ

๑ เช้า วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จทอดพระเนตรสถานที่ราชการสำคัญ เวลา ๑๖.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระบาท ประทับบนราชอาสน์ในพลับพลา เจ้าเมืองลำปางพร้อมเจ้านายฝ่ายเหนือเข้าเฝ้า ฯ มีขบวนแห่ บั้งไฟ ขบวนพ็อนแสดงถวาย ฯ

โคลง ๓

๑ ที่ชาวแปดเพลา   สองนาฬิกาแล้ว
ทรงสินธพเพริดแพร้ว   พยสเยื้องค่านิรขบวน ฯ

โคลง ๒

๑ บริหารห้องแห่สล้าง   เสด็จนมัส ฦ วัดอ่าง
ชื่อชื่อลำปางหลวง ฯ

โคลง ๔

๑ พระจุดธูปเทียนนม	นมัสการ
องค์พระแก้วตระการ	สุทนต์เนื้อ
ศักดิ์สิทธิ์ตามตำนาน	แบบเป็อง เพรงพ่อ
ขอพระกรุณาเอื้อ	โอบอุ้มภัยพาล ฯ
๑ บ้านชมพูประทับร้อน	กลางวิถี
ยินชื่อตำบลมี	จิตต์เศร้า
หวนนึกตรึกถึงสี	สไบสด
นุชห่มสมสีเข้า	พัคตรนื่องามเหลือ ฯ

๑ เช้า วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๘.๐๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงม้าเสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระธาตุลำปางหลวง ทรงจุดธูปเทียนนมัสการ พระแก้ว (พระแก้วดอนเต้า) เสร็จแล้วเสด็จกลับ ประทับพักกลางทางที่บ้านชมพู่ (ตำบลชมพู่ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง) ฯ

โคลง ๓

๑ ที่ยี่สิบเก้าประพาส
เสด็จกลับที่ประทับแพรว

ตามถนนตลาดทั่วแล้ว
ทิพใกล้เพลา เที่ยงเฮย ๑

โคลง ๔

๑ เจ้าลำปางอีกเจ้า
รวมคณะข้าราชการ
บายศรีจัดตั้งงาน
ประดิษฐ์ประดอยประดับล้วน

บุตรหลาน ปวงเฮย
ครบถ้วน
สมโภช พระแฮ
ดอกไม้เมียงงาม ๑

๑ ตามภาษาซึ่งเรียกใช้
จัดกระบวนเปียงหัน
บายควายสุริยผัน
ให้เลื่อนกระบวนไถ

ถวายขวัญ
สู่ไท
เทียบเหลี่ยม เมรุแฮ
ล่องพันมณฑลทวาร ๑

๑ งามสครานกระบวนแห่ห้อม
กับคชหนึ่งเชือกมี
ประทับด้วยหิรัญฉวี
เจ้านครมาน้อม

บายศรี
เครื่องพร้อม
ฉวีฉวีฉวี ฉามนา
นอบให้ทูลถวาย ๑

๑ สองชายดาบหอกเข้า
รำรายรายเรียงกล
กลองปี่ม้อลวน
ปวงราษฎร์ต่างกันรู้

เคียงตน
เศิกสู
ไวว่อง หัตถ์เฮย
เร่งรันยลกระบวน ๑

๑ กาลควรโอรสให้
ทรงเครื่องครึ่งยศจรัล
พระโรงรัตนราชภูผัน
ประโคนครีกเสียงกึกก้อง

ทรงธรรม
ออกท้อง
ตามพระ เสด็จเฮย
ต่างกัมเกศถวาย ๑

๑ พนักงานชายผู้เฒ่า
พระบาทสมเด็จพระ
จับसारอ่านยกชม
เปล่งร้ายถวายพรให้
ร้าย

บังคม
หน่อไท
พระเดช พระนา
เสด็จด้วยโดยเกษม ๑

๑ ข้าเปรมปลื้มถวายพระ วรมงคลสวัสดิ์ ลากจูงมีแต่ไผท ชัยจงมีแต่นาถ ศักราชขึ้นไสศรี
เป็นวันดีล้ำเลิศ กล้วยเกิดเครื่องคำสุทนต์ พุทธเจ้ามาโปรดสัตว์ พระยาจักรรัตนสมภพ เป็นเจ้าลอบแหล่งโลก
อะโศกสร้างธาตุนินสีห์ แปะดหมื่นปีสีพัน มั่นปีเดือนวันงาม ยามวันนี้ดีเหลือ ปางเมื่อยุพราชา
โอรสอิราเสด็จ ระเห็จจากปรางค์ปราสาท กรุงสยามราชนครมา พาเสนาอำมาตย์ มาประพาสเมืองบน
หนทางเตียรแสนยาก หลากห้วยแร่หินชา เขาโตหนาใหญ่กว้าง ป่าข้างต่านดงดอน เสียงบ่างร่อนรื้อร้อง
อสุรฝักองในป่า มั่นช่างล่ายามดึก พลิกปล้ำเสียงควรสทก นกจุกชลุยกระหิงที่ด ร้องอื้ออืดเสียงวาง
นกเค้าคางแมกมิด ยึดปีกอ้าผวาบิน ตามหลืบหินห้วยสี ผู่นางชะนีโหยห่ม กุ่มก่งไม้หย่อนอ้อย พلاغโอบฐ
ครางอืดอ้อย วังร้องกลางอรัญ ๑

๑ สามสิบสองขวัญราชา จูงมาอย่าเรื้อรัง ตั้งช้อยถวายพรพร้อง เชิญร่ำร้องจูงมาตี ฟังมโหรีพิณพาทย์ พร้อมระนาดฆ้องกลอง เสียงลั่นก้องครื้นครั่น ยามทูลขวัญปิ่นเกล้า เชิญพระขวัญเจ้าจูง มาตี แปงใบศรีไว้ถวาย ส่ำหลายชั้นเสมอกัน ประดับด้วยพรรณบุบผาสด หอมรสเล่าละเมวอน ช้อนแซม สอดณยอดกาบ ทั้งกุหลาบดาวเรือง จำปาเมืองจำปาแขก ใส่ช้อนแซกซ้อนกัน อีกเบ็ญวรรณเบ็ญมาศ ดอกหลากชาติหลายสี ยังจำปรัสอุ้น ทั้งยี่สุนคำแล ฟันกระแตจันท์กิ่งซีก มณฑาอีกกลิ่นชวาด ดวงบุบผชาติดาสดา การะเกดพิเศษล้ำ แลคำปวงเกียงทา เกตวาคันธหอมอ่อน ดอกช่อนน้อยกลิ่นดี ทั้งสารภีหอมสอาด ยี่หุบชวาทมลิลา กระจ่างงาหอมค้ำคั้น หอมเย็นยี่นกลิ่นสนิท สลิดบานควะขาวได้ ไซ้ชื้อดอกขจร แสงทอช่อนแดงลำเจียก ลาวเรียกดอกเกียเหมย ดอกบุบผาเผยหลายอย่าง ต่างฟุ้งกลิ่นเล็ดลั่น มีหลากหลายสุดพัน จักพร้องพรรณนา ฯ

๑ โภชนาหารชูเยื้อง อันเป็นเครื่องรับพระขวัญ เนื้อหมูนึ่งปิ้งอั่ว หอมรสทั่วโรงชัย ของอันใดก็มีสรรพ ในขันศรีประดิษฐ์ ปิดนมแมวมายบน สนิทเชียงขนแตงไว้ เหนือขันดอกไม้เหมาะดี มีกัทลิกกล้วยอ้อย ขนมใหญ่่น้อยช้อน อีกบุหรีพันยากุ่ม พลุดอกหนุ่มไบบาง จัดจิบวางไว้เลี้ยง มีหมากเมี่ยงทานยอง เชิญสามสิบสองพระขวัญ แห่งทรงธรรมมาเสวย ข้าบาทเลยถวายชัย ขอเทพไททรงฤทธิ์ ประสิทธิ์ให้ชนม์ ๓ ยืนยาว จวบร้อยชวาพรรษา พันโรคาพาธภัย ชัยชนะลากสหัสดี จูงมีแต่ท่านไท่ สิทธิตั้งข้าบาทได้ กล่าวถ้อยถวายขวัญ ฉะนั้นเทอญ ฯ

โคลง ๔

๑ ครั้นคำพรจบแล้ว	ราชา
ตรีสดอบราชเสนา	ดังนี้
ยินดีที่ท่านพา	กันสู่ เรานา
พร้อมต่างตั้งจิตตั้ง	ช่องชั้นเชิงเกษม ฯ
๑ เปรมจิตต์เราดิตดิน	เต็มทรวง
ยลท่านหนึ่งชนปวง	เปล่งหน้า
มาสิ่งตั้งหนึ่งดวง	ดาวจ่อ จันทรเอย
เหตุเพื่อรับรองข้า	แข่งช้อกันฉลอง ฯ
๑ ทั้งมองจงสุขสิ้น	ถึงกัน
ทุกขโศกโรคทุกพรรณ	อย่าไถล
หนึ่งบุเรศร์ขอบเขตต์ชั้นซ์	จงขาด ศัตรูแธ
จูงท่านอีกอื่นได้	ดุจเข้าไปหน ฯ
๑ สารคำร้สลงจบแล้ว	บัดใจ
เจ้าจับสายด้ายไคล	ค่อมเกล้า
พันหัตถ์ราชบุตรไท	ท้าวครอบ สยามเฮย
มีสนั่นลั่นเสียงร่ำ	โห้ร้องบรรเลงถวาย ฯ

โคลง ๓

๑ พิธีรายนี่เสด็จ

ราชาติอมาตย์ข้า

โคลง ๔

๑ ลูกกุกุเปรียบคู้เข้ม

คู้เปรียบเทียบเทียมแรง

ต่างคู้ต่างสำแดง

ปล้ำกอดสอดต่อยให้

๑ คนหอกถือหอกอ้า

คนดาบดาบคู้กำ

เคียงคู้เขียดชูรา

กรายกรีดเป็นเชิงชั้น

๑ ยามเย็นหม่อมานผู้

จัดเล่นละครซึก

ถวายแด่พระองค์ศักดิ์

แสดงจิตต์จงรักให้

เสด็จประทับเฉลียงปมี่ข้า

บาทเฝ้าเรียงสลอน ฯ

หมัดแขง

เรียวใกล้

ผีหัตถ์

เหมาะเป็งยอมลา ฯ

กำยำ

เหมาะหมั้น

ชวนพิศ

วิจิตรแท้แลเพลิน ฯ

สวามีภักดี

แบบไซร์

เพื่อเพลิง เพลินพอ

ประจักษ์แจ่มแต่ไท ฯ

๑ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จประพาสตลาดเมืองลำปาง เวลาใกล้เที่ยง เสด็จกลับพลับพลาที่ประทับ เจ้าบุญญาวาห์ วงษ์มานิต บุตรหลาน ข้าราชการ จัดพิธีบายศรีสู่พระขวัญ เวลาเย็นมีมหรสพสมโภช เช่น พ้อนดาบ ขกมวย การแสดงละครของชาวพม่า เป็นต้น ฯ

โคลง ๓

๑ วันสิ้นเดือนพฤศจิกายน

ทรงอัคร์งามแซมซ้อย

โคลง ๔

๑ ม้าทรงงามเลิศล้วน

ฝีบาทฉิวเฉียดลม

อาชาชาติชูสม

เหมาะอาสน์องค์เจ้าฟ้า

๑ บ้านดอกบัวอยู่แคว้น

เห็นชื่อถิ่นพีพลา

ประทุมเทียบเปรียบถันนาง

บัวโบทจรณน้อย

๑ ขบวนม้ารีบไต่เต้า

ถึงวัดธาตุเสด็จอัน

เออรากับแสรังสรรค์

เหมือนทราบพระจักยัง

พระสุริยาบายน้อย

เชิดหน้าชูกัณฐ์ ฯ

ชวนชม ยิงนอ

พัดกล้า

ชูศักดิ์

หน่อให้สยามินทร์ ฯ

ลำปาง เวียงนา

ละห้อย

ประทุมพ่าย

หนึ่งนั้นอาบนาง ฯ

ตามมรรค ราบแฮ

ค่ายตั้ง

นามเรียก แหล่งพ้อ

หยุดม้าแรมคืน ฯ

วัดพระธาตุเสด็จ ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

๑ บ่ายวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงม้าเสด็จผ่านบ้านดอกบัว ถึงวัดพระธาตุเสด็จ (ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง) ทรงตั้งค้าย ประทับแรม ฯ

โคลง ๔

๑ ถิ่นวะที่หนึ่งไ้	ทรงสาร
ผูกเครื่องสัประคัปกายจัน	กูปซ้อน
ริบเดิรมีนาน	บรรลุ
จำคล่าประทับร้อน	ผ่อนช้างพอสบาย ฯ
๑ เย็นแรมยิบบ้านชื่อ	แม่เมาะ หลวงนา
ชิประหนึ่งมาแกล้งเาะ	ยั่วเ้า
แสรังสกิดจิตตีให้เาะ	หาลูก เมียแธ
เออป่านนี้สองเจ้า	หลับแล้วหรือไฉน ฯ

๑ วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จถึงบ้านจำคล่า (บ้านจำค่า ตำบลบ้านเสด็จ) ทรงพักร้อน ตอนเย็น ประทับแรมค้ำคินที่บ้านแม่เมาะหลวง ฯ

โคลง ๔

๑ เข้าขบวนคลาคลาดขึ้น	ดอยลุย ห้วยนา
คชขับเดิรรวดลุย	ไปช้า
บรรลุป่างจำปุย	ตั้งพลับ พลาแธ
พอพักหายเมื่อยล้า	จึงเต้าต่อไป ฯ

๑ ที่ตำบลปางหละไห้	หยุดตม
กายสันซ้าหนาวอารมณ์	จิตต์ซ้อง
เออชะอมจุงช่วยอม	ความทุกข์ บ้างเทอญ
ยั้งยาตรียิ่งห่างน้อง	ดุงแสรังสละนาง ฯ

๑ เข้า วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จถึงบ้านจำปุย (ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ) ทรงพักร้อน และประทับค้างคืนที่บ้านปางหละ (ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว) ฯ

๑ ที่สาม ๘ เสด็จด้วย	พาลี
ขบวนแวะปางดีหมี	ชิดหัวย
อาหารรสแม่ดี	กลายเป็น
เพราะนุชบ่ออยู่ด้วย	ภักซ์เพียงดีชม ฯ
๑ ยามเย็นยุพราชไห้	แรมงาว บุรนา
ตัวพินี้ดูราว	บุรุษใช้
กายภายนอกนั้นหนาว	สทกสัน
ทรงวงสิรันทดใหม่	หม่นเพียงเพลิงเผา ฯ

๑ วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงม้าเสด็จผ่านแวะปางดีหมี ประทับแรมที่อำเภอองาว ฯ

๑ รุ่งขึ้นทรงคชเต้า	กลางไพร
พอเที่ยงถึงบ้านไฉน	ชื่อรอง
เออนามถีนนี้ใคร	ช่างริ เรียกนอ
ประหนึ่งแยะให้กูก้อง	เรียกน้องกลางอรัญ ฯ
๑ ครั้นถึงปางสักแล้ว	๘ พัก แรมนา
ชวนพี่คิ่งถึงสัก	เทพไห้
ขอเป็นที่สำนัก	ร่มแต่ ซ้อยเทอญ
เทวราชประสาทพรไห้	ทุกข์ซ้ำบรรเทา ฯ
๑ โผผวกายตื่นขึ้น	ชะนีกู ก้องแฮ
เสียงแหว่เสียงดูราว	เรียกซ้อย
ผิวผิวถนัดดู	ข้าหวาด
นึกว่านุชแ่งน้อย	แยะให้นอนเคียง ฯ

๑ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จผ่านบ้านร่อง (ตำบลบ้านร่อง อำเภอองาว) ประทับค้างคืนที่ปางสัก (อำเภอองาว) ฯ

๑ รุ่งวันคำรบห้า

เสด็จประทับอัยอาสน์คลา
งามคชเปรียบเอรา
เดิรส่ายกรายสู่เบื้อง

๑ ถึงห้วยแห่งหนึ่งอ้าง

เหมือนเมื่อแรกพิพ
พี่แลเนตรน้องหลบ
คล้ายเมื่อเราร่วมห้อง

๑ ขับคชจรดบาทเต้า

แลลิวทิวพนมดู
มรรคาแหวกกลางภู
ผาประดุกกรพี่อ้า

๑ จรดจนบ้ายใกล้

จึงลูบ้านแม่กา
แม่มียัมปีกกามา
พี่จักบินร่อนย้อน

๑ ตอนบ้ายขับม้าผ่าน

ที่ตำรวจร้อยเอกเย็น
เพราะไถ่รักเงี้ยวเป็น
สนองเดชภูเบศร์ด้วย

๑ เย็นเช่นเดินมาร์กเชื้อ

สวามิภักดิ์ตราบบรรลัย
ควรเราที่เป็นไทย
ผิวะเหตุโอกาสไซรั

๑ สีมอบบ้ายยาดรเข้า

พะเยาแนะนำถึงครา
แรกรักแม่เยาว์นา
ปวงกิจคิดหลีกลิ

๑ ยามเย็นแลจากหน้า

สายเนตรบ่เห็นไกล
เหมือนอากาศหายใจ
จิตต์ที่ตั้งหมอกหุ้ม

ธัญวา คมเฮย

คลาดเยื้อง
วันเล็ด สรวงพ้อ
เขตต์แด่แว่นแดนพะเยา ฯ

สองสบ

นิมน้อง
เนตรพี่
แรกได้สองสม ฯ

กลางผลู

เยี่ยมฟ้า
ผากระหนาบ
โอบน้องเคียงทรวง

หนึ่งนา หิกาเฮย

พักร้อน

เต็มติด ได้แล
รื้อนแรมเรือน ฯ
แลเห็น

เช่นม้วย

สามารถ
ชีพครั้งจำเป็น ฯ
ชาติโฉน

ชีพได้

จำเยี่ยง
เกิดแล้วไปสยอง ฯ

พารา พะเยาแฮ

ก่อนก็

รียอด หลึงแม่
เพื่อได้ชยนาง ฯ

ต่างไป

หมอกคลุ้ม

พี่ถูก

ห่อไว้ม้วน ฯ

๑ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง
เสด็จเข้าเขตเมืองพะเยา ผ่านห้วยสองสบ เวลาบ้ายถึงบ้านแม่กา (ตำบลแม่กา) ผ่านอนุสาวรีย์
ร้อยเอกมาร์ควอร์ด เจนเสน (Hans Marquard Jensen) เวลา ๑๖.๐๐ น. เสด็จเข้าเขตเมือง
พะเยา ฯ

๑ ที่หกประพาสห้วง	น้อยนวม หนองแอ
สรรพนกบินร้อนหลาม	ลิวล้ำ
ต่างพรรณต่างต้อยตาม	กันติด
บ้างโบกบ้างเล่นน้ำ	ว่ายน้แลสลอน ฯ
๑ นกกระสาอ้าปีกกว้าง	โผผัน
นกแขวกแหวกเวียนพรรณ	พฤษ์พริ้อย
นกเป้ล้ำเรียกหากัน	อิงมี
นกอีโก้โหยงต้อย	ไต่เต้าตามแหน ฯ
๑ ผุงเปิดบินเฟื่องพีน	ฟูโพนม
ผุงไก่อ้น้ำถาบโถม	แทบฟ้า
ผุงยางเศวตโถม	เจริญเนตร์
ผุงพริกแอบแทบหญ้า	แหวกไซร์หากิน ฯ
๑ พิศพรรณนกหลากล้น	แลเพลิน
เร่ร้อนระเห็จเทิร	เรียกร้อง
ต่างนกต่างชวนเชิญ	ชิดคู่ กันนา
นกสวาทเรากลาดห้อง	อกแห่งระบมเหลือ ฯ

๑ วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จชมนก
ที่หนองน้ำ (บริเวณกว้านพะเยา) ฯ

๑ ที่เจ็ดราเมศร์ไ้	จรดล
โดยคชยาตร์ตามถนน	ไปอ้อม
แวะอวาสพระตน	หลวงทุ่ง เอียงพ่อ
ทรงจุดเทียนนมสน้อม	เกศกัมพูชา ฯ
๑ แปรสิบเพิ่มแปร้อย	พรรัชกาล
ปรากฏตามตำนาน	ชักชี้
ตาเฒ่าหนึ่งคิดการ	กับมิ่ง เมียแฮ
สร้างพระองค์ใหญ่นี้	เสร็จด้วยตนสอง ฯ
๑ แม่เราสองได้ร่วม	บำเพ็ญ
บุญแบบสองเฒ่าเป็น	แน้น้อง
คงไม่ถูกพรากกระเด็น	ยามสวาท เลยแม่
กรรมไ้เราจึงต้อง	โศกเศร้าทรวงโถม ฯ
๑ ครั้นตะวันเที่ยงเศษน้อย	สารทรง
ถึงพลับพลาห้วยขง	ประหับรอัน
เมื่อสำเร็จเสวยองค์	พระเทียบ ยศแฮ
ขึ้นประทับอัยอาสน์อ่อน	แ่อนเพียงอมรินทร์ ฯ

๑ เย็นแรมริมฝั่งน้ำ	แม่อิง
ไอ้อกแม่เคยพิง	พาดพ้อง
บัดนี้ทุกข์แทนหญิง	อิงอก พี่นา
ทุกข์หนักชกจิตต์ช้อย	ชุ่นแค้นเคืองเผื่อ ฯ

๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จนมัสการพระเจ้าตนหลวง (วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา หรือ พระเจ้าตนหลวงทุ่งเอี้ยง เมืองพะเยา) เวลาบ่าย แวะประทับพักที่พลับพลาบ้านห้วยขง (ห้วยบง) ดอนเย็น ประทับแรมที่ฝั่งน้ำแม่อิง ฯ

๑ รุ่งเช้ากระบวนผ่านแคว้น	แม่ใจ
ถนนผ่าบ้านเป็นไท	ซีกแท้
เออบ้านนี่นิกไป	คล้ายจิตต์ พี่จริง
สะดำซีกอยู่ใต้แต่	ซีกซ้ายมาเหนือ ฯ
๑ ข้างทรงยุพราชไท	เดชอดุลย์
เดิรรวดเร็วแทบประมุข	แสะซื่อน
ข้ามเขาเขตต์ลำพูน	บ่มีเนิน
ถึงแม่เย็นประทับร่อน	ผ่อนข้างกลางวิถี ฯ
๑ แม่เย็นเย็นเปรียบด้วย	น้ำมนตร์
รดแต่งเราสองคน	เหมาะหมั้น
แสนสุขเมื่อยามตน	ถูกอุทก เย็นแฮ
เออนิกถึงบัดนั้น	สุขแท้ใดปาน ฯ
๑ เมืองพานแต่งที่ไท่	แรมพลา
นิกอีกถึงวิวาหนาง	กับช้อย
ชื่อชวนเทียบพานวาง	มงคลแฝด
มงคลผูกนางแน่นน้อย	ติดข้าเคียงสงวน ฯ
๑ พานบุรีเขตต์จรดแคว้น	นวรรัฐ เหนือแฮ
ไต้ติดลำปางสกัด	กีดกั้น
ลำพูนเขตต์มาพลัด	แขวงอยู่ กลางนา
พานพลัดโดดเดี่ยวฉนั้น	เดี่ยวคล้ายตัวกู ฯ

๑ เข้า วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างผ่านแคว้นแม่ใจ (อำเภอแม่ใจ) ประทับพักที่บ้านแม่เย็น ประทับแรมที่เมืองพาน (อำเภอพาน) ฯ

๑ ที่เก่าเข้าหน่อไต้	ทรงคช ดำเนียรแอ
ไปเนิ่นพานบุระหมัด	เขตต์เค้า
เจ้าอินทวโรธส	สุริยะ วงศนา
รับเสด็จพรมแดนเจ้า	เกศกัมอัญเชิญ ฯ
๑ ห้วยทรายขาวประทับยัง	กลางวัน
วิเวกอาศัยสรรรพ์	มิ่งไม้
เออทรายเสวตเทียบทัน	ฉวีบุช ได้ฤ
งาคชหมัดขาวไซร์	ชิตน่องนวลจาง ฯ
๑ ที่ประทับแรมแต่งตั้ง	ริมทาง น่านา
ห้วยข่านชานคณิงพลาจ	สร้างเศร้า
นีกแรกจุมพิตนาง	กายข่าน สุขจริง
สร่วมสอดกอดคลึงเกล้า	กระหนะน่องเพียงทรง ฯ

๑ เข้า วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จออกจากเมืองพาน เจ้าอินทวโรธสสุริยวงษ์เฝ้า ฯ รับเสด็จที่พรมแดน ตอนกลางวัน ทรงหยุดพักที่ห้วยทรายขาว และประทับแรมที่ห้วยข่าน (ห้วยसान) ฯ

๑ ที่ลียบหน่อพุทธเจ้า	ทรงหัด ถินา
เดิรเลียบปาก่อชู้	ชื่อใช้
ประสงค์เพลิงรุ่งลุกจัด	จำก่อ
รายรักเริ่มแล้วไซร์	หอนต่องก่อเลย ฯ
๑ แม่ผงนามเรียกร้อง	สายคง คาแฮ
นีกเปรียบแปงเสกประสงค์	พ่อชู้
ไม่จำจักมีผง	ผูกเสนห์ พีเลย
แปงเสกใดจักสู้	โอดเจ้าวอนผัว ฯ

ร้าย

๑ กองตำรวจภูธร แลสลบสลอนเดริน่า ทหารกำยำเดิรเรียบ เหยียบพสุธาครืนครั้น ต่อนั้นข้าราชการ นายทหารตำรวจ รวดหน้าหน้าม้าทรง ถัดพระองค์ราชภักฎ ล้วนขึ้นอัคร์จัดสรรค์ เลือกแพกพรรณณ์แพกเทศ เนตรยามยลย้อมชม สมพระเกียรติราชา ครั้นชบวนคลาถึงทวาร เวียงตระการแต่งธง บงหมู่ราษฎรช้อง โห่ก้องถวายเอวาราช ฝ่ายลีนาดส่งเสียง เปรี๊ยงปังโครมคะครึก อธิยี่ลียบเอ็ดนัด คำนับขัตติยกุมาร ไทยเมืองทยานยัดเยียด หมู่เจี้ยวเบียดกันมอง ย่าวนั่งยองจ้องชะเง้อ มูเซอกลุ่มรุมดู พระภูธรหน่อไต้ ยกหัตถ์เหนือเศศไหว้ นอบน้อมนิยชม ฯ

โคลง ๓

๑ ๒ เสด็จประทับพลับพลา   จนสุริยาบ่ายคล้อย
 จึ่งเสด็จโดยบาทต้อย   ไต่เต้าตามถนน ฯ

โคลง ๔

๑ สมเด็จพระามาเศรไ้   นายพล จเรเฮย
 เสด็จตรวจเขียงรายพหล   หักเสี้ยน
 แล่อีกพิลึกกล   เคิกพะ พายแฮ
 ปราบเหล่าโจรเงี้ยวเหียน   หมดลีนมลายศุณย์ ฯ

๑ กลางวันประทับห้วย   สั้นทราย
 ไฉนจักมีวันวาย   โศกเศร้า
 นารีหมิ่นแสนหลาย   หลากดจ ทรายแม่
 สรรสัคนคล้ายเจ้า   โลกนี้มีฤ ฯ

๑ ถึงวัดเจ็ดยอดไกล   เมืองเขียง รายแฮ
 ขบวนจัดตั้งเรียงราย   เรียบแล้ว
 แห่นำเสด็จเข้าเวียง   บมิเนิน
 ทรงอัครดำเพริดแพรว   ย่างเขื่องตามถนน ฯ

๑ เข้า วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างผ่านป่าก่อและแม่ผิง ทรงเปลี่ยนจากทรงช้างเป็นทรงม้า ตอนกลางวันประทับพักที่ ห้วยสั้นทราย เสด็จไปวัดเจ็ดยอด และเสด็จเข้าเมืองเขียงราย ประทับแรม ฯ

เจดีย์วัดเจ็ดยอด

ร้าย

๑ วันรุ่งขึ้นภูบาล สถานราชการน้อยใหญ่ ใ้ทรงตรวจสำเร็จ ทั้งได้เสด็จทรงนมัส
วัดสิงห์วัดกลางเวียง เรียงทองสองอวาส อีกประพาสตลาดเจ็ยว เลี้ยวลดไปตามถนน
จนแสงโสมส่องจัด พระจึงรัตรีบกลับ มายังพลับพลาพลัน ครั้นถึงสี่โมงบ่าย กรายกรออกหน้า
พลับพลา เพื่อหัตถ์นากระบวณแห่ คร้าวทานส่ำเสียงเตีร ดูเพลินตาน่าชม นำนียมรูปสัตว์
สารพัดผูกงามอน ยังแลฟ่อนฟุ้งร้อง สร้อยส่งเสียงถวายชัย ไทยเมืองมูเซอร์เจ็ยว เลี้ยวลดหลามเข้าขบวน
มวญมากหลายภาษามี ล้วนยินดีจรงรัก สวามิภักดิ์แต่พระเจ้า อยู่หัวเดชปกเกล้า ไพรฟ้าอยู่เย็น ฯ

โคลง ๓

๑ ครั้นคำแห่ดอกไม้เพลิง เริงรุ่งจุดกระจ่างจ้า
แสงควบเดือนสว่างหล้า ขับสิ้นแสงพลัน ฯ

โคลง ๔

๑ วันนั้จันทร์แจ่มต้น เต็มดวง
บังหมู่ดาราบวง แวดล้อม
ศะคีดุจเจ้าสรวง เปล่งรัศ มีแฮ
ดาวดุษฎีนิรมิต นบเกล้ายอมกลัว ฯ

๑ อันตัวนุชนาฏแม่นั้ จันทร์
หญิงอันดุจดารากร ไหญ่ไหญ่
จักเผยอแข่งศรีสมร สมรขับ ลุ่ยฮา
หญิงอันเทียบนุชต้อย ต่ำสิ้นสีจาง ฯ

๑ นางเองแม่เปรียบด้วย ดวงเดือน
ผิวพัคตร์เจ้าไปเลื่อน เจ็ยจันแพ้
จันทร์ศมีเพื่อน ยามลู แรมแม่
แต่รัศมีนุชแล้ นิตยัตันเพ็ญพูน ฯ

๑ คิดประมุขเปรียบนุชด้วย ดวงไถ่
อันส่องสอดแสงใส สว่างหล้า
แม้อาทิตย์ตกไป สกลมืด ฉะนั้
แม้นุชห่างพิ้วา จิตต์คลุ้มกมลหมอง ฯ

๑ วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๔๔ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ
เสด็จไปวัดพระสิงห์ วัดกลางเวียง และประพาสตลาดเจ็ยว (ตลาดบ้านดู่) เวลา ๑๖.๐๐ น.
ทอดพระเนตรขบวนแห่คร้าวทาน กลางคืนมีการจุดดอกไม้ไฟ ฯ

โคลง ๓

๑ รุ่งเช้าทรงคช
ไปเนิ่นเตียรลุถ้า

ลดเลื่อนริมฝั่งน้ำ
พระพร้องนามขนาน ฯ

โคลง ๔

๑ ยามนมัสการพระเพียง
หวนระลึกถึงเรื่องชวา
เมื่ออิเหนาลักบุษบา
จัดแต่งคูหาไว้

คูหา
แต่งไว้
มาสู่ ถ้าแฮ
ลูบล้วนงามคม ฯ

๑ แม่ถามพินิตริ
จักดาชทองอีกโย
ตัวนางสถิตที่ไหน
สมรอยู่แล้วจักต้อง

เช่นไร
เล่าน้อง
ประดับที่ นันแม่
แต่งแต้มอีกฤ ฯ

๑ กลับทางเรือล่องน้ำ
ชื่อสถิตจิตต์พีฟก
น้องมาจิกอิงอก
กกจักกลายกลับกล้า

แม่มก
ชอกช้า
กกกอด พินา
สระแก้วกลางสรวง ฯ

๑ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง
เสด็จไปวัดถ้ำพระ (วัดถ้ำพระ เป็นถ้ำที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก บริเวณ หมู่ ๕ บ้านป่าอ้อ ตำบลแม่ยาว
อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย) ทรงล่องเรือกลับทางแม่น้ำกก ฯ

โคลง ๓

๑ วันที่ยี่สิบสามธันวาคม
คชอาสาญูพราขเจ้า

สุริยายังอ่อนเช้า
ยาตร์เยื้องจากเชียง-รายเฮย ฯ

โคลง ๔

๑ เทียงเศษหยุดประทับข้าง
ฝันใฝ่ไขว่หาสมร
กรคว่าเปล่ากอดถอน
รู้สึกรักละอายอ้า

แม่มกอน บ้านนา
ดุจช้า
ฤทัยเจ็บ จริงแฮ
ไขว่คว่าหาลม ฯ

๑ เติรจนถึงห้วยถนัด
ทรวงชานชานแสบทรวง
ประหนึ่งใครลักปลิดดวง
รายราครุมร่าร้อน

ชานหลวง นามพ้อ
โศกซ้อน
ใจทอด ทิ้งนา
ชานช้าทรวงโทรม ฯ

๑ ไปงูเพื่องที่ไ้

ภูประดุงปรการยักซ์
เพราะอสูรคิดลอบลัก
ยามบ่สมคิดแสร้ง

๑ แม่สวยสรวยจักสู้

ปรางแม่ขวยิงขาว
ศรรามเปรียบขนงราว
มฤคเนตร์สบเนตร์กัม

๓ พัก เสวยแฮ

ก่อแกล้ง
เคียงเสนห์ นุชแม่
กักน้องหลังภู ฯ
แม่สาว พิฤ
ไซ่ต้ม
ตามพีเปรียบ มาศแม่
หน้าม้วนเมินอาย ฯ

๑ วันที่ ๑๓-๑๔ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง เสด็จออกจากเมืองเชียงราย เวลาเที่ยงเศษทรงหยุดพักที่บ้านแม่กอน เสด็จต่อไปถึง ห้วยข่าน (ห้วยसान อำเภอมแม่ลาว) เสด็จถึงบ้านไปงูเพื่อง (ไปงูเพื่อง ตั้งอยู่ที่บ้านไปงูเพื่อง ตำบลแม่สรวย อำเภอมแม่สรวย จังหวัดเชียงราย) และถึงอำเภอมแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ฯ

๑ ที่สิบห้าวาระตั้ง

ตำบลเรียกสันก้างปลา
แม่ไปอีกมากรา
ชูปเพราะโคกนิตยฉะนี้
๑ ยิงเดิรดูยั้งเศร้า
แลสบเนตร์แต่สรรพ์
หวังเพลินเนตร์บ่หัน
จนลุป่าก้อได้

๑ กลางคืนหิมะหดย้อย

เยือกเย็นทั่วทุกคน
ดูประหนึ่งฟากฟ้าชล
ช่วยโคกด้วยเขมรรู้ผู้

พลับพลา

ชื่อชี้
ตรีจัก
กิงก้างปลาเทียม ฯ
ทรวงรัน ทดฮือ
หมู่ไม้
สิ่งเพลิด เพลินเลย
แอบเข้าอนคราง ฯ
ราวฝน ตกแฮ
ขดคู้
เนตร์หลัง
เรศไร่ไกลสมร ฯ

๑ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง เสด็จถึงบ้านสันก้างปลา (ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอมแม่สรวย จังหวัดเชียงราย) ถึงป่าก้อ (ตำบลท่าก้อ อำเภอมแม่สรวย) จึงประทับแรมค้างคืน ฯ

๑ ธันวาคมล่วงแล้ว

ภูขนาดแรมที่เวียง
ควรรจักพักพหลเกรียง
แม้อยู่จริงจักเข้า

วันเรียง สิบหกแฮ

ป่าเป้า
ไกรอยู่
เรื่องแท้เจียวหนา ฯ

๑ ทหารครายิ่งแข่งเข้ม	ชิงรางวัลเฮย
หวังถูกตรงศูนย์กลาง	นับห้า
พี่หมายที่ใจนาง	เลงรัก
ถูกเหมาะกรพี่อ้า	โอบน้องเนาทรง ๑
๑ รุ่งผ่านบ้านป่าจิว	กลางวิถี
หาพิมานฉิมพลี	บ่ได้
แม่พระยาครุฑมี	พี่จัก
วานถาบถาสูได้	รับน้องมาเคียง ๑
๑ หยุดเสวยริมบ้านแม่	เจตีย์ เวียงเฮย
ตามสถูปณคีรี	เซ็ดซ้อน
แม่จริงเช่นภพ	ปอบอยู่ นีนา
ไทรรัตน์เคชคงต้อง	เตลิดสิ้นฤทธิ์มลาย ๑
๑ ที่โป่งน้ำร้อนนาถ	ประหับแถม
อุทกกำถันแกม	เดือดได้
อันรักถูกทุกซ์แกม	จักไม่ เตือดฤ
ไพเราะเผาผากใหม่	ออกร้อนเรียมเตรียม ๑

๑ วันที่ ๑๖-๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง เสด็จถึงเวียงป่าเป้า ผ่านบ้านป่าจิว หยุดเสวยใกล้ ๆ บ้านแม่เจตีย์ ประหับแถมที่ โป่งน้ำร้อน (ตำบลแม่เจตีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า) ๑

๑ ที่สืบแปดทางใต้ข้าม	สันบร พดพ้อ
ปรากฏนามเขาป็น	ย่านน้ำ
ผิเอยอุทกกัน	สำเร็จ แล้วนา
ไยอุตส่าห์สร้างห้า	หันข้อยจากเรือน ๑
๑ เดิรเบียดบรพดข้าม	ลำธาร มากแฮ
พักผ่อนกระบวนสาร	ปางอัน
อันอืดอุระพีราน	เรียมแยะ เจียวแม่
หากราชกิจไต่กัน	กิดต้องจำจร ๑
๑ เข็นนอนโป่งป่าอ้อ	กลางพน
พนเหลือบเหลียวแลยล	แต่อ้อ
อ้อล้อมประดุกคน	ทำค่าย
ค่ายกักใจยอมท้อ	ทเวศเว้าหานาง ๑

๑ วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้าง เสด็จข้ามดอยนางแก้ว (เทือกเขาผีปันน้ำ) ถึงบ้านปางอัน (ตำบลป่าเมียง อำเภอดอยสะเก็ด เชียงใหม่) ประหับแถมที่โป่งป่าอ้อ (ปางอ้อ ตำบลป่าเมียง อำเภอดอยสะเก็ด) ๑

๑ ห้วยหนานสีกใหม่เศร้า	ใจยวน จริงนา
สุดคิดทำโหยหวน	เหวี่ยง
โอะละเทโอะละหึกครวญ	ทิดคร่ำ คนิงแม่
ลวงพีสีกสีน้อง	หลีกหน้าหาผิว ฯ
๑ ชรอยหนานสีกใหม่นี้	หากרון ใจเฮย
ป่วนจิตต์เจ็บจำมรณ์	แผ่นห้วย
ผีที่เจอะเจ้าจร	จากแฝก เห่แม่
เรียมจักโดดห้วยด้วย	ทิดได้เป็นสอง ฯ
๑ ห้วยขุมภูพักร้อน	ผ่อนกาย
ภูสลับซับซ้อนหลาย	ช่วงชั้น
ดูไปก็คล้ายลาย	ฉากหน้า เตียงแฮ
เป็นฉากจริงกั้นฉนั้น	ไปเข้าถึงนาง ฯ
๑ ถึงดอยสระเกศเจ้า	ณเรว
ยลสบแว่นแก้วมัว	สระเกล้า
หากพีที่ศนาตัว	น้องสระ พีเฮย
ฤพีจักแฝงเจ้า	หาดลั่นดลเคียง ฯ

๑ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างเสด็จผ่านห้วยหนานสีกใหม่ ทรงพักร้อนที่ห้วยขุมภู (ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด) เสด็จต่อถึงอำเภอดอยสะเก็ด (ดอยสะเก็ด) ฯ

๑ วันที่ยี่สิบเช้า	สองนา พิกาเฮย
สมเด็จพระโอรสา	ธิดาเจ้า
ขุรยาตร์จากพลับพลา	ลงสู่ ปราเฮย
เจ้าอุปราชนอบเกล้า	นบนำมบังคมคัล ฯ
๑ อัญเชิญพระบาทให้	หน่อกษัตริย์
ทรงเปิดถนนเพ็งตัด	ใหม่ไซร์
ถนนแก้วนวรัฐ	ประทานชื่อ
เป็นเกียรติยศให้	แก่ผู้อำนวยการ ฯ
๑ การพิธีเสร็จแล้ว	หน่อไท
ทรงอัครวีรบัดไป	ไปยั้ง
จนถึงพลับพลาชัย	ตำบลแม่ คาวนา
จึงจัดกระบวนตั้ง	แห่เข้าในเมือง ฯ

๑ ทรงเครื่องเต็มยศได้	เวลา ลูเอ๋ย
ออกประทับหน้าพลับพลา	ฝรั่งเฝ้า
เสร็จเสด็จสู่เกษขลา	ประทับราช ยานนอ
จึงอมาตย์โดยเสด็จเจ้า	แห่ห้อมล้อมมา ฯ

ร้าย

๑ งามคราขบวนเยื้องยาตร์ งามดาตาศขบวนเดิร เพลินพิศขบวนชวนยล จึงจรดลนำหน้า ถับถึงพะมาทั้งมวญ ประเลรัญจวนให้ฟัง ต่อหลังมาถึงเงี้ยว เดิรกายเกี่ยวแกมกัน ทุกพรรณเดิรเป็นชนิด แตรวางขัดบรรเลง ทำเพลงเดิรหลายอย่าง บ้างต่างต่างเพลงภาษา ถึงพลากรกระบวนยุทธ์ ธิบรูตเรียงจักรตน ถัดพลมาถึงเจ้า ขับคชเข้ากระบวนจร นำภูธรดำเนิรสดวก มีทั้งพวกตรุณบุรุษ ยุคดาบหอกหัตถ์ล้อม ล้อมพระยุรยาตร พวกปี่ซวากลองชนะ ประโคมครึกกึกก้อง เลื่อนลั่นท้องทิวลู่ ยังอีกหมู่เทียวธวัช สบัตปลายปลิวอยู่ระยับ สลับสีพรรณต่าง ๆ ล้วนหลากหลายอย่างหลายประการ ถึงราชยานบ่มีข้า หน่อเจ้าหล้าเลอบล โทแถวพหลแขงข้าง บ้างแข่งแย่งกันมา อีกอาชาหม่อมเจ้า สององค์เต้าไต้งาม ข้าในกรมตามติดไท ต่างไต้เต้าต่อไล่ ล่วงพันมรรคา ฯ

โคลง ๔

๑ พาราล้วนประดับด้วย	ธงเทียว
ผ้าหลากเหลืองแดงเขียว	ม่วงจำ
ราษฎรเบียดแน่นเหลียว	แลสบ
องค์พระหน่อเจ้าหล้า	ต่างน้อมนิยมแล ฯ
๑ ขบวนแห่เสียงสนั่นล้า	เลอโพนม
เสียงสีนาคครืนโครม	เกริกก้อง
ฟังราวจักเหียนโหม	หักเคิก
เสียงให้อื้อแซ่ซ้อง	ลั่นพื้นดินไหว ฯ
๑ ไคลถึงจวนแห่งข้า	หลวงใหญ่ มณฑลนา
ซึ่งจัดให้หน่อไผท	ประหับยั้ง
ราชยานเทียบเกยไชย	ธ เสด็จ
ยุรยาตร์โดยบาททั้ง	หมดเต้าตามองค์ ฯ
๑ ครั้นทรงผ่อนพักแล้ว	ออกพลับ พลาพ้อ
ขึ้นสู่บัลลังก์ระยับ	แต่งไว้
ปวงข้าบาทค่านับ	นอบเกศ
เดิรผ่านเรียงตัวให้	หน่อท้าวทรงยล ฯ
๑ ทุกตนผ่านเฝ้าเสร็จ	สรรพลง
เจ้าราชสัมพันธ์วงศ	ออกหน้า
โอมอ่านพจนชัษยมง	คลเถิด
ถวายหน่อพระดิลกหล้า	ขอบควั้นแดนสยาม ฯ

๑ งามของถวายเอี่ยมล้วน เป็นรูปแก่งแผ่นทยาน หลังสุนัขตั้งตำนาน ว่าแปลกเป็นนิมิตฉะนั้น โคลง ๓	เงินตระการ เหยียบมัน ท่านกล่าว จึงสร้างเมืองลง ฯ
๑ ครั้นพระองค์ดำรัสตอบ ครองเขตต์ตลอดข้าเฝ้า โคลง ๔	ขอบจิตต์นับแต่เจ้า เสด็จให้คืนสถาน ฯ
๑ ที่ภูบาลสถิตล้วน ทั้งที่ประทับประหม ผนังแลหลากสีผสม การจัดเป็นเกียรติอ้า โคลง ๓	ควรชม ยิงนา ดาษผ้า สีสลับ โอ้แท้แต่ไฟท ฯ
๑ ข้าหลวงใหญ่พ่ายพ เข้าแบบยุโรปให้	จัดที่ประทับท่านให้ สุดคล้ายแบบจริง ฯ

๑ เวลา ๐๘.๐๐ น. วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหา
วชิราวุธ เสด็จจากพลับพลาที่ประทับ ไปทรงเปิดถนนแก้วนวรรรัฐ ทรงม้าเสด็จไปถึงพลับพลาที่
ตำบลแม่ควา เพื่อตั้งขบวนเสด็จ ขบวนเสด็จแห่เข้าเมืองเชียงใหม่ ถึงจวนข้าหลวงใหญ่เชียงใหม่
เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์บุตรชายงานและถวายพระพรชัยมงคล ประทับแรมที่จวนข้าหลวงใหญ่มณฑล
พายัพของเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร) ฯ

ขบวนเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหา
วชิราวุธ กำลังข้ามสะพานแม่น้ำปิง เข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่

๑ วันที่ชาวเอ็ดเข้า	เขาวรา ชาเฮย
ทรงรถเทียมอาชา	สี่เต้า
ขับเร็วแรงในพา	รานพ ราชรัฐพ่อ
แวงเสด็จทรงเยี่ยมเจ้า	ครอบแคว้นเชียงอินทร์ ฯ
๑ หน่อรินรินทร์เสด็จตรวจทั้ง	โรงทหาร
เริงรุกอาจนรงค์ราญ	พายแพ้ว
ทั้งตำรวจผู้ผลาญ	โจรราบ
ชนชิดทูลจริตแล้	ไม่พันราชทัณฑ์ ฯ
๑ ครั้นแสงตะวันบ่ายคล้อย	ภูบาล
เสด็จประพาสถิ่นข้างसान	ข้างปิ่น
อีกข้างรัชฎาตระการ	แต่งประดิษฐ์
ลายสลักเป็นเชิงชั้น	หมดล้วนควรชม ฯ

๑ เข้า วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงม้าเสด็จเยี่ยมเจ้าแคว้นเชียงอินทร์ (เจ้าแก้วนวรรรัฐ ผู้ครองนครเชียงใหม่) และทรงตรวจโรงทหารเวลาบ่าย เสด็จย่านชุมขนข้างसान ข้างปิ่น ข้างเงิน ข้างแกะสลัก รอบเมืองเชียงใหม่ ฯ

โคลง ๓

๑ วันรุ่งขึ้นเวลา	นาฬิกา สามเศษเข้า
พระเสด็จขบวนรถเข้า	เขตดักันปราการ ฯ
๑ ทุกสถานราชการเสด็จ	ทอดพระเนตรเสด็จไปเข้า
ราชรถขับทวิม้า	รีบรันคินสถาน ฯ
โคลง ๔	
๑ ภูบาลทรงพร้อมเครื่อง	ยศขาว
อิศริยาภรณ์วาว	วับแพ้ว
สามโมงบ่ายเศษราว	เครื่องเศษ โมงนา
ทรงเครื่องเรื่องระยับแล้ว	เหมาะได้เวลาถึง ฯ
๑ จึงยุรยาตร์ออกห้อง	พระโรงปล้น
เจ้าอมตย์เสนานันด์	แน่นเฝ้า
ประชุมถวายนพระวรขวัญ	หน่อนาถ
พานรัชฎ์จัดครบแก้ว	ลำดับชั้นบายศรี ฯ
๑ มีพร้อมบุบผชาติซ้อน	สลัตระการ เนตรจรัส
อีกสรรพโภชนาหาร	หลากล้วน
ทั้งเมี่ยงหมากรองพาน	คำสุก
ผจงแต่งไพจิตรถ้วน	ครบสิ้นสิ่งปวง ฯ

๑ ข้าหลวงใหญ่และเจ้า	ครองนคร
ทั้งอมาตย์บุตรหลานสลอน	สลับเฝ้า
ฉะเพาะพักตร์พระภูธร	ทูลบาท พระนา
ฉันทะมอบบุรุษเกล้า	กล่าวฉะนี้ทูลขวัญ ๑

ร่าย

๑ ศักราชอันใสศรี เป็นวันดีแวนยิ่ง เทพไทยมิ่งมหิทธิศักดิ์ อัครมหาสุริยเทวบุตร
 ตนใหญ่รุดเข้าสู่ อยู่ณห้องยามตี จันทรมีศรีย้ายถูก ลูกชื่อว่ามหาชัย อังคารไปสู่เมฆ พิเศษใดบกลาย
 ศุภร์เสาร์ย้ายไปนา ฤทธาศีอุตมาสน์ พุทฺธิสชาติฤกมทา ชัยราหูไปเป็นคู่ พุศเข้าสู่เมถุน สุนทรบวรมีงมิตร
 อาทิตย์ได้อุสา ลักขณามหาโชคดี วันนี้เหลือประเสริฐ วันวันเลิศชัยชนะ เป็นวันพระปราบศัตรู
 สัพพัญญูทรงแทนแก้ว ปราบแพ้แล้วหมู่พล มารอันผจญมงคลการ ท่านยอเป็นวันดี ทียบบายศรีหลายสำ
 หื้อเป็นลำดับสลับ ประดับไปด้วยบุบผาพรรณ อันหอมรสละเมวอน ปักแซมซ้อนยอดกาบ มีทั้งกุหลาบ
 ดาวเรือง จำปาเมืองจำปาแขก จัดซ้อนแซกซ้อนกัน เบญจวรรณและเบญจมาศ ดอกหลายชาติหลายสี
 ดอกจำปีหอมอ่อน ดอกยี่สุ่นคำแล พันกระแตจันทร์กิ่งซีก อีกมณฑาชวะชะวาด เสาวรสชาติสีงาม
 บุปผาหลามหลากมี ดอกลีลาลาวร้อง คนที่ห้องในวัง เรียกตั้งว่าช่อนกลิ่น หอมเย็นสิ้นกลิ่นหวาน
 ดอกบานควะหอมอ่อน ไต้เรียกขจรนั้นไซ้ แสงใสคือลำเจียก โยนกเรียกเกียงเหมย บุปผาผะกลิ่นสอาด
 ดูดาตาสะพรั่งพร้อม เพื่อว่าจะแตงน้อม นอบเกล้าทูลขวัญ ๑

โคลง ๔

๑ อันโภชนเอนโอษฐ์ล้วน	หลากดี
จัดแต่งเคียงบายศรี	เสร็จใจไว้
เชิญขวัญพระภูมิ	อย่าเนิ่น
จงเสด็จบริโภคให้	อิมสิ่งสิ่งสรรพ์ ๑

ร่าย

๑ พระนักรรรม์เหนือเกศ มาต้องเขตต์พารา เครื่องบูชารับมิ่ง มีหลากสิ่งหลายอัน
 เคียรสุกรมันตัมใหม่ ใสโตกใหญ่จัดแสดง มีทั้งแกงและดับตัม สุกเปื่อยลัมพานแถม มีหมูแนมไส้กรอก
 บมียอกหลายกระบวน เนื้อปิ้งหวนตัดสอด เข้าชาวปลอดบริสุทธิ์ ตั้งดอกพุดงามอง นิ่งสุกอ่อนรองพาน
 ขนมน้ำตาลหวานจะจ้อย ขนมน้ำอ้อยเปียกสาคุ เข้าตุแถมน้ำมะพร้าว กล้วยเขียวขาวกลิ่นถนอม
 ทั้งกล้วยหอมกล้วยตีบ บ่แห่งลืบสุกงามดี จัดบายศรีทุกเยื้อง สรรพครบเครื่องทูลขวัญ บุหรีพันยากลุ่ม
 พลุดอกหนูมโอบาง เจียนจีบวางพร้อมเลี้ยง อีกหมากเมียงเรียงรอง ในพานยอองยอดเหมาะ มะพร้าวเฉาะดู
 ตระการ น้ำหอมหวานเย็นใจ โภชนอันใดจัดแล้ว เพื่อรับพระมิ่งแก้ว หน่อเจ้าจอมสยาม ๑

โคลง ๒

๑ สามสิบสองขวัญท่านให้	มาเกิดจงอย่าได้
อยู่ด้าวดงแดน ๑	

ร้าย

๑ แสนวิเศษจอมขวัญ อย่าแผ่นดินเที่ยวเล่น อย่าลนเด่นระหกระเหิน อย่าไปเพลินอยู่เงิน เขาเขินเหวทีดถ้ำ อย่าไปล้ำในป่า ที่อาศัยเสือหมี ทั้งยักษ์ฉนิผีผิง และดงโขลงช้างเถื่อน ๖ บมีเพื่อนจะตกใจ ยินสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย ยามค้ำคัล้อยจิ้งหรีดร้อง เสียงสนั่นก้องแดนไพร เสียงแมลงใยแซ่ซ้อง เสียงลิงร้อง โหยคราง ยังเสียงบ้างค่างมี ดังอสณีผีโป่งป่า เวลาคืนมีดค้ำ เสียงพลิกพลา่ปูนกล้ว ขวัญจะระรัวสายสั้น อูระเจียนลั่นเป็นผุยผง นกจุกชะลุยคะทิงทิต จักร้องอืดเสียงวาง นกเค้าคางแมกมีบ อยู่ตามหลืบคอดยตอน หมาป่าหอนร่าเล่น วิ่งเต็นโตดยินยล แม้ขวัญดลพบไซร์ มักจักไล่ขบกัด ในแนวซู้ฎด้านกว้าง ผุ่งซ้างมากมวณมี ผุ่งชะนีโหนหย่อนห้อย เกาะกึ่งย้อยอวยคราง อย่าไปกลางแดนไพร ป่าไม้แกมแรดหมู อย่าไปอยู่แกมพาน เสียงเพรียกขานโขก้อง เสือโคร่งร้องสองเย็น ขวัญอย่าเร้นในดง อย่าละเลิงหลงที่ โถงกว้าง ตามหว่างเว้งเชิงผา พฤษกาหลากแกมแซม แซมคาและหญ้าแฝก ลมพัดแยกกวัดไกว ปลายใบ หันเนือกน้อม ควันหมอกอ้อมโอบท้อง ทุงท่าหมองหม่นใจ ขวัญอย่าไปจมทราย ชายพระสมุทร์คลื่นใหญ่ ฟองเต้นไต้เป็นเปียว หันแต่น้ำเขียวขอบฟ้า ลมกล้าฟาดฟองเฟือน เงือกงูเลื่อนมาตามคลื่น ดุน่าตื้นน้ำกล้ว ดูน่าระรัวตกใจ สินธุไหลไช้ตื้น คลื่นใหญ่เครงคละครัน ทุกเช้าคืนวัน ๆ

โคลง ๓

๑ ขวัญภูธรขอเชิญ
พิณพาทย์ศัพทักก้อง

มาฟังเพลินระนาดฆ้อง
แจ่มแจ้วดุริยางค์ ๆ

ร้าย

๑ ฟังเปิงมางกลองแขก จะแซ่แซกซอสี กระจับปี่วังเวง บรรเลงสังเสียงวอน ดุจครรพากฟ้า เลอลบหล้าแดนดิน ขวัญภูมินทรอย่าเนิ่น ัญญูมาครบงาม ยามเมื่อพระราชยา ยাত্রาเจียนจากห้อง ทั้งแดดต้องลมเซย พระก็บ่เคยยุรยาตร์ จากปราสาทวังใน ยามกลางไพรประเวศ สู่ท้องเทศห้วยเมืองลาว ท้าวจำพหมปากกว้าง ทรงนั่งซ้างกระเทือน บ่เหมือนเคิดรกำปั่น ฟ้าร้องลั่นขวัญหาย หนีจากกายพระบ่แค้ แม้ไปอยู่ที่ใด เชิญมาไวอย่าช้า พระเสด็จมาครานี้ เดชบารมีปกเกล้า หมูซ่าเฝ้าทั่วไป ในประเทศลาวเสียง ชนในเวียงและนอก จัดกันออกทิวหน้า ทำพลับพลารับนารถ ผู้ฉลาดการโยธา ชีตเขียนมาเป็นอย่าง ทางประจันตะเขตต์หนไกล บ่เหมือนในมหานคร ไม้ไผ่ซ้อ้นแซมรอง บ่เหมือนท้องพระโรงเลย ๖ บ่เคยจักต้อง พักห้องแฝกแซมคา ยามราชาประพาส เชิญนารถมายังยับ ประทับตามข้าบาท แต่งถวายกลาดตามทาง พระอย่าครางกริ้วโกรธ ขอ ๖ โปรดกรุณา เมื่อมาถึงบัดนี้ ที่นครแล้วสรรพเสร็จ เชิญพระเสด็จประทับ พลับพลาระยับจำรูญครัน อันข้าบาททั้งหลาย ผจงจัดถวายในเมือง มุงกระเบื้อง หลายหลัง ยังฝากระดานตระการตา อันพระยาสุรสีห์ มียศหากเคยทำ เหมือนพระโรงค่างามบ่เศร้า เชิญพระเข้าบรรทม ข้าบาทนียมแฝงไผ่ ในเบื้องบาทฐลี ดังพระมุณีโปรดโลก โขคจงมีแต่ให้ ชนมย์ยึดได้ยาวโยชน์ เป็นผู้โปรดหมู่ประชา ขอสีมายืนเที่ยง อย่าเบี่ยงบายเพื่อนคลอน ทุกชัราชูรารังรับ บำรุงสรรพสุขชน ท่วมณฑลขอบกว้าง ภัยอย่ามาสถิตข้าง บาทให้ภูมิ ๆ

โคลง ๔

๑ บัดนี้ข้อยจักได้	กฤษณร หนึ่งนา
ผูกเครื่องครบงามงอน	เศิกกล้า
ยังอีกอัคร์สุนทร	นวลสว่าง
สองสัตว์ควรวาสน์อ้า	แห่งไท้ทรงธรรม ๗

ร่าย

๑ สรรพอันตรายเสร์้าโศก สรรพโรคพยาธิภัย สรรพจัญไรแลเสนียด ออย่ามาเบียดเบียพพาล สมดังสารข้อยพร้อม สามสิบสองวรขวัญ แห่งนักรธรรมเหนือเกศ เล็ดวิเศษสุรศักดิ์ อัครวรลักษณสมบุรณ์ยิ่ง พระมิ่งแก้วราชา เสด็จมาแล้วอย่าคั่นคลาย หน่ายแห่งพระกายังค์ ออย่าเปปิงอย่าสะดุ้ง ออย่าแตกฟุ้งซ่านเซ็น ออย่าแยกกระเด็นเหินไกล จงสดใส่ดังแก้ว แว่ววับค่าควรเมือง ออย่าชุ่นเคื่องเสร์้าโศก เชิญบริโภคเสวยพลัน สรรพโภชนพร้าพร้อม อันข้อยน้อมทูลถวาย จัดแต่งรายไว้ท่า เนื่อปลาหลากย้าผัด สารพัดมวญมากครัน พระขวัญสามสิบสองไซร์ แห่งนารถไท้จางแข แแรงไปยิ่งกว่าเก่า ได้ร้อยเท่าพันทวี ทุกข้อย่ามีมาต้อง ภัยอย่าพาดพ้องไผท จงตกไปลุ่มธรณี ขอภูมิมีฤทธิ์ ฤทธิ์ยิ่งภิญโญยศ ปราบกฐ์ทั้งอาณาภาพ ปราบบวงเศิกศัตร์ ในหมูโงงชมพุทวีป ไต้ฟ้ากลีบพสุธา แม่ม้าสู่จุงมลาย ทั้งฝ่ายเหนือปักษ์ใต้ ให้มากราบยอบระบอบ นอบฟังโพธิสมภาร พระจงสรายุตลอดเฒ่า ขอพระหน่อพุทธเจ้า จุงได้ตั้งประสงค์ปวงนา ๗

โคลง ๓

๑ ขนนพระจงเต้าไต้	ไต้ผจบจบขบขบร้อย
ยี่สิบปีตั้งข้อย	พร้าพร้อมทูลขวัญแม่เทอญ ๗

โคลง ๔

๑ ครั้นอ่านสารเสร์้าเจ้า	ครองนพี สีนา
ดำเดิรด่วนแทบบายศรี	หยับด้าย
มัตกรพระภูมิ	ตามแบบ
เพื่อปิดปวงสิ่งร้าย	ชวดสิ้นไกลไผท ๗
๑ อนึ่งในกาละนี้	ตามธรรม เนียมแฮ
มีลูกกุยก้าย่า	ต้อยเป้ง
ดนตรีปีกลองท่า	เพลงจ๊ะ โจ้งฮา
ตัวดกอดสอดหมัดแทง	ถูกหน้าฮาครีน ๗

๑ เข้า วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงม้า เสด็จตรวจเยี่ยมสถานที่ราชการ เวลา ๑๕.๓๐ น. เสด็จเข้าพิธีบายศรีสู่พระขวัญที่เจ้าเมือง เชียงใหม่จัดถวาย ๗

ร้าย

๑ ที่ยี่สิบสามอันว่า เข้านาฬิกาสามโมง เสด็จสู่โรงพยาบาล วิทยาการโรงสวด นักบวชอเมริกาชาติ ปวงค่านับบาทภูมิ เปรมปรีดีจริงใจ ที่ไพททรวงกรุณา ราชาเสด็จทอดพระเนตร ทั่วขอบเขตต์เหล่านั้น พลันพระเสด็จขึ้นรถ ลดเลี้ยวกลับพลับพลา ครั้นเวลาล่วงบ่าย เสด็จผันผาย ออกยัง บัลลังก์จัดหน้าจวน ให้คลาขบวณครวทาน ผ่านหน้าไถ่ถวายองค์ ตั้งบรรจงคิดจัด ผู้กรุปัสตร์รูปคน หุ่นยนตร์หลากหน้าดู ไทยเมืองกรูเข้าขบวณ ฟ้อนนำวนต่ายิ่ง แม่หญิงแต่งกายงาม หมู่ตู่ตามลดเลี้ยว ม่านเงินเงี้ยวจรัก ภัคดีพร้อมหน้ากัน อุตสาห์สรรพประดาประดับ สรรพบริวารหมดมี ที่ควรภิกษุใช้ คิดจัดเพื่อจักให้ พิศแล้วเจริญตา ฯ

โคลง ๔

๑ สุริยาเลื่อนลับแล้ว	ราชา
ทรงเครื่องครึ่งยศคลา	เพริศแพรว
พร้อมอมมาตย์ราชเสนา	แหนแห่ เสด็จเฮย
ประทับราชรถคล้อย	เคลื่อนด้าวแดนวัง ฯ
๑ หยุดยั้งค้อมท่านเจ้า	นทีสี
เจ้าจึงรีบจรลี	รับให้
ชวนเสวยโภชนามี	รสหลาก
ข้าราชการกิจปวงได้	นั่งล้อมเรียงตน ฯ
๑ บัดตลเจ้าขึ้นเปล่ง	วาจา
แสงจิตต์ปลื้มปรีดา	สุดเค้า
จบจึงโให้สามลา	ดื่มเพื่อ พระเฮย
ดำรัสตอบขอบใจเจ้า	จิบข้าคลาสอง ฯ
๑ การมองลงเสร็จแล้ว	ทรงธรรม
จึงเสด็จจรจัด	สู่ห้อง
ทอดพระเนตรครอัน	จักเล่น ถวายนา
จับเมื่อรามละท้อ	เถื่อนเข้านครครอง ฯ
๑ ที่สองระเวงสั่งให้	หาสอง เมืองนา
แขกฝรั่งเจ้าทั้งสอง	แข่งแก้ว
ชุดสามเมื่อวันทอง	ขัดทัพ ลูกฮา
กาละควรเลิกแล้ว	พระด้นดลสถาน ฯ
๑ การรื่นเรียงแห่งนี้	ควรเฮย
ไตสนุกบ่อละเลย	จัดไว้
โดยหวังจักให้ผย	พระเกียรติ ท่านนา
คิดจัดสรรพสิ่งให้	นารถให้ทรงสราญ ฯ

๑ เช้า วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๔๘ เวลา ๐๙.๐๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จเยี่ยมโรงพยาบาลมิชชันนารีชาวอเมริกัน เวลาบ่าย เสด็จทอดพระเนตรชบวนแห่คร่ำหวน บริเวณหน้าจวนเจ้าเมืองเชียงใหม่ เวลาเย็น เสด็จพระกระยาหารที่คุ้มหลวงเมืองเชียงใหม่ ทอดพระเนตรการแสดงละครรามเกียรติ์ พระอภิรมณ์ ขุนช้างขุนแผน เสร็จแล้ว เสด็จกลับที่ประทับ ฯ

ร้าย

๑ ครั้นรุ่งขึ้นพระองค์ ทรงรัถยานขับสี่ สู่ที่ตั้งโรงเรียน อ่านเขียนหนังสือสยาม เล่าบ่นตามกำหนด หมดทั้งเลขวิทยา ราชอาณาจักรสยาม เสด็จโดยบาท สู่อาวาสเจดีย์หลวง ปวงบริพาธแห่งน้ำ พระกระหนามัสการเหมาะ ฉะเพาะพักรงค์ปฏิมา ยืนใหญ่หน้าแลตระการ ตามตำนานกล่าวเค้า ว่าเจ้านครนพิตี มังรายมีนามชัด จัดสร้างขึ้นบูชา ทั้งสร้างอาวาสเสร็จแล้วพระเสด็จยุธาตร์ โดยบาทสู่หลักเมือง ตามเรื่องราวกล่าวไว้ ได้หลักกระหะรองมี สี่ทิศรูปคำอิงทิศหนึ่งสิ่งหนึ่งประจักษ์ ทิศหนึ่งพยัคฆ์ยืนแผ่น อีกทิศเป็นดาบส ที่สี่คชยันทราน ตำนานเล่าต่อมาว่าเทวดาท่านใช้ ให้กุมภภัณฑ์สองตน ดลแบกอินท์บินเหาะ ลงมาฉะเพาะเชียงใหม่ แล้วเลยให้อยู่อารักษ์รูปพระยายักษ์ทั้งทวี บัดนั้นนั่งกำยำ กรกำตะบองมองเขม้น แม้นเห็นใครกล้ากราย หมายอันตรายหลักไชร์ยักษ์จักได้สังหาร ผลาญชีพเสียแมนมัน ครั้นเสร็จพลจึงไผท ไคลโดยรถเร็วยิ่ง สู่พระสิงห์อาราม ตามคำกล่าวกันว่า พระนารายณ์มหาราช นารถสถิตทวาราวดี มีโองการให้ส่ง สงฆ์ไปทวีปลังกา ครั้นถึงกาละสงฆ์ถึง จึงพระเจ้านพิตี มีอักษรนอบเกล้า แทบบาทเจ้าจอมภพ ทั้งถวายครบบรรณาการขอพระราชทานปฏิมา แบบลังกาทวีปไชร์ ไว้สักการะสักองค์ จึงพระทรงเดชอุดม บรมกษัตริย์ครองอโยธโปรดพระราชทานพระสิทธิงค์ มาเป็นมิ่งเมืองแมน เจ้ายวนแสนปรีดา จัดสร้างอาวาสนี้ ปรากฏตามเรื่องชี้เช่นช้อยจามา ฯ

๑ วันที่ ๒๔-๒๕ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จเยี่ยมโรงเรียนสอนหนังสือไทย (ต่อมาคือ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย) วัดเจดีย์หลวงหลักเมือง (เสาอินทขีล) และวัดพระสิงห์ ฯ

โคลง ๔

๑ ยี่สิบหกธันวาคมเช้า	ภูมิ
เสด็จออกนอกนพิตี	แต่ต้นด้าว
ทรงรถผูกพาชี	สี่เศวต
ทั้งสี่สีนธพแก้ว	กูปพร้อมควรวล ฯ
๑ ถึงตำบลออกชีชื่อ	ป่ายาง
หยุดรถที่นั้งพลาจ	ผ่อนม้า
แล้วดำเนียรต่อตามทาง	เข้าเขตต์ ลำพูนพ้อ
ผ่านวัดอุโมงค์ไปช้า	จึงได้เสด็จลง ฯ

๑ อินทนิลยศโชติเจ้า	ครองนคร
ทริภุญชัยขจร	เกียรติ์
รับเสด็จพระภูธร	พร้อมรูป เทียนแฮ
นอบเกศเชษฐเสด็จลี	ลาศเข้าในเมือง ฯ
๑ พระเรืองเดชยังอยู่	พอดควร
จึงเสด็จโดยรถสวน	มรรคเต้า
ถึงเหมืองเง่ารอบขบวน	เงินจัด
เพื่อแห่นำเสด็จเข้า	สู่เบื้องเวียงไชย ฯ

ร้าย

๑ ได้เวลาพระองค์ ทรงเต็มยศชาวเสรีจ เสด็จประทับเลอบัลลังก์ ตรัสสั่งให้ ขบวนคลา นำหน้าคือปีกลอง รองพลธวัชถนัตมือ นำพลถือปืนไฟ ไคลเป็นแถวเรียงสอง ต่อถึงกองตำรวจ เติร์เรียงรวดควรวล ต่อถึงพลทอกราย พลดาบผายผันตาม งามหัตถิประดับรัษฎ์ ถัดถึงกลองชนะตี ร้องนี้ถึงกองทหาร แลตระการซบซ้อนเรียง แล้วถึงเสลี่ยงเครื่องยศ กับคชผูกจำลองทอง ร้องจากนั้นถึงอัย พระชัยนวลโหะ ช้างพระที่นั่งเติร์ตาม แลดูอร่ามรุ่งเรือง แต่งเครื่องตำล้าเลิด เชิดชูเกียรติราชา พระยาวังขวาวังซ้าย กรายกรเติร์ท่ายข้าง สล้างสลักราชภักฎตาม งามพลทอกแห่สลอน เสนาซ้อนแถวเรียง เคียงแซงสองข้างไพท ถัดไปข้างที่นั่งรองสองราชญาตีทรงเทริด ยามขบวนเน็ดฉายฉัน จรจัดผ่านหน้าไป ไทยเมืองไปรยเข้าตอกดอกไม้เกลื่อนตามมรรค เมื่อขบวนบรรลู่บ้าน ห่านข้าหลวงประจำนคร พระวรราชโอรสเสด็จจากคชเสวยพลัน ครั้นตอนบ่ายเสวยเสรีจ เสด็จออกที่พลับพลา ข้าราชการจึงเข้าเฝ้าเพื่อถวายอภิวาท จึงเจ้าราชสัมพันธ์ พลันอ่านสารแทนปวง เจ้าหลวงข้าราชการกลิตหินครลำพูน หังทูลถวายสิ่งสำคัญ อันปรากฏตำนานมี ฤษีสองตนถนัด กับนกหัสติรินทร์คาบ กาบหอยเข็ดอยู่ไซร์ ครั้นตรัสตอบเสรีจให้ เสด็จขึ้นเสรีจงาน ฯ

โคลง ๓

๑ ครั้นรุ่งขึ้นเวลา	นาฬิกาสามเศษเข้า
ยุรยาตร์หมู่มาตย์เต้า	ไต่ต้อยตามองค์ ฯ
๑ ทรงเยี่ยมเจ้าครองนคร	แล้วจรสู่ที่ตั้ง
สถานราชกิจหัวหัง	หมดแล้วคืนสถาน ฯ

โคลง ๔

๑ ตอนบ่ายเสวยเสรีจแล้ว	พระองค์
เสด็จสู่โรงตำรวจทรง	ตรวจแล้ว
เลขสู่วัดพระคง	ขุดพระ พิมพ์พอ
ค้ำกล่าวว่พระแผ้ว	ผ่องคุ้มภัยสรรพ ฯ

๑ ทรงธรรม์จากวัดแล้ว	เสด็จตรง
ทอดพระเนตรไฟผจง	จัดไว้
ราชภาติกะวงศ	นำน้ำ ฟ้อนแฮ
จุดเสร็จครบหมดให้	กลับเข้าคืนจวน ฯ

๑ วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงรถม้า ทรงพักที่ตำบลป่ายาง จากนั้นเสด็จต่อผ่านวัดอุโมงค์ เข้าเขตเมืองลำพูน เจ้าอินทวงศไชติ (เจ้านครลำพูนองค์ที่ ๗) รับเสด็จเข้าเมืองลำพูน ตอนบ่ายเสวยเสร็จ เสด็จออกที่พลับพลา เจ้าราชสัมพันธ์ทูลรายงาน และทูลเกล้าฯ ถวายของสำคัญ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ตรัสตอบ เสร็จแล้วเสด็จกลับ เสด็จเยี่ยมเจ้าผู้ครองนครลำพูน ทอดพระเนตร สถานที่ราชการ เสร็จแล้วกลับที่ประทับ เวลาบ่าย เสด็จตรวจสถานีตำรวจ เสด็จไปวัดพระคง (วัดพระคงฤาษี หรือวัดอนันนพราหม ตำบลในเมือง) เสร็จแล้วเสด็จกลับจวนที่ประทับ ฯ

โคลง ๓

๑ เข้าชาวเจ็ดเสด็จวัด	เจดีย์หลวงซัดซื่อซี้
ครั้นนมัสเสร็จจลาสถี	ประพาสร้านริมทาง ฯ

โคลง ๔

๑ ปางเมื่อตะวันบ่ายเจ้า	อินทวงศ ยศแฮ
พร้อมบุตรหลานญาติวงศ์	แหวดเผ้า
บายศรีพิจิตรผจง	ประดิษฐ์ มานา
สมโภชสมเด็จพระเจ้า	อย่างเบื่องแบบบรรพ์ ฯ
๑ อันสิ่งใดจักต้อง	จำมี
มาเพื่อถวายศรี	มิ่งแก้ว
จัดมาหมดล้วนดี	หลาก หลาก
บุบผชาติชวาดแพรว	เพริศล้ำจำเริญตา ฯ
๑ ราชาทรงเครื่องแก้ว	ผ่องระยับ
ครึ่งยศชาวตราประดับ	เสร็จไซ้
เสด็จออกนอกขึ้นประทับ	เลออาสน์
บุรุษเฒ่ามาจะพาให้	อ่อนถ้อยถวายขวัญ ฯ

ร้าย

๑ อันว่าสุโขทัย บังคโครมเลิศ ธมาเกิดลำดับมี ปีเดือนวันใหม่อ้า นุ่มหน้าปานกลางสุขนฤทุกขยันขึ้นใหญ่ บุญซึกไขวถึงกาล พระภูบาลยุรยาตร์ ประพาสถึงหริภุญชัย สราญในอิศรผ่านฝ้า โอรสเจ้าเสวยชมย์ ข้าบาทประณมกรัญชลี มีเจ้านครเป็นเค้า ฝ้าพร้อมด้วยเหวี บุตรบุตรวังศญาติ สโมสรมมาตย์พร้อมมุน ท้าวพระยาขุนน้อยใหญ่ ทั้งบ่าวไพร่มากมี แต่งใบศรีบัวจับ ก้านกาบคิมมงคล ชั้นใบบนมียอด ประดับจอกตลอดปลายชั้น หื้อโสภณแซมช้อย ทั้งกล้วยอ้อยหมากพลู งามชื่นชูเชิดฉั่น แต่งชั้นมงคลน้ำพร้อม เส้นสีปล้อมไหมขาว ดอกดวงพรราวหอมโหด รสเร้าโรดพลาญพรรณ มีครบครันตกแต่ง ดังแหล่งนี้เคยทำ ชั้นคำเหลือเครื่องง้า ฝ้าเสื่อเสื่อหมอนหนา มาทั้งสาดพรมิไฉน ยังม้าวใส่แขนถนัด อ้ามรงค์รัตน์ครบคาค สุกสอดตราช้อยชู กุณฑลหูห่างสอด เครื่องรับยอดมิ่งแก้ว พระนักรธรรม์เฟริศแพรว พรังพร้อมสิ่งสรรพ ฯ

๑ ขวัญสมเด็จจอย่าเล็ดลอด ซักขอดเข้ามากลาง สามสิบสองวางไว้เรียก ครัวเครื่องเวียก จงเสวย ให้ทรงเสวยทุกเยื้อง พร้าพร้อมเครื่องชวนชม ทั้งเข้าต้มขนมหวาน ผจงจัดพานหลายตั้ง มั่งสะพร้อมคู่จำยาม ลำดับตามตั้งไว้ เป็นของไขว่แกมสุรา มั่งสังวราห์ชวะชวาด อึกอุทกหยาดพองฟู ขวัญภูธรศักดิ์ทรง พระองค์ทองเจืองจำ จงเข้ามาเสวยอยู่ เลี้ยงทุกหมู่มาวณ ขวัญพระหวนมาเกิด ออย่าเพลิตอยู่ป่าไม้ ออย่าไปเขาเนายอด ออย่าจอดตัวแดนไกล ออย่าคิดโคลไหนดเลย เชิญมาเสวยเมืองมิ่ง สุขสร้างสิ่งบารมี หื้อเป็นศรีเมืองสะอาด สมบูรณ์ราชนิเวศน์ เขตต์ขอบสถานใหญ่กว้าง พอแหล่งข้าง แสนพลาญ พระจงผายสู่มณเทียร พระเหียรตั้งอินทราธิราช เลออาสน์สถิตอยู่กลาง หมู่สุรางค์สาวสุวรรณค หื้อเหมือนจันทร์ทองฟ้า ปราศเมฆฟ้าจรสองค จงเป็นฉัตรใบใหญ่ ปกคุ้มไพร่เย็นเมือง เดชะเรื่องแผ่กว้าง เป็นเจ้าข้างเปลืองปลิว เมืองนี้วิเศษเจียงคาน มีปรากการเชื่อนขึ้น หมั่นเจดีย์หลวงหมายโลก มั่งมุนโชคลาภามีอวาสาธาตุเป็น ที่บำเพ็ญบูชา โอฬารสรรพสิ่งไซรั หริภุญชัยธานี มีดุริยางค์เกริกก้อง พิณพาทย์ซ้อง เสียงมอ ระนาดตะโพนซอหลายสิ่ง มะโฆ้งมะหึ่งแดงตั้ง ระฆังกะดายปีแต่ ขลุ่ยแคลนแนซอจ้อย ร้อยร้องขับเสภา ทำเพลงนานามาก หลากภาษาซ้องมี หมายถึงองค์เจ้าฟ้า เกียรติเกริกหล้าแดนดิน เชิญพระนรินทร์หน่อเจ้า แผ่ฤทธิ์พระปกเกล้า เหล่าข้าประชามวณ มากนา ฯ

โคลง ๔

๑ สำนักอนจบจึงเจ้า	ครองนคร
อภิวาทหน่อภูธร	ดิลกหล้า
หทัยด้ายผูกพระกร	บ มีเนิน
ขอพระองค์เจ้าฟ้า	จูงพันภัยพาล ฯ
๑ ในการประเสริฐนี้	เจ้าลำพูน
นอบเกศบังคมทูล	แต่ให้
ถวายสินศพนมีตระกูล	ผ่านคู่ หนึ่งนา
เป็นอาสน์สมตั้งได้	มุ่งไว้หมายพลี ฯ

โคลง ๓

๑ ครั้นพิธีจบเสร็จ
เสด็จพลับพลามิช้า
คู่ลูกกุญเปรียบท่า
ต่อยเข้มแข็งแรง ฯ

โคลง ๒

๑ แข็งต่างชกต่างแก้
โดยเหมาะข้างหนึ่งแพ
หลีกลิ้นไกล ฯ

ร่าย

๑ ขามเย็นโหมททรงรถ งดงามม้าเทียมสี่ สู้ที่คุ้มเจ้าหลวง ปวงราชภักฎตามองค์
เจ้าอินทงษยศจร รับภูธรแหบหวาร เชิญขึ้นสถานที่อยู่ สู้บัลลังก์ตั้งไว้ แล้วสั่งให้ลิเกเล่น
เป็นเรื่องพระยาน้อย ต่อยชมตลาดร้านแปง แยกกรรยามะเทิงไป เป็นใจเราแม้ถูก ยื้อลูกเมียเช่นนั้น
จักกลันโกรธบมิไหว คงครรไลไล่ตาม พยายามยื้อแย่งคืน แม้นขึ้นขัดเจ้านาย จักต้องมะลายชีฟ้าไร
คงมิได้อาลัยนา เมื่อเพลาสมควร เจ้าหลวชวณราชา คลาเข้าเสวยเครื่องว่าง อันจัดอย่างประณีต
สรรพ ครั้นพระองค์เสร็จเสวย เจ้าหลวงเผยกล่าวคำ สำแดงจิตต์ยินดี ที่เสด็จถึงลำพูนไชย
โหมจึงมีตำรับสอดบ ขอบใจตัวเจ้าหลวง กับปวงเจ้าบุตรหลาน ผู้จัดการรับเสด็จ เสร็จออกประทับ
บัลลังก์ ให้เริ่มตั้งวงเพลง บรรเลงเรื่องโคบุตร สตรีรักอักรมเหสี ลีหลบทิ้งนางอำพัน นางเดือดร้อนรันทศ
แสน ซึ่งแค้นเหลือซัดใจ จึงสาวใช้สนิทพลัน รับฉันทะเจ้าตน จรดลสู่อาวาส หาเถรฉลาดทางเสนห์
หญิงเจ้าเล่ห์เจ้ากล อ่อนวอนจนเถรยอม พร้อมใจทำตามงก พวกตลกเล่นสนุกนัก ชักคนดูเฮฮา
จนเพลาดึกไซ้ร์ จึงเสด็จทรงรถให้ ขับเข้าคืนสถาน ฯ

๑ วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงรถม้า
เสด็จวัดเจติยหลวง ประพาสร้านค้าริมทาง ตอนบ่ายเจ้าอินทงษยศไชยติ (เจ้าเมืองลำพูน) พร้อม
บุตรหลานและญาติ ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ พร้อมนมอมเกล้า ฯ ถวายม้า ๑ คู่ เสร็จพิธีแล้ว เสด็จกลับ
พลับพลา เวลาเย็น ทรงรถม้าไปคุ้มหลวงเจ้าเมืองลำพูน ทอดพระเนตรลิเก เรื่อง “พระยาน้อย”
เสวยพระกระยาหารเย็น ทอดพระเนตรการแสดง เรื่องโคบุตร เวลาดึกเสด็จกลับที่ประทับ ฯ

โคลง ๔

๑ ครั้นดวงสุริยล้ำ
อัมพร
องค์พระเกียรติกำจกร
จังหวัดฟ้า
ทรงรถเล็ดตั้งอมร
รัตนสน์
สี่อัคร์ชาวสอาดอ้า
อย่างเยื้องไวครัน ฯ
๑ บรรลู่อาวาสอ้าง
นามมา เก้าแฮ
เรียกอุโมงค์ไต้รา
เมศร์ยั้ง
เพื่อพักผ่อนอาษา
ราวกิ่ง โมงพ่อ
ริมนั่นถึงที่กิ่ง
สกิดแคว้นนพี ฯ

๑ ภูมิทรงรถร้าน	ตามทาง
ถนนเรียบเปรี้ยระดับวาง	แบบเค้า
ไปประทับที่ป่ายาง	อีกครู่
แล้วรีบรัดเร่งเต้า	ได้เข้าเชียงใหม่ ฯ

๑ วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงรถม้าเสด็จกลับเชียงใหม่ ทรงหยุดพักที่วัดอุโมงค์ใต้ จากนั้นเสด็จต่อ ทอดพระเนตรร้านค้าระหว่างทาง ทรงพักที่ร้านที่บ้านป่ายาง (อำเภอสารภี) เสด็จกลับไปประทับที่เมืองเชียงใหม่ ฯ

โคลง ๓

๑ รุ่งวันนี้ยี่สิบเก้า	สมเด็จพระเจ้าเสด็จข้าง
พร้อมหมู่ราชภักดิ์ส้าง	สลบตั๋ยตามไผท ฯ

โคลง ๔

๑ คชโคลไปเนิ่นช้า	ถึงพนม
ดอยสุเทพนามนิยม	ออกอ้าง
แม้มีสุรเทพสม	ตั้งชื่อ
จเมตตาค่อยบ้าง	ประสิทธิ์ให้จันต์สม ฯ
๑ พนมชั้นสูงเยี่ยมข้าง	ยังอาจ
ป็นแหบเขตต์อาวาส	ยอดไชร์
สรรพสิ่งจักสามารถ	กระทำเสร็จ
แม้อุตสาห์คงจักได้	หมดสิ้นดังประสงค์ ฯ

พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

๑ ยามลงพระเสด็จเต้า	โดยบาท
ลงรอดลูมาลาด	จึ่งยั้ง
เจ้าหลวงและปวงญาติ	วงศสะพรั่ง
ต่างประดิษฐานโขนตั้ง	เครื่องให้ราชา ฯ
๑ แม้อาสนะลาดล้วน	แผ่นผา กี่ตี
ถุ่ยี่ภูพูหนา	นุ่มแล้
แม่มโฆชนา	เอมโโข
โอชะจักช่วยแก้	อาสน์กระด้างกลายสบาย ฯ
๑ ครั้นบ่ายเสวยเสร็จแล้ว	ภูวนาถ
เสด็จไต่ลงโดยบาท	แทบพื้น
แล้วพระเจ้าทรงราช	รถเดิน ฉันทพ้อ
เสียงบาทอศวครั้นครั้น	ขับเข้าเวียงชัย ฯ
๑ แล้วโผททรงเครื่องขึ้น	อาษา
ควบลูกลับขิมคา	นะไซรั
ฝรั่งริเล่นนานา	เฉลิมเกียรติ พระนอ
แสดงจิตต์ปราโมทย์ได้	รับให้ราชา ฯ
๑ สมาชิกยื่นเยียดค้อม	ค่านับ
นายหน้าท้าวประทับ	ที่แล้ว
หญิงเชิญเครื่องเทียบกับ	สุธารส
พวกเล่นคลี่จิ้งแคแล้ว	คลาศเข้าตีถวาย ฯ
๑ กรหมายเก็งเหมาะไม้	กอบแรง
ยงต่อยงยุดแยง	แย่งแย่ง
ต่างควบต่างตีแข่ง	เข้าเขตต์
เหวียงวัดแวงว่องแว้ง	ไขว่คว่ำขวับเขวียว ฯ
๑ บัดเดียวคลี่จบแล้ว	แข่งอัส วาเฮย
ล้วนสุภาพบุรุษชด	เจ็ดผู้
นายเทียบมหาดเล็กกรีซ	ทายาท
ขี่ควบลึงก่อนกู้	เกียรติไว้ในสนาม ฯ
๑ สามลาฝูงฝรั่งร้อง	ถวายชัย ฮูเลฮา
ฮือโห้ฮือไทย	ต่อแต่ม
บัดถ้วยรัษฎ์อำไพ	ยื่นยอบ ถวายนา
ทรงรีบที่ระฤกแย้ม	โอษฐ์เอื้อนยินดี ฯ
๑ จนระพีจรจบใกล้	อัสตง
เสด็จกลับบริวารบง	แวดล้อม
บ่ชดบ่ไกลองค์	เกินเงื่อน งามพ้อ
ดูดูทวยเทพห้อม	แห่เจ้าไตรตรึงส์ ฯ

๑ วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงช้างขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ ลงมาเสวยพระกระยาหารที่ผาลาด ตอนบ่าย ทรงนั่งรถม้ากลับเข้าเมืองเชียงใหม่ ไปทอดพระเนตร การแสดงกีฬาดีคลี แข่งม้า เฉลิมพระเกียรติของฝรั่งที่คลับยามเวลาเย็นเสด็จกลับ ฯ

โคลง ๓

๑ ที่สามสิบเสด็จจร	วัดพระนอนชื่ออ่าง
ที่ข่วงสิงห์ข่วงช้าง	เผือกข่อนยวนตา ฯ
๑ บ่ายราชาประพาส	ภาคและตามที่ร้าน
ถนนท่าแพทั่วด้าน	โปรดซื้อสิ่งของบ้านนา ฯ

๑ วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จวัดพระนอน ข่วงสิงห์ ข่วงช้างเผือก เวลาบ่ายเสด็จประพาสตลาดท่าแพ ฯ

โคลง ๔

๑ วันที่สามสิบเอ็ดเช้า	จินคณะ
ผู้ร่วมเย็นฟังพะ	โพธิ์ไต้
นำของจัดถวายพระ	เขาวราช
หมายมุ่งจะเสด็จให้	ประจักษ์แจ้งกตัญญู ฯ
๑ ภูธรตอนบ่ายเต้า	สุศา ลาเฮย
ทรงแจกทานแก่ยา	จกต้อย
ในการที่คล้ายวา	ระประสูติ มานา
คนแก่นับห้าร้อย	เศษปลื้มถวายพร ฯ
๑ ตอนเย็นสงฆ์สวดซ้อง	พุทธมนตร์
รวมยี่สิบหกตน	นับถ้วน
ในงานมิ่งมงคล	สมัยประเสริฐ
ปวงอมาตย์อีกเจ้าล้าน	อยู่พร้อมเพรียงกัน ฯ
ร้าย	

๑ ครั้นการเจริญพุทธมนตร์ มงคลสำเร็จไซ้ ใ้ประทับโต๊ะเสวยพลันบรรดาเหล่าเจ้านาย อมาตย์พลายคนสะพรั่ง ทั้งชาวยุโรปบางท่าน ที่พระราชทานเกียรติยศ หมดเชิญรับพระราชทาน อาหารเย็นร่วมไ้ นั่งไกลใกล้ตามควร มวญมากปลื้มพร้อมกัน ครั้นจวนอิมควรเวลา จึงออกยานามมี สุรัสวดีวิเศษศักดิ์ กล่าวพจนชักชวนประดา ผู้มาประชุมเรียงราย ถวายพระพรเขาวราช นารถจึงมีดำรัสตอบ ขอบใจพอควรการ แล้วภูบาลลีลา สู้พลับพลาพิธี เจ้าอนพิธีจัดเพลง มาบรรเลงเรียงเล่น เป็นเครื่องเพลิดเพลินจริง ทั้งชายหญิงตั้งใจ เล่นให้สนุกเต็มที่ มีทั้งตลกแกมขัน ครั้นสองยามภูบาล สู้อุทยานดำเนิน เหล่ารับเชิญภาคหลัง ตั้งแถวเฝ้าพระองค์ พระเสด็จทรงโต๊ะเสวย เสวยเครื่องว่างพอควร ทั้งทรงชวนให้เจ้า บางคนเข้ายื่นหอม ล้อมที่โต๊ะนั้นไซ้ ครั้นเสร็จเสวยหน่อไ้ เสด็จขึ้นจวนพลัน ฯ

๑ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ โปรดเกล้าฯ ให้คณะคนจีนเข้าเฝ้าฯ เวลาบ่ายพระราชทานสิ่งของ เนื่องในวโรกาสวันคล้าย วันพระราชสมภพ เวลาเย็น พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ถวายพระพรชัยมงคล พิธีเสริ่ง เสวยพระกระยาหารเย็น ออกยาสุรสีหวิเศษฐศักดิ์ กล่าวถวายพระพรชัยมงคล ขึ้นพลับพลา ทอดพระเนตรการแสดง เมื่อเสวยของว่างเสร็จ เสด็จกลับจวนที่ประทับฯ

โคลง ๔

๑ ที่หนึ่งมกระใกล้	ถึงเพล
สมเด็จพระหน่อนเรนทร์	ราชให้
เสด็จออกและทรงประเคน	บิณฑบาต
เจ้ามาตย์บางท่านได้	จัดพร้อมมาถวาย ฯ
๑ เรียงรายสำรับตั้ง	เป็นชนิด
ต่างที่ต่างประจงจัด	อร่ามล้วน
เพื่อสนองพระคุณชิต	ดิยราช กุมารแฮ
ผู้ถูกทรงเกณฑ์ถ้วน	ทั่วหน้าปรีดีครั้น ฯ
๑ สงฆ์ฉันสำเร็จแล้ว	โมทนา
สวดเสร็จถวายพรลา	บพิตรเจ้า
จึงปวงพวกที่มา	ตามเสด็จ
ชวนชักกันเข้าเฝ้า	เกศน้อมถวายพร ฯ
๑ นำวรพระยาราชสร้อย	วัลลภา นุสิษฐ์แฮ
เกศก่งกล่าววาจา	แต่ให้
ข้าบาทต่างปรีดา	ดลสู้ พระเฮย
ดุมคู้หนึ่งจัดได้	จักน้อมนำถวาย ฯ
๑ เรียงรายกันทุกผู้	ปวงตาม เสด็จมา
เป็นเครื่องระฤกยาม	ประสูติท้าว
หนึ่งชั้นม้พระพลันงาม	ห่อนงด สราญเลย
หนึ่งพระจักต่อด้าว	จูงได้ฤทัยเจริญ ฯ
๑ จงดำนเริแต่ทศขึ้น	ตลอดครา
ข้าจักเปรมปรีดา	ทั่วผู้
ศัตรูหมู่พาลมา	จงพะ พ่ายนอ
จงสิทธิตั้งข้าอู่	อ่านไ้อวยถวาย ฯ
๑ ตอนบ้ายหม่อมานเงี้ยว	พากัน
พร้อมกับตั้งสู้พลัน	นอบเกล้า
เฝ้าทูลบาททรงธรรม์	อ้ออ่าน สารแฮ
แสดงจิตต์ภักดีแต่เจ้า	ปกแคว้นแดนสยาม ฯ

๑ มีความปราโมทย์พร้อม	ถวายชัย
ยุพราชเจริญวัย	วุฒิแผ้ว
ขอเดชพระไตรย	รัตนเลิศ
จงปัดปวงปัทม์แคล้ว	คลาศไรรองศ์ ฯ
๑ ไผ่จึงทรงตอบโต้	วาทา
ขอบจิตต์ปวงผู้มา	สู่ให้
พระองค์ก็เมตตา	หม่อมาน ครันแฮ
ขอสิ่งประเสริฐได้	ประสิทธิ์ให้เจริญเทอญ ฯ

ร่าย

๑ อนึ่งในบ่ายวันนี้ พระนพีสพิศาลคุณ สุนทรพรตเค้าคณะ ธรรมยุติกะนิกาย ถวายธรรมเทศนา มงคลคาถาที่ แก้วมีเนื่อความธรรม ตะโปพรหมจริยะ อริยะสัจจานทัสน์ นิพพานสังคิกริยา สีนีนาเป็นสิ่ง มิ่งมงคลอุดมสรรพ ครั้นเทศนาสำเร็จ พระเสด็จสู่ศาลา ผู้ศิขราหญิงชาย ถวายอภิวาทคอยเฝ้า หน่อนาถเจ้าจำแนก ฝ่ายย้ายแยกครบเค้า เจ้าราชสัมพันธวงศ์ นำจำนงถวายพร สุนทรพจน์จะเจน ถวายนเรนทรยุพราช ให้พระปราศข้อทุกข์ เสวยสุขทุกคืนวัน ครั้นกล่าวเสร็จภูบาล ทรงโปรยทานหัวไป ให้ปวงเสนามาตย์ ทั้งราชภักุคนงาน ทั้งหมดขานศัพท์ซ้อน ขวนซังกันก็ก้อง โห้ฮิ้วถวายราชานอ ฯ

โคลง ๓

๑ ออกยาสุรสีห์วิสิษฐ์	ศักดิ์คิดเขิญเหล่าข้า
บาทอีกฝรังครบนหน้า	พรั่งพร้อมสโมสรม ฯ
๑ เฝ้ารบบาทภูบาล	ในอุทยานนั้นไซ้
เพื่อพระเกียรติหน่อให้	จิราชเจ้าจอมสยาม ฯ

โคลง ๔

๑ ยามเย็นเขวราชให้	ทรงรัถ ยานแฮ
ทอดพระเนตรประทีปจัด	แต่งขุ่ม
ในวันประสูติขัต	ติโยรส
บ้านราษฎรและคุ่ม	แต่ล้วนควรรยล ฯ

โคลง ๓

๑ ทูถนนประพาสหัวถึง	จึงหวนรตได้เต้า
ม้าสี่ขันธ์เข้า	สู่เบื้องจวนพลัน ฯ

โคลง ๔

๑ ครั้นสองท่อมเศษได้	เวลา
ผู้พระทรงกรุณา	โปรดให้
อัญเชิญนั่งโต๊ะครา	นี้ร่วม พระนอ
เดิรถ้วนถุ่นาถให้	พรั่งพร้อมเพรียงกัน ฯ

๑ ทรงธรรม์จึงโปรดให้	จับฉลาก
มีเครื่องแต่งมาญมาก	จัดตั้ง
ต่างตนแต่งเครื่องหลาก	หลายชนิด
ไทยฝรั่งจีนแขกทั้ง	หมดล้วนขนวยล ๓
๑ หุกตบรีโภาคแล้ว	ภูธร
จึงเสด็จนำหมู่จร	ออกหน้า
ไปทอดพระเนตรลคร	เจ้าจัด ถวายนา
สนุกนักจ๊กเร้งร้า	โอษฐ์เอื้อนฮาฮา ๓

๑ วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๔๘ (เป็นการนับศักราชอย่างเก่า โดยนับปีศักราชใหม่ ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๙๙) สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จไปถวายภัตตาหารเพล ตอนบ่ายชาวพม่า ไทใหญ่เข้าเฝ้าฯ และพระนพิตพิศาลคุณสุนทรพรด เจ้าคณะธรรมยุตนิกาย ถวายธรรมเทศนา มงคลคาถาที่ ๙ เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ ถวายพระพรสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงโปรดทาน ออกยาสุรัสสีหวิสิษฐศักดิ์ จัดพิธีเฉลิมพระเกียรติ เวลาเย็นเสด็จทอดพระเนตรซุ้มประทีปโคมไฟ เสด็จกลับมาแล้ว เวลา ๒๐.๐๐ น.เศษ ทรงจัดเลี้ยงแขก และทอดพระเนตรการแสดงละคร ๓

ร้าย

๑ ที่สองวาระเช้า หน่อพุทธเจ้าทรงรถ แสนงามงดม้าเรียบ สองคู่เหยียบดินสนั่นรถหลายคันขับตาม ข้ามปากทางสะพานดล ถึงตำบลจะสร้าง โรงเรียนกว้างควรดู อันเหล่าครูผู้เพียรสอนคฤสเตียนลัทธิ อะเมริกะชาติ ฉลาดจัดทำขึ้นไว้ ปางรถไฟทขบถึง จึงอาจารย์แฮร์ริส เขิญพระอิศรธำรง ทรงดำเนินสู่บัลลังก์ ฟังครูแมคกิลเวรี่ กล่าววาที่อ่านอัน วอนพระผู้เป็นใหญ่ในสากลเป็นที่นบ ค้ำพแห่งพวกเขา ให้ธเอาธุระ ปกป้องพระราช และโอรสาธิราช ให้สองนาถภิญโญยศ พจน์จบลงอาเมน หมอแมคเคนจิ่งอ่าน สารเป็นภาษาสยาม มีเนื้อความยืดยาว กล่าววาชาวอเมริกัน ได้รับพระกรุณา แห่งราชาจอมไทย ได้อยู่เย็นเป็นสุข นฤทุกขภัยพาล อาจกอบการบมิขัด สอนลัทธิเยซู ปวงรู้สีกพระคุณ พระการุญภาพยิ่ง มิ่งเมืองนี้เจริญวัย อาศัยพระปรีชา ญาณแห่งราชานาถ ราชกรไทย เหลือเกษม ชาติอื่นเปรมทั่วกัน ครั้นพองจบอาจารย์ แฮร์ริสอ่านสารเป็เรื่อง อธิบายเรื่องปรารภ จบแล้วเขิญยุพราช ให้ยุรยาตรทรงวาง ศิลากลางสนามใหญ่ ให้เป็นฤกษ์เหลือดี ครั้นภูมิตรัสตอบ ขอบใจเสร็จเสด็จลง ทรงจับเกวียนถึงปุน แล้วศิลาสุนย์ทรงวาง กลางที่ตามกำหนด ประทับรถบ่มิช้า สารถึงขบสีม้า กลับเข้าคืนที่ประทับนา ๓

โคลง ๔

๑ สุริยาเคลื่อนบ่ายคล้อย	เพลลา ควรแฮ
เสด็จประทับราชรถา	ขับตัน
สู่สถานถิ่นพลา	กรจัด รับนา
พระยาฤทธิไกรร่น	รับให้หูลเขิญ ๓

๑ นำดำเนินธุระที่ได้

ภายนอกพิวยลฉัน
ภายในช่างผอนผัน
ประดิษฐ์เยี่ยงคุดาหอม
๑ นายทหารช่างจัดถ้ำ
ในสถิตโรงแมรัชย
รูปคชอักษิณีไกร
ต่าง ๆ ช่างแคะคั้น

๑ การขันแข่งเริ่มต้น

แข่งคู่แข่งเร็ววน
สามขาคุโตน
ข้างไล่ข้างลดเลี้ยว

๑ บัดตลธเสด็จด้วย

ยลสิ่งปวงประดา
รอบราชพลับพลา
พระยาฤทธิไกรได้

๑ พาที่เสร็จแล้วเริ่ม

ต่างเหวี่ยงว้างอิงอุตม์
ข้างหนีไล่อุตุตุ
กระดาษบุบผชาติส้าง

๑ ภูมิจึงเสด็จขึ้น

การเล่นต่างร้องรับ
เพลาสองห่มลับ
กาละควรธรัน

จัดสรร

เฉกป้อม
แพกพลับ พลานอ
ห่อห้องยลหาย ๆ
ทีวีไล
หลากลัน
เกรียงหมอบ
คิดตั้งต่างกัน ๆ
ระวางพล ทหารแฮ
วังเปี้ยว
เท่าติด กันนา
หลีกหนีตน ๆ
มาตยา ปวงนอ
ประดับไว้
เสร็จเสด็จ เสวยแฮ
ดื่มพร้องยินดี ๆ
บุบผยุท
แอบขว้าง
ตลบหลีก กันนา
สลบซ้อนเรียงสี่ ๆ
สู่พลับ พลาเฮย
เริ่มต้น
เศษลวง หน้อยนอ
รีบเข้าคืบสถาน ๆ

๑ วันที่ ๒ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จไป
วางศิลาฤกษ์โรงเรียนปรีณัฐรอยแยลส์วิทยาลัย เสร็จแล้วเสด็จกลับ เวลาบ่าย
เสด็จทอดพระเนตรการแข่งขันกีฬา ทอดพระเนตรการแสดง ตามคำทูลเชิญของพระยาฤทธิไกร
เวลา ๒๐.๐๐ น. เศษ เสด็จกลับที่ประทับ ฯ

โคลง ๓

๑ วันที่สามจวนเพล

ถวายแก้สี่ตุ้เจ้า
๑ นิมนต์มาตน์ที่หนึ่ง
รวมสวดช้องเสียงจำ

ตรึงประเคนกับเข้า
เรียกร้องครุบา ปวงแฮ ฯ
ถึงที่สามที่ห้า
อย่างเบื่องแบบโย นกนอ ฯ

๑ วันที่ ๓ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จถวาย
ภัตตาหารเพล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัยตามแบบล้านนา (โยนก) ฯ

โคลง ๔

๑ ถึงวันที่สี่ได้

พระเสด็จบริวารตาม

เรือนางปะล้างาม

ผูกหน้าโขนพู่ห้อย

๑ ครั้นได้วฤกษ์แล้ว

ปวงพวกส่งเสด็จพลัน

พระสงฆ์สวดชยัน

เสียงสีนาดึงสนั่นก้อง

๑ ลำเอกพระยายอดสร้อย

ลงเพื่อจักนำทาง

น้อยสมพะมิตรพลาง

ลงอยู่ลำโทไซรั

๑ ลำตรีนำหน่อไต้

บรรทุกหมู่พลทหาร

หลวงสรชิตพลการ

เรือแล่นบ่ห่างหน้า

๑ งามนาวาพระผู้

งามรูปแมนหล่อหมด

งามลายกนกเขียนงด

งามพู่จามรีย้อย

๑ งามสมเป็นอาสน์ไต้

งามยิ่งเรืออื่นเหลือ

งามอีกเหล่าลูกเรือ

งามธวัชเขาวราชไต้

๑ ถัดไปเรืออื่นล้น

แลทลากแต่ล้วนงาม

เปรียบหมู่มีสยาตาม

แลลิวหลามแหล่งน้ำ

๑ วันนี้หมู่มาได้

มีแม่หญิงงามหัตถ์

เข้าพิณพาทย์แห่ซัด

หมายมุ่งจักให้ซื่อน

โมองสาม เศษแล

ติดต้อย

เป็นอาสน์

ข้างเบื้องแบบบรรพ์ ฯ

ขบวนจรัล

โห่ร้อง

โตเพิ่ม มงคลนา

ส่งไ้ทรงธรรม ฯ

เมืองขวาง

เสด็จไ้

คุมตำรวจ

ติดต้อยตามตี ฯ

ภูบาล

เค็กกล้า

คุมแม่

ที่นั่งไ้ราชา ฯ

เพ็ญยศ

เชิดช้อย

งามอร่าม

หยาดเข้ายวนลม ฯ

สถิตเหนือ เกศนา

เปรียบไ้

แลสะพรั่ง

ข้อฟ้าแลไสว ฯ

แล่นหลาม

เงื่อนล้ำ

พระยานาค นายนอ

ลิบล้ำลำบึง ฯ

คิดจัด เรือนา

อ่อนพื่อน

ตยราช กุมารแย

เชิดอ้าเกียรติไพท ฯ

๑ จงใจจัดให้คล้าย

อังวะชัตติยะพงศ์
เพื่อแสดงซึ่งความจง
ส่งเสด็จแทนห้องคู้

๑ นาวาผ่านบ้านท่า

อีกสขปะปรากฏ
ถึงมีศกำหนด
แม้ศกนบให้

๑ ครั้นถึงปากหลุไ้

นามที่ชวนอารมณ์
แม่อาจหลุโลกสม
พี่จักมีรอช้า

๑ แม่ขานหวานเสนาะแท้

ทนรับจากห้องใน
แม่ลี้จักลี้โย
มาเถิดนางยังแก้ว

๑ ถึงจอมทองจึงให้

ขอเดชะพระธาตุ
เรื่องงอย่าเกยหาด
ข้อยจักได้ลูห้อง

๑ แม่สวขสรวยจักสู้

ตัวนุขยิ่งสาวสุรางค์
แม่แจ่มศะคีแจ่มจาง
จันทร์ส่องมาสบหน้า

๑ เรือล่องตามร่องน้ำ

ผาดซิดเนียดตีนผา
หนุ่มสาวลอบรักพา
เกรงจักพราวสวาดีสู้

๑ ถึงฮอดนอนนีกปลื้ม

เรารอดสรรพโรครภัย
น้ำสรงซึ่งพระชัย
เขาวราชทรงรดข้า

แห่องค์

เกียรติฟัง
จิตต์ภักดี
เกศกัมบังคมลา ฯ

แสนยศ

ถิ่นไซรั
แสนอย่าง ก็ดี
สบน้องยอมคืน ฯ

หยุดผทม

เหวว่า
ตั้งชื่อ ตำบลนา
รีบริ้นดลสถาน ฯ

จับใจ

แจ่มแจ้ว
หลบภักศ ดาฤ
ค่าน้องควรเมือง ฯ

เขาวราช แรมนา

ปกป้อง
เดิรสดวก ไปเทอญ
นิทรน้องเนาเรือน ฯ

นวลนาง ได้ฤ

ปากฟ้า
ยามปรีียบ แม่แม่
นุขแล้วจำขวย ฯ

เร็วมา

จึงซู้
กันรอด หนีพ่อ
โดดให้ประลัยรวม ฯ

ในใจ

ทั่วหน้า
โลहनพ
บาทคุ่มภัยสรรพ ฯ

๑ วันที่ ๔- ๖ มกราคม ๒๕๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จออก จากเมืองเชียงใหม่ทางเรือ ผ่านบ้านท่า (บ้านต้า) บ้านสบปะ (อำเภอเมือง ลำพูน) ทรงพักแรมที่ ปากหลู รุ่งขึ้นเสด็จผ่านบ้านแม่ขาน (อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่) ถึงจอมทอง ทรงแวะ นมัสการพระธาตุศรีจอมทอง ประทับแรม รุ่งขึ้นเสด็จผ่านแม่สอย (บ้านแม่สอย ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง) แม่แจ่ม ผาวิงซู (บ้านดงดำ ตำบลชอด อำเภอชอด จังหวัดเชียงใหม่) ประทับแรมที่ชอด ฯ

๑ ที่เจ็ดเรือจอดแคว้น	มิดกา
จวนหมดเขตต์แดนพา	ยัพไซร์
พระยาสุจริตรักษา	ตากนะ ครินทรแฮ
มารับเสด็จนารถให้	ที่นี้ถวายพร ฯ
๑ ผ่านเกาะของหมากข้า	ขอผอง พรเฮย
เมี่ยงหมากพลูหนุ่มยอง	เช่นเจ้า
ขอเจ้าจูงให้สอง	สบสวาท ไวเทอญ
ให้ล่องเรือสดวงเข้า	จวบแคว้นแดนกรุง ฯ
๑ ผามองคิดซ้องเมื่อ	วิวาหะ
เราสดับพุทธมนตร์พระ	สวดซร้อง
น้ำเศกกรอกสังข์ประ	เกล้าเศศ
หิมหิมซ้องลั่นก้อง	ประกาศให้ชัยเฉลิม ฯ
๑ ถึงอุ้มแปซื่อห้วย	แหล่งป็น เขตต์แฮ
พายัพโยนขันท์	ขอบด้าว
กับเมืองตากต่อกัน	ไปจาก นีนา
ใจเบิกไม่ก็ก้าว	จักได้เห็นเรื่อน ฯ
๑ ลุผาหญาละล้า	แลหลาม ย่านนา
หญาละผาจะงาม	ห่อนได้
เหมือนชายเมื่อถึงยาม	หญิงหลีก ละพ่อ
จักหมดศรีสง่าไซร์	บัดนั้นพันที่ ฯ
๑ ห้อมแสนนิกครั้งอยู่	นวพา ราเฮย
ตามกาศนับแสนนา	เรศห้อม
สาวรุ่นมุ่นเกศา	ชินนุง สวยดี
เนตรพิศแต่จิตน้อม	เสน่ห็น้องนางเดียว ฯ
๑ แก่งคั่นค้อนขอดสู	ดวงสมร ได้ฤ
ยามแม่สร้างทำอน	เงื่อนเย้า
ค้อนควักจักให้วอน	จ้อเล่น
แม่พี่รู้เท่าเจ้า	กลับยืมยวนเคียง ฯ

๑ ลูกแก่งข้างร่องล่อง
เสียงคชพังปี่มี
ยिनอยู่แต่วาริ
ฤกษ์ทอทีก่อก้อ

๑ ที่เกาะพระแก้วยุพ
ตั้งจิตต์คิดบูชา
ขอรัดนปฏิมมา
ป้อมปกข้าบาทให้

๑ ผาม่านเปรียบม่านแก้ว
แผนพ้อพิศเลขา
แหวกมองสบเสนาหา
เรียมพื้แหวกแกรกบัง

๑ แก่งสร้อยชวนโคกไอ้
ยามแรกตัวพื้โคล
สายสร้อยเอี่ยมอุไร
นีกอิจฉาสร้อยน้อย

๑ อุมทูลแม่ทูลได้
คงปราดไปเคียงนาง
นี่แก่งกลับมาขวาง
ไอ้แก่งไยบเอื้อ

๑ แก่งอาบนางนำเศร้า
ผิวะนุขมาเหนือ
พื้คงสั่งรอเรือ
นางเงือกงามแม่ได้

๑ หาดผาเหล็กที่ตั้ง
ก้อนเหล็กยังต่อยผา
แม่เพียรสิ่งใดมา
เพียรเปรียบก้อนเหล็กไซร์

๑ แก่งสองแควชื้อฉะนี้
ฤศีลาแบ่งไหว
สายน้ำแบ่งแยกไกล
แม่พรากสองสวาทล้า

สดวกดี
สักเตื้อ
ไหลประทะ หินแฮ
กอบให้นามขนาน ฯ

ราชา แรมเฮย
ประณตไหว
จงโปรด
กลับบ้านตายดี ฯ

กิริยา
สลับสล้าง
นางแน่น น้อยแม่
เมื่อได้เคียงเนียง ฯ

สายใจ
ห่างสร้อย
พันตัวต กรแม่
ชิตน่องอยู่เนือง ฯ

จริงอย่าง นามนา
นึ่มเนื้อ
ทางผิด ชื้อฮื้อ
โอบบ้างเลยหนอ ฯ

ใจเหลือ
นี่ไซร์
ชวนนุช อาบจริง
สบน่องเมินอาย ฯ

พลับพลา
ละเอียดได้
ชื้อขัต ได้ฤ
ต่อยก้อนหินทลาย ฯ

เหตุไร
ย่านน้ำ
กลับร่วม สายแม่
ไม่ซ้ากลับรวม ฯ

๑ ผาหมอนแก่งแฉะให้
 เขนยั่วตรีเป็นนาง
 หน้าซำแก่งผาขวาง
 ยิ่งอยากรวดถึงเจ้า

๑ เกาะค้ำเออเกาะนี้
 แม่นี่เรือติดตาม
 พักคิดพยายาม
 คงมียอมหยุดค้ำ

๑ ครั้นถึงตลชน้อย
 ขวนนี้กขึ้นในดวง
 ตลเมิ่งหมื่นแสนปวง
 หาเทียบเปรียบนุชน้อย

๑ แก่งผาประทุนผ่านแล้ว
 บรรลุแหล่งท่าพิมาน
 ประทุนแม่มีนงคราญ
 พิมานเทียบประทุนนั้น

๑ เรือล่องตามน้ำลิว
 ผ่าเกาะผายแก่งหลาย
 เกาะขม้นนิกขม้นสาย
 เดียดสุทินขม้นจ้าน

๑ ล่วงขม้นลุข่านบ้าน
 ปูนว่าปูนปนสี
 ยามจับแม่จักทวิ
 ฤแม่มีสุขไปเสร์

๑ วังหม้อมีธาตุตั้ง
 ไฉนบพระธาตุมาน
 จุดเทียนธูปนมัสการ
 จงประสิทธิ์ให้ข้าแคล้ว

๑ แรมบ้านตาดตีนตั้ง
 เดิมเรียกตักกะสิลา
 เรียกตามแหล่งวิทยา
 ผู้เสร็จศึกษาไซร์

๑ หนองบัวเหนือชื่อบ้าน
 นึกเมื่อพลายแก้วพา
 วันทองจากเคหา
 แสนสุขไต่บซ้อง

หวนคราง ครวญเฮย
 สุดเศร้า
 ขวางกิด พิณา
 กลับแก่งขวางทาง ฯ
 นำขาม ชื่อจริง
 ชื่อบ้าง
 วายต่อ ไปนา
 อยู่แม่มองเดียว ฯ
 ตลชลวง คู่แฮ
 จิตต์ซ้อย
 สรวยสุด
 หนึ่งได้ไปมี ฯ
 ไปนาน นึกนา
 เหมาะหมั้น
 เคียงอยู่
 พิต้องขอประทุน ฯ
 แลลาย ตาเฮย
 แหล่งบ้าน
 สวาทชูป สไปแม่
 จับเนื้อนวลเสมอ ฯ
 ปูนมี นามนา
 เสียดเกล้า
 เทวศครำ สุฤ
 อยากแจ้งใจโฉน ฯ
 แต่กาล ก่อนนา
 มนัสแผ้ว
 เคียรประณต
 คลาศพันปวงภัย ฯ
 พารา เก้าแฮ
 ชื่อใช้
 ลัยพุทธ กาลพ่อ
 สุขสินจิตต์สม ฯ
 ผ่านมา
 นิมน้อง
 พักเก็บ บัวแม่
 ชัดให้คลายเกษม ฯ

๑ วันที่ ๗ - ๑๑ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จผ่านแคว้นมิดกา (ตำบลท่าเตื่อ-มิดกา อำเภอตอยเต่า) เมื่อเสด็จออกจากเขตมณฑลพายัพ พระยาสุจริตรักษา เจ้าเมืองตากเฝ้าฯ รับเสด็จ เสด็จเข้าเขตเมืองตาก ผ่านเกาะของหมาก ผาฆ้อง ห้วยอุ้มแป ผาหญ้าละ แก่งค้อน แก่งช้าง เกาะพระแก้ว ประทับแรม รุ่งขึ้นเสด็จผ่าน ผาม่าน แก่งสร้อย อุ้มหลุ แก่งอาบนาง หาดผาเหล็ก ประทับแรม รุ่งขึ้นเสด็จผ่าน แก่งสองแคว แก่งผาหมอน เกาะคาง ตล่น้อย ตล่นหลวง แก่งผาประทุน บ้านท่าพิมาน เกาะผาย เกาะขมื่น บ้านปุ่น วังหม้อ ประทับแรมที่บ้านตาดตีนตั้ง (บ้านตักศิลา) รุ่งขึ้นเสด็จผ่านบ้านหนองบัวเหนือ (ตำบลหนองบัวเหนือ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก)

ร้าย

๑ วันที่สิบสองไซร์ เรือทรงโง่จอดหน้า ที่ว่าราชการเมือง ตากเรื่องเกียรติแต่ก่อนมา ครั้นสามนาฬิกาบ่าย พระผ้นผายสู่สถาน ว่าราชการตากนคร ภูธรทอดพระเนตรเสด็จ เสด็จประทับ ณ ห้องกลาง พลางเหล่าข้าราชการ ทั้งฝ่ายทหารพลเรือน บมิเขื่อนเข้ารับโคล ไปยืนเรียงเรียบแถว แล้วผู้ว่าราชการ เมืองจึงขานนามกร ถวายภูธรเรียงตน จนครบทุกท่านเสร็จ พระเสด็จสู่สถาน ทวยหาญตั้งแถวไว้ ให้ทรงตรวจเป็นขบวน ยังฝึกหัดกำลังกาย หมายถึงพลการแข็ง แกร่งเรียดปัจจามิตร ยามประชิดบมิย่อ ต่อนั้นหัดทำปืน ยืนนั่งยิงสรไฟ นามีใคร่ครั้นคร้าม ขามขยายตาม โรมรัน ครั้น ๕ ทอดพระเนตรเสด็จ สมเด็จพระหน่อนาดไท้ ๕ ครรโลสู่วัด บริษัทกิมแข่งหลี มีหลวงจิตจ่านง ลงนามเป็นหัวหน้า ศรีหตาปฏิสังขรณ์ งามอนเงื่อนงามด อุโบสถอุปัถหาร กุฎาคารโรงเรียน สอนอ่านเขียนเลขวิชา ๕ ธรรมยุติกาสงฆ์สถิต หลวงจิตจ่านงหลวอน ให้ภูธร ๕ ขนาน นามประธานวัดใหม่ ไท้กรุณาโปรดให้ ไว้ว่าสิดลาราม ตามนามเดิมหลวงจิตร แล้วบพิตร ๕ กลับ มาสู่พลับพลาพลัน ในวันรุ่งตอนเช้า ๕ เข้าสู่ศาลเมือง ทรงฟังเรื่องราวคดี อันมีในวันนั้น ครั้นตะวันบ่ายได้สาม นาฬิกาตามกำหนด ๕ เลี้ยวลดประพาส ตามตลาดเลขสู่วัด หัวเดียขณัดแนวทาง เสวยเครื่องว่างนานา อันข้าราชการก็มี จิตต์ยินดีแต่งไว้ ยามหน่อไท้เสวยเสร็จ เสด็จลงนาเวศน้อย แล่นล่องตามร่องคลองย เคลื่อนเข้าคินสถาน ฯ

๑ วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จถึง ศาลาว่าราชการเมืองตาก ตอนบ่ายเสด็จทอดพระเนตรสถานที่ราชการเมืองตาก เสร็จแล้วให้ ผู้ว่าราชการนำเหล่าข้าราชการเข้าเฝ้าฯ จากนั้นเสด็จไปวัดน้ำหัก ซึ่งหลวงจิตจ่านงวานิช (บุญเย็น โสภโณตร) บริษัทกิมแข่งหลี ปลัดฝ่ายเงินเมืองตาก เป็นหัวหน้าการปฏิสังขรณ์วัด สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ พระราชทานชื่อวัดใหม่ เป็น "วัดสิดลาราม" (ตำบลระแหง อำเภอเมืองตาก) เสร็จแล้วเสด็จกลับพลับพลา เวลาเช้าวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๔๔๘ เสด็จไปฟังการพิจารณาคดีที่ศาลเมืองตาก เวลา ๑๕.๐๐ น. เสด็จประพาสตลาด และ วัดหัวเดียขระแหง (วัดดอยคีรี) เสด็จลงเรือกลับที่ประทับ ฯ

โคลง ๓

๑ วันที่สิบสี่เพลา

นาเวศทรงโอดอา

โคลง ๔

๑ เชียงทองนิกเมื่อครั้ง

ทำศึกเชียงทองแดน

ได้ลารูปร่างมแสน

พี่เสรีจราชกิจแล้ว

๑ บ้านห้วยแม่ท้อผ่าน

นิกหวั่นว่านวลนาง

จักคอยพี่กลับกลาง

รอน้อยเออะนมน้อง

๑ ประจักษ์รักพี่ต้อง

คั่นโลบ่พบหญิง

ใจพี่เปรียบผีสิง

หญิงอื่นหมิ่นแสนเก่า

๑ เข็นเรือสมเด็จเจ้า

นามถิ่นเหมาะะดุดัง

ว่าไผ่จักต้องยัง

ควรยิ่งควรที่ไท่

๑ พรหมแดนเมืองตากนี้

คลองชื่อวังเจ้าเตียง

ต่อไปลุแดนเวียง

เรือผ่านหน้าศาลเจ้า

๑ ท่าคนนำตรีได้

ก่อนรกรแม่หนักหนา

แต่ยามห่างเสนาหา

ความรักนางยิ่งแก้ว

๑ เรือจอด ณ เกาะน้อย

พระวิเชียรปราการ

กราบพูลแต่ภูบาล

กำหนดประพาสไว้

นาฬิกาเกือบห้า

ล่องน้ำแลเพลิน ฯ

ขุนแผน

สุดเกล้า

ยามเค็ก ลั่นแล

สุขได้ตั้งพลาย ฯ

ริมทาง

อยู่ห้อง

จิตต์จัก ท้อแม่

ไปซ้ำผิวเคียง ฯ

ประจักษ์จริง

เปรียบเจ้า

ศาลจอด ใจแม่

โกฏีแพ้นางเดียว ฯ

จอดวัง เจ้านา

คาดไว้

ยับอยู่ พนมพ่อ

จักยังวังพนม ฯ

จรดเพียง

เขตต์เข้า

กำแพงเพชร

ที่นี้ถือขลัง ฯ

ในครา นี้เฮอ

อยู่แล้ว

มาเดียว

เติบโตขึ้นทิวคุณ ฯ

นามขนาน พิมูลนา

ประณตให้

ในบัด นี้แฮ

หมดสิ้นในเมือง ฯ

๑ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จโดยเรือพระที่นั่งผ่านบ้านเชียงทอง (ตำบลระแหง อำเภอเมืองตาก) บ้านห้วยแม่ท้อ (ตำบลป่ามะม่วง อำเภอเมืองตาก) บ้านประจักษ์ (บ้านประจักษ์ ตำบลวังหิน) ประทับแรมที่บ้านวังเจ้า ฯ

๑ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๘ เสด็จผ่านบ้านท่าคุณ (ตำบลโกสัมพดี อำเภอโกสัมพดี จังหวัดกำแพงเพชร) ขบวนเรือจอดที่บ้านเกาะน้อยพิมูล (บ้านเกาะพิมูล ตำบลลานดอกไม้ตก อำเภอโกสัมพดี) พระยาวิเชียรปราการ (ฉาย อัมพเขตต์ เจ้าเมืองกำแพงเพชร พ.ศ.๒๔๘๗ - ๒๕๔๔) เฝ้า ฯ รับเสด็จ และทูลเชิญเสด็จเข้าเมืองกำแพงเพชร ฯ

๑ ที่สืบทอดเรือผ่านใกล้	วัดท่า นานา
ที่พิสูจน์ความกระทำ	อย่างก็
ผู้ตำหนิตนชั่ว	นะถนัด
เป็นแบบมาเช่นนี้	เมื่อครั้งเบาราม ฯ
๑ เออเกาะปู่เจ้าเอะ	ไฉนนา
จึงหยิบชื่อนี้มา	ยกให้
ถูกปู้ฤทธิ์เรื่องอา	นุภาพ
เกิดเมตตาชาวใต้	ล่องน้ำมาเยือน ฯ
๑ จวนเที่ยงเรือจอดหน้า	กำแพงเพชร
เรื่องเกียรติรับศึกเสร็จ	ศึกแพ้
จุดพลุรับเสด็จ	แทนสินาด
ทวยราษฎร์ลงเรือแปด	เพียบน้ำแข่งถวาย ฯ
โคลง ๒	
๑ บ่ายสี่โมงล่วงแล้ว	พระเสด็จจากเรือแก้ว
เสด็จเต้าตามทาง ฯ	
โคลง ๓	
๑ ศาลากลางศาลคู	ทุกสถานทรงตรวจไซ้
ทั่วหมดจึงหน่อไต้	กลับเข้าคืนสถาน ฯ
๑ คำภูบาลเสวยเสร็จ	เสด็จออก मुखหน้าแล
ลครตลกเล่นสนุกแท้	ทั่วทั้งหมดเรียง ยิงนา ฯ

๑ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จโดยเรือพระที่นั่งผ่านวัดต๋าน้ำ (ตำบลลานดอกไม้ อำเภอโกสัมพดีนคร) ผ่านเกาะปู่เจ้า เวลาเที่ยงขบวนเรือจอดหน้าเมืองกำแพงเพชร เวลา ๑๖.๐๐ น. เสด็จทอดพระเนตร ศาลากลาง ศาล คู กว เวลาเย็นเสวยเสร็จ เสด็จหน้าพลับพลาที่ประทับ ทอดพระเนตรการแสดงละคร ฯ

โคลง ๔

๑ วันพรุ่งโอรสเจ้า
 ดลสู่เขตต์พารา
 ข้ามคูค่ายป็นปรา
 พิศพิศเวียงนี้ให้
 ๑ มิ่งเมืองเรื่องเกียรติพุ่ง
 เป็นที่มีราชา
 ศรีรัตนปฏิมา
 กำแพงเพชรเดชะอะคร้าว
 ๑ ปลงจิตตล่องคิดย้อน
 มีนิเวศน์ประสาทเรียง
 บริบูรณ์สรรพสิ่งเพียง
 พลรบครบแสะข้าง
 ๑ อาวาสปรางค์ธาตุลวัน
 พร้อมอุโบสถ์กุวิวิหาร
 เทวรูปสถิตสถาน
 หาเขตต์เวียงใดก้า
 ๑ ชนภุเดชราชาเจ้า
 ปวงดัชกรพ่ายแรง
 ไปนานชัพยัคฆ์แฝง
 พี่ณะให้เห็นได้
 ๑ ราชาเกียรติเกริกกล้า
 ทรงยศปรากฏใน
 ถึงกาล ๖ ล่วงไป
 อัครเรศเดชโอ้อ้า
 ๑ แม่ชนผู้จัดสร้าง
 จักลวงลับไปนาน
 ป้อมคูและปราการ
 แสดงความอุตสาหให้
 ๑ แต่ปราการและป้อม
 ยังต้องทะเลายลง
 มันจริงก็แต่ตรง
 เราจึงควรแต่ตั้ง

ทรงอา ชาแฮ
 เก้าไซร์
 การเก้า
 เทียวแห่งใจจริง ๓
 แต่ครา ก่อนแฮ
 ดิลกด้าว
 เคยสถิต
 บัดนี้เป็นพง ๓
 ยามเวียง
 สลับสล้าง
 เวียงพาก ฟ้าพ่อ
 พรังพร้อมเสนา ๓
 แลตรระการ
 เล็ดล้า
 ไพจิตร
 กวานี้มีฤ ๓
 กำแพง เก่านา
 ฤทธิให้
 ในนิเวศน์ รั้งพ่อ
 โลกถ้วนอนิจจา ๓
 แดนไตร
 แหล่งหล้า
 ตามโลก
 ไปเพียงปวงตน ๓
 ปวงสถาน
 แนไซร์
 ยังอยู่
 ประจักษ์แจ้งแก่ตา ๓
 ประตุคง
 สักครั้ง
 บุญบาป
 จิตต์เกื้อการกุศล ๓

โคลง ๓

๑ ปวงข้าราชการเมือง ถวายแต่พระหน่อไต้ ๑ โภชนาหารรสหลากหลาย ผู้ว่าราชการกิจน้อม	จัดเครื่องแอมโอะไว้ เสร็จจล้นยินดี ฯ หิ้งบุหรืหมากจัดพร้อม เกศเกล้าพูลถวาย ฯ
---	---

โคลง ๔

๑ บ่ายห้าโมงเศษแล้ว ขุรยาตรสู่ท่าเสสถาน ศาลาว่าราชการ ถึงถิ่น ๕ ยับยั้ง ๑ เทศกัมเกศน้อม เชิญเสด็จทรงเจิมเสา เสานี้จักถือเอา ข้าราชการจักได้ ๑ ทรงธรรมโปรดรับถ้อย ๕ ตะแจจะเจิมขอน ทรงปักธวัชเจื่อนงอน พิณพาทย์ส่งเสียงแจ้ว	ภูบาล กะตั้ง เมืองใหม่ อยู่หน้าพารา ฯ พูลเขาว ราชแฮ เอกไซรี เป็นหลัก ฤกษ์นา สวัสด์พร้อมเพรียงกัน ฯ พูลวอน เสร็จแล้ว หมายแหล่ง แจ่มจ้าเจนประโคม
--	---

๑ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงม้าเสด็จไปทอดพระเนตรเมืองเก่ากำแพงเพชร วัดพระแก้ว (ภายในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร) เสด็จพระกระยาหารที่เจ้าเมืองกำแพงเพชรจัดถวาย เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จไปทรงเจิมเสาเอกศาลากลางหลังใหม่ ฯ

โคลง ๓

๑ เข้าที่สิบแปดทรงเรือ เสด็จสู่พระธาตุล้ำ ๑ พระยาตะกำที่ลวงลับ ปฏิสังขรณ์ใหม่ไว้	ถ่อแทบเหนียว่านน้ำ เล็ดล้นยวนตา ฯ กับพระโปไกรียงไซรี แหบนหน้าไตรตริงศ์ เก่านา ฯ
---	--

โคลง ๔

๑ ไต้ฤกษ์เรือล่องน้ำ แลจับแสงทิงกร เรือทรงพระภูธร นำหน้าดูอาจ้า	แลสลอน กระจ่างจ้า เยาวราช ไอ้คล้ายเรือหงส์ ฯ
--	---

๑ เกาะแขกนิกแปลกเจ้า

พลัดพรากจากเมืองมา
เจ้าไม่ท้วงเคหา
ข้าห่างนิตยงรั่ว

๑ เรือเดิรจนจวบใกล้

จึงทอดท่าหน้าอา
ตำบลงวังพระธาตุธา
ทอดพระเนตรเมืองเก่าใกล้

๑ เทพนครเมืองเก่านี้

อีกว่าท้าวแสนปม
แต่ดูร่องรอยผสม
ชะรอยจะเป็นค่ายร้าง

๑ วัดพิกุลชื่อเข้า

นิกเมื่อคราแม่นวล
พิกุลตระหลบหวน
กลิ้งบ่จางจิตอ้า

๑ บ้านโคกนาคายเก่าตั้ง

ประชุมทัพไทยเพื่อประชัน
พระยานครสวรรค์
เมงม่านสังหารเหียน

๑ เรือล่องตามร่องน้ำ

เลี้ยวลดคดแทบทน
เหมือนแสรมิให้ดล
ลูท่าพุทราให้

๑ เออวังนางรังชื่อ

ใจพี่ราวยอดหญิง
นางรังอยู่ใครชิง
รักพี่จืดจู้ยี้

๑ แม่ลาดนามหมู่บ้าน

นิกเมื่ออยู่ใกล้นาง
เลื่อพรมแม่ลาดพลา
ยามเสร็จเสียงเพราะพร้อม

๑ ราษฎรภูเกล้าอ้าง

เป็นแหล่งหลากกุมภี
ชะรอยเกรงพระบารมี
จึงบ่ไผ่ขึ้นให้

จุกา
แปลกตัว
และลูก เมียฤ
อกข้าระกำใจ ฯ
เวลา เทียงแฮ
วาสไซร์
ซาเสด็จ
ที่นี้ในดง ฯ
ตามนิยม เรียกนา
ธ สร้าง
กับเรื่อง
แต่ครั้งธนบุรี ฯ
ยั่ววน
อบผ้า
กลิ้งอ่อน
อบเข้าอยู่เสมอ ฯ
หว่างวัน พฤษพอ
ประชิดเสี้ยน
เป็นแม่ ทัพนา
พายแพ้กฐธณ ฯ
เวียนวน
บ่ได้
ถึงถิ่น เลยแม่
หยุดยั้งบรรทม ฯ
แก่งจริง
แม่รัง
ไปห่อน ได้เลย
อยู่ใกล้ใจเพียง ฯ
ริมทาง
นิมน้อง
จัดโภชน
เพรียกให้มากิน ฯ
คนที่ วังนา
สถิตไซร์
เยาวราช
ประจักษ์แจ้แก่ตา ฯ

๑ เกาะสะพานนากผ่านแล้ว
 ถึงกษัตริย์ตามนิยายจำ
 ผู้ปองพระธิดาทำ
 พี่ก็ยอมแม่ได้
 ๑ นิ่งเหลียวแลย่านน้ำ
 นาเวศหนอนาถเลอ
 ลูที่ว่าการอำเภอ
 จอดพลิกปลาแต่งไว้
 ๑ บ้านแสนตออยู่ใกล้
 ชนอยู่ที่เกศา
 สีแดงแข่งสุรียา
 ดุดุจยุโรปแล้
 ๑ ตีกระเชียงเรือล่องน้ำ
 เนิบเนิบถึงหาดชะอม
 อันเป็นที่สองพรม
 กำแพงเพชรเขตต์ต่อตัน
 ๑ บ้านใหม่ใหม่ด้วยเหตุ
 ชื่อใหม่ตัวบ้านโฉน
 สุภาชิตขานไซ
 ภายนอกใสสุกสล้าง
 ๑ ทำจันซื้อแมนท่า
 กรุงเทพมหานครอัน
 ขวนจิตต์พี่ชายจรัล
 เรียมพี่เหาะสู่ห้อง
 ๑ บ้านน้ำหักหักน้ำ
 จักหักของอ่อนโฉน
 ชะรอยยากเทียบหักใจ
 ยิ่งรักยิ่งหักให้
 ๑ ร่องน้ำดูจกแกล้ง
 เพื่อหวังให้ห่างรส
 จอดแรมป่าบรรพต
 อีต้อต้อเออช่างช้า
 ขวนคำ นิ่งนอ
 จดไว้
 สะพานนาก ทองพ้อ
 สุน้องเคียงสงวน ฯ
 เพลินเปลอ
 โลกไซร์
 ขาณ
 เพื่อท้าวเธอแรม ฯ
 พลับปลา
 ประหลาดแท้
 โปยมพยับ
 ตกค้ำหว่างไทย ฯ
 ทวนลม
 ชื่อบ้าน
 แดนต่อ
 เขตต์แคว้นศักดิ์นคร ฯ
 อันใด
 จึงร้าง
 คำเปรียบ
 แก่นไซร์เป็นโพรง ฯ
 พระจันทร์
 เกียรติก้อง
 จอดนุช
 นิมน้องเนากรุง ฯ
 อย่างไร
 จักได้
 หายโศก
 เหือดแห้งห่อนหาย ฯ
 เคี้ยวคด
 สวาทว่า
 อำเภอสถิต
 ดูจกแกล้งแซเขื่อน ฯ

๑ นาวาผ่านบ้านเกาะ

บึงใหญ่มีอยู่ทาง
มีถนนตัดข้างกลาง
อีกพะเนียดเก่าใช้

๑ ถนนข้ามบึงใหญ่

พระพุทธรเจ้าเสื่อลีลา
ข้างต้นถ้ำาราช
หาว่าจักคิดล้าง

๑ องค์ขัติยเศเจ้า

อ้ายลูกเห็นกุชรา
ชวนกันคิดคบภูมา
ยามตกมันจักได้

๑ คชาธารข้ามเขตต์

แปรพักตร์ข้างปฤษฎางค์
เห็นเอารสสองพลา
ยกพระแสงของ้าว

๑ บัณฑุรน้อยเขตต์ด้าม

ปิดพระเขมฐาฉับ
แล้วสองเร่งรีบขับ
หนี่รุดตามเถื่อนท้อง

๑ บิตุรงค์ขับช้างไล่

จวนชิดจึงนายควาน
จ้องขอเกี่ยวท่ายสาร
ช้างที่นั่งจึงย้าย

๑ ครั้นโอรสหลบพัน

มีราชโองการประภาษ
ทูลละอองธุลีพระบาท
จับกบฏสองอย่าช้า

๑ หมู่เสนามาตย์รัน

ทันจับสองหน่อไผท
นำองค์รีบครรรไล
ธ สั่งให้ผูกเข้า

๑ ราชาสั่งให้เมี้ยน

รับเสด็จบรมบพิตร
เข้ายกบ่ายกยกคิด
จนกว่าพระจักเยื้อง

หูกวาง

นี้ไซ้
บึงนั้น
จับช้างโขลงดง ฯ
ถมครา
จับช้าง
พิโรธ โอรสแฮ
ซีฟให้บิตุรงค์ ฯ
อยุธยา ตรัสเฮย
อยู่ไซ้
ทำหล่ม ไว้แฮ
โดดเข้ารุมประหาร ฯ
บึงขวาง แล้วแล
จึงท้าว
พระพิโรธ นักนา
เงียดเงื่อหมายพัน ฯ
ขอรับ
ไปต้อง
ข้างแล่น
ทุ่งทั้งป่าพง ฯ
หมายประหาร
นั่งท่าย
ไว้ถนัด
ยาตรเยื้องไปทัน ฯ
จึงนารถ
แก่ช้า
จงติด ตามแฮ
จับให้ตัวกู ฯ
รีบไป
ธราชเจ้า
สู่ค่าย หลวงแฮ
หลักแล้วลงอาญา ฯ
เป็นนิตย
เดชเรื่อง
สมโทษ
ยาตรเข้าค้ำนคร ฯ

๑ วรโอรสจึงใช้	นายพล ไปนา
เชิญพระไอยกาตล	สู่ไท่
เจ้าแม่จิ้งจวอนยุค	ขอโทษ
ไฟทโปรดยกโทษให้	ขับเข้าคืนกรุง ฯ
๑ ท้าบลบโศกเศร้า	หมองศรี ได้ฤ
คิดห้กรักสักที	ห่อนได้
ยิ่งห้กรักยิ่งทวิ	รักหนัก
รักกลบสุขไซ้ไร	สุขสิ้นศูนย์สลาย ฯ
๑ ลุบ้านเต่าเลี้ยวจอด	เรือทรง
ที่นั่นเหล่าจิ้นผจง	จัดสร้าง
ศาลาเพื่อผู้ลง	ขึ้นตรวจ การนา
ทำเหมาะคืออยู่ข้าง	ฝั่งน้ำลำโพ ฯ
๑ พระเสด็จจรอยู่เบื้อง	ศาลา
เพื่อคณะไทรล่ำคลา	ระยอบเฝ้า
กิมฮวยฐูปเทียนมา	ถวายนารถ
ครั้นเสร็จเขาวราชเจ้า	ยาตรเยื้องคืบเรือ ฯ
๑ นาวาคลาเคลื่อนคล้อย	ลอยตาม น้ำนอ
ไปเนิ่นถึงเขตต์คาม	ชื่อชี่
หมู่บ้านหาดทรายงาม	ปรากฏ
ชบวนหยุดอยู่ที่นี่	เพื่อท้าวเธอแรม ฯ
๑ ครั้นรุ่งโมงเศษเช้า	ยี่สิบสอง วาระแฮ
นาเวศงามเรื่องรอง	เล็ดลั่น
บริวารพิศดุจกอง	เรือรบ
งามหมดขามเคลื่อนพัน	หาดบ้านทรายงาม ฯ
๑ แล่นหลามหลากแล่นคล้อย	เคลื่อนคลา
ถึงปากน้ำโพนา	เวศไซ้ไร
เข้าเทียบท่าอันประดา	ประดับธวัช
กาละควรจึ่งให้	ย่างเยื้องจากเรือ ฯ
๑ ตลาดเหนือ ๓ ผ่านแล้ว	เสด็จตรง
สู่วัดธรรมฐิติวงศ	ชื่อชี่
โรงเรียนจัดจำนง	สอนวิทย์
ทอดพระเนตรเสร็จ ๓ ถี่	ลาศพันอาราม ฯ

๐ เสด็จตามถนนตลาตไต้	ถึงศาล อำเภอนา
ลงสู่นาวาตรระการ	ล่องน้ำ
ลูหน้ำที่ว่การ	มณฑลจิ่ง
ประทับพลับพลาถ้ำ	เล็ดลั่นแลวไไล ๖

๐ วันที่ ๑๘ - ๒๒ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จไปวัดพระธาตุ ผ่านเกาะแขก ไปวัดวังพระธาตุ (ตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร) วัดพิบูล บ้านโคก (ตำบลคณที อำเภอมืองกำแพงเพชร) ประทับแรมที่ท่าพุทรา (อำเภอคลองขลุง) ๖

๐ เสด็จผ่านวังนางรั้ง บ้านแม่ลาด (ตำบลแม่ลาด อำเภอคลองขลุง) ประทับแรมที่อำเภอลำดวนบุรี ๖

๐ เสด็จผ่านบ้านแสนตอ (ตำบลแสนตอ อำเภอลำดวนบุรี) บ้านหาดชะอม บ้านใหม่ท่าจัน (ตำบลพันลาน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์) บ้านน้ำหัก ประทับแรมที่อำเภอบรรพตพิสัย (จังหวัดนครสวรรค์) ๖

๐ เสด็จผ่านบ้านเกาะหูกวาง (ตำบลหูกวาง อำเภอบรรพตพิสัย) บ้านท่าลบ บ้านเต่าเลี้ยง (บ้านเก่าเลี้ยง) ทรงหยุดพักที่บ้านหาดทรายงาม ๖

๐ ถึงปากน้ำโพ เสด็จขึ้นจากเรือ เสด็จไปวัดธรรมฐิติวงศ์ (วัดโพธาราม) เสด็จลงเรือ เสด็จถึงที่ว่าการเมืองนครสวรรค์ ประทับแรม ๖

ร้าย

๐ ชาวสามมังกรมาศ ขุนพรายเจ้าแต่งองค์ ทรงเครื่องเครื่องยศชาว พราวพริ้งเพริศ ขวนชม พิศทาคมน่าทหาร สามโมงนรินทรเสด็จออก ทหารบอกเดิรชบวน มวญหมู่ข้าตามชนิด บัดถึงพลับพลาหลวง ปวงข้าราชการเฝ้า จึงหม่อมเจ้าคำรบ นบเกศเกล้าทูลสาร ว่าปวงทหารนครศักดิ์ จิตต์จงรักต่อไ้ ได้เรียรายสร้างสะพาน ทหารนฤมิตนามตระหนัก เพื่อเป็นหลักที่ระลึก นึกถึงคราวเสด็จประพาส ขาดคำทูลยินโ้ ไร้รับอิ้วสามที่ พิณพาทย์ตีสรรเสริญ จบเพลงเมิลพระยาชล หัวหน้าพลเรือนค่านับ รับฉันทะอภิวาท เทพพระบาทยุคล ว่าพองพลเรียนเฉลี่ย เรียรายทรัพย์สรรสร้าง สะพานข้างหนึ่งสำเร็จ ขอเชิญเสด็จพระองค์ ทรงเปิดให้เป็นฤกษ์ เบิกทางให้ราษฎร ได้สัญจรไปมา เปรมปรีดาทั่วผู้ ู้ระฤกคุณคราวเสด็จ พอกกล่าวเท็จโ้ก้อง โ้อิ้วร้องรับเพลงก่อน นรินทรตอบเสด็จ ๘ ก็เสด็จสู่สะพาน ตัดสายม่านแพรซิ่ง ดึงแพรสีปักป้าย ฝ่ายพิณพาทย์บรรเลง เป็นเพลงสาธุการ เสร็จเปิดสะพานท่น้ำ ขาดรถกลับทางเก่าก้าว สู่ห้องตำหนักน้ำท่น้ำ ๖

โคลง ๒

๐ ขามเย็นทรงแสะเต้า ตามมรรคริมฝั่งเข้า

สู่เบื้องโรงทหาร ๖

โคลง ๔

๐ หม่อมเจ้าคำรบผู้ บัญชา การเฮย

แต่งเครื่องมิโอชา รสไว้

ตั้งโ้ที่ศาลา บัญชากิจ

เชิญเสด็จพระหน่อไ้

นารถเข้าไปเสวย ๖

๑ ครั้นกาลเลี้ยงเสร็จแล้ว	เหล่าทหาร
ถือประทีปแลลาน	เนตรล้ำ
ร้องขอเกียรติภูบาล	เดิรวก เวียนแฮ
เพลงเสนาะคำเพราะซ้ำ	เนตรนั้นแลเพลิน ฯ
๑ สโมสรนามออกอ้าง	จัตรงค์
เรingleนลิเกวง	หนึ่งไซ้
หมายประเลงพระเผ่าพงศ์	สมมติเทพ
และหมู่ราชภัก์ให้	สนุกพร้อมเพรียงกัน ฯ

โคลง ๓

๑ ครั้นเวลาดีกควร	จวนเที่ยงคืนอยู่แล้ว
ยุพราชทรงอัศวแก้ว	สิริเข้าคืนสถาน ฯ

๑ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๘ เวลา ๐๙.๐๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จไปทรงเปิดสะพานที่สร้างใหม่ เสร็จแล้วเสด็จกลับ เวลาเย็น ทรงม้าเสด็จตรวจจโรงทหาร เสด็จพระกระยาหารที่หม่อมเจ้าคำรบจัดถวาย เหล่าทหารร้องเพลงเฉลิมพระเกียรติใกล้เที่ยงคืน เสด็จกลับที่ประทับแรม ฯ

โคลง ๔

๑ ที่ยี่สิบสี่เช้า	เวลา ควรเฮย
เสด็จประทับกลนาวา	เคลื่อนคล้อย
สู้บึงบอระเพ็ดธา	ชาประพาสา
ปวงราษฎร์แควใหญ่่น้อย	มุ่งหน้าพระองค์ ฯ
๑ พระทรงเรือเล็กเลี้ยง	ตามลำ คลองแฮ
ประทับปลับปลาปรา	หว่างน้ำ
เสวยเครื่องราชฎรทำ	เทียบจัด ถวายนา
เล็ดอรอยรสล้ำ	นำลิ้มลองดู ฯ
๑ หม่อมสยาเสียวไล	เวียนวน
แหวกว่ายตามสายชล	ชุ่มซ้อย
ยิ่งพิศยิ่งเยื่อนยล	ยวนเนตร
หลายหลากพรรณใหญ่่น้อย	กว่าร้อยเรียงราย ฯ
๑ ต่างวายเคียงคู่เกล้า	คลึงชม
แสนสุขสมคู่สม	สวาทไซ้
.....	.....(บาทที่ ๓ ขาดไป)
สาจิตต์สูปได้	รับน้องมาเคียง

๑ สุริยาเพียงยอดไม้	บัดดล
สู่เรือที่นั่งกล	กลับหน้า
แล่นเรือล่องลำชล	ถึงถับ
กาละถันโมงห้า	บ่ายได้พอดี ฯ

๑ เวลาเช้า วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเรือกลไฟพระที่นั่งเสด็จถึงบอระเพ็ด ทรงเปลี่ยนเป็นเรือพายไปตามลำคลอง จากนั้นประทับที่พลับพลา และเสวยพระกระยาหารที่ราษฎรจัดถวาย เวลาบ่ายทรงเรือกลไฟกลับไปประทับ ฯ

โคลง ๒

๑ ยี่สิบห้าวาระเช้า	นาเวศสมเด็จพระเจ้า
เคลื่อนคล้อยจากนคร	สัคนา ฯ

โคลง ๔

๑ ผ่านบ้านกลางแดดแจ้ง	สุริยา ส่องแฮ
บ้านร่มเงาพฤกษา	อยู่บ้าง
ฝ่ายเรลิจำคลา	กลางแดด ร้อนนา
ร้อนอกไอ้อกร้าง	เริ่มไร้เสนา ฯ
๑ ร้อนอากาศอาบน้ำ	บรรเทา
ร้อนแดดพอแผงเงา	ร่มได้
ร้อนในอุระเรา	เหลือเหลือ
ร้อนนอกราคหมกไหม้	หม่นเพียงเพลิงรุ่ม ฯ
๑ ย่านมัทรีตรีเจ้า	มัทรี
ยามทราบโพธิสัตว์ศรี	กษัตริย์ไซรี
ยกกุมารประทานชี	หิณะชาติ แลวันา
เหลือโคกนางรำให้	นิกไว้สงสาร ฯ
๑ เรือทรงพระหน่อไต้	ภูมิ ล่องแล
ลูแห่งยางเศรษฐี	ที่ตั้ง
อำเภอพยุหศีรี	เวียงเก่า
ขบวนเสด็จถึงจิ้งจิ้ง	อยู่ใกล้ศาลอำเภอ ฯ
๑ ทำน้ำอ้อยนี้ก็อ้อย	หวานจริง
ยังไปสู้อยามหญิง	สวาทล้า
นั่งแนบแอบเอนอิง	แทบอก
หวานเสน่ห์รสอ่อนก้า	กว่านี้มีฤ ฯ

๑ มโนรมย์สมชื่อแม่	นางมา ด้วยพี่
นี้สิมัวคึงหา	แต่เจ้า
เสียดายมิอาจพา	มาเที่ยว นี้แม่
แม่จักชวนสร้างเคร้า	สวาหน้องเสวยรมย์ ฯ
๑ วัดโคกนามวัดไธ	สะกิดใจ
อวาสนามดุงใคร	แข่งैया
ชื่อชวนไฝ่ฝันไป	ว่าอยู่ บ้านแม่
ตาเหลือบเห็นเจ้า	จึงรู้สึกตน ฯ
๑ เกาะตารักให้ตรี	ถึงครา หลังแล
แรกพี่พบกัลยา	นิมน้อง
ตาพี่ลึกลับตา	นุชหลบ ตาพี่
ตาสบตาต่างต้อง	จิตต์พ้องเสนาหา ฯ
๑ ธรรมามูลแะวะขึ้น	พิมพ์จักร
มาฝากแม่ยอดรัก	ยิ่งแก้ว
จักรจงช่วยพิทักษ์	เราเกิด
ขอโรคภัยจุงแคล้ว	คลาศพันตนไป ฯ
๑ ไชยนาหนฤนารถก้อง	ภุชย บารมี
ยามพระเหลือเกศไทย	ชนะเสียน
บรเทศศัตรุภุชย	สิบทิศ
พระเดชพระปราบเหี้ยน	ระยอบน้อมยอมกลัว ฯ
๑ พระไชยนฤนารถผู้	ครองเวียง
จัดที่ประทับเคียง	เขตต์บ้าน
ละคอนเล่นซ้องเสียง	เจนบท
ตำรวจทหารตรวจด้าน	พิทักษ์ให้ทรงธรรม ฯ

๑ เวลาเช้า วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จออกจากนครสวรรค์ ผ่านบ้านกลางแดด (ตำบลกลางแดด อำเภอเมือง นครสวรรค์) ย่านมัทรี (ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี) บ้านยางเศรษฐี ทรงพักที่อำเภอ พยุหะคีรี จากนั้นเสด็จต่อผ่านบ้านหน้าอ้อย อำเภอมนอรัญ (จังหวัดชัยนาท) วัดโคก เกาะตารัก (เกาะตารัก หมู่ที่ ๑ ตำบลคิ่งสำเภา อำเภอมนอรัญ) วัดวัดธรรมามูล ประทับแรมที่ จวนเจ้าเมืองชัยนาท (พระไชยนฤนารถ) ฯ

๑ วันรุ่ง ๓ เสด็จขึ้น	สู่สถาน
ที่ว่าสรรพยาการ	ใหญ่น้อย
และเสด็จตรวจโรงทหาร	ชาญศึก
ครั้นเสด็จทรงเรือคล้อย	ล่องน้ำตามกาล ฯ

๑ บางแม่ลูกอ่อนไอ้	อกเรา
ยามจากลูกยังเยาว์	อยู่แท้
ตนจรแต่ใจเนา	เคหะ เคียงแม่
เจ็บอกฟกสุดแก่	เกศกัมจำทน ฯ
๑ สรรพพานานชื่อบ้าน	นาวา ผ่านเฮย
ดีแต่ชื่อยาหา	ห่อนได้
ขนาดโตจ้กรักษา	คลายโรค ได้นอ
ข้อยเจ็บหนักยิ่งไข	พิชกล้ายากแล้ว ฯ
๑ ครั้นนาวาล่องพัน	พรมแดน
โยชนาเข้าสิงห์แสน	สุขไซ้
สู้นอดใจแฉวน	รอไม่ ข้าเลย
ก็จะกลับถึงได้	กอดน้องเนาทรง ฯ
๑ จวนคำเรือต้นหน่อ	นฤบดีนทร์
ถอยล่องสู่เมืองอินทร์	อัปอั๋ง
จึงสิงหนครินทร์	รับเสด็จ
เตรียมผูกพลับพลาตั้ง	เสด็จให้เฒ่าแรม ฯ

๑ เวลาเช้า วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จออกจากอำเภอยะหริ่ง ผ่านบางแม่ลูกอ่อน (ตำบลบางหลวง อำเภอสรรพพา จังหวัดชัยนาท) บ้านสรรพพา (ตำบลสรรพพา) เมืองอินทร์บุรี (จังหวัดสิงห์บุรี) เจ้าเมืองสิงห์บุรีเฝ้า ฯ รับเสด็จ ประทับแรมที่จวนเจ้าเมืองสิงห์บุรี ฯ

๑ ท่ามนนีกเมื่อครั้ง	แรกยาม
พี่ประสพสมรมแม่ทรา	สวาทนั้น
ท่วงที่ท่าหล่อนงาม	ทุกท่า
แสนโกรธผู้เกียดกัน	กักน้องนางงาม ฯ
๑ โคนขามชวนให้นึก	ต่อไป
เห็นฉับพี่จิงใจ	เสนห์น้อง
ไซ้เกรงไซ้ขามใคร	จึงสงบ ไว้ที
ขามแต่ชูจักข้อง	ผิวจะข้อยทำเหิม ฯ
๑ บ้านสมัคต่อเรื่องข้าง	บนมา
พอพี่ทราบก็ลยา	สมัคแล้ว
เหลือที่จะปริดา	ทรงชวน
ยามยาตร์ยังห่อแก้ว	ดุตเข้าวิมานสรวง ฯ

๑ เรือทรงหน่อนาถเจ้า	ธรรณี
บรรลุลึงหบุรี	จอดไกล
เขตต์จนวนนครินทร์มี	ปรากฏ นามมา
พระราชพินิจจยให้	จัดตั้งพลับพลา ฯ
๑ บ่ายทรงเครื่องเสด็จไชรั	โผพกลาง
จรสู่ศาลากลาง	บุระนี้
นครินทร์ยาตร์นำทาง	ธ เสด็จ
นำหม่อมมาตย์ลี	ลาศเฝ้าเรียงตน ฯ
๑ ครั้นทรงตรวจทั่วแล้ว	ภูมิ
ยุรยาตร์โดยพาชี	ไต่เต้า
สู่ตำบลชื่อกจกษี	แพรววัด
พระพุทธรไสยาสน์เข้า	ประณตนมมบูชา ฯ
๑ จากสิ่งหีบวบล่องลำ	งามตระการ
แล่นผ่านบ้านหมื่นหาญ	ชื่อชู้
นึกถึงเรื่องนิทาน	ทิดเพ็ด
เพราะอดทนทิดนี้	จึงได้ดังหมาย ฯ
๑ ถึงไชโยหยุดยั้ง	นาวา
พระเสด็จขึ้นสู่อา	วาสนั้น
นมัสการพระปฎิมา	กรเกต
คุณพระเป็นฉัตรกัน	เกตข้าพั้งปวง ฯ
๑ ที่อาวาสใหญ่นั้น	เทศา ภิบาลเฮ
ครองเขตต์กรุงเทพทวา	ระไชรั
โบราณบุรา	นุรักษ์ นามเฮย
มาประณตโอรสให้	ปกแคว้นแดนดิน ฯ
๑ เกินไชโยหน้อยแล้ว	เรือกล ไฟแฮ
มาพ่วงเรือจรดล	ล่องน้ำ
เห็นเรือนโรงกระมล	คูอิม
ไปเนิ่นอกพีช้ำ	จักได้ทายระบม ฯ
๑ ครั้นห้าโมงบ่ายแล้ว	เรือทรง
ลู่อ่างทองจอดตรง	ท่าไชรั
หน้าจวนหม่อมอมรวงศ์	วิจิตร
นครเรจัดที่ไว้	เพื่อท้าวแรมสราญ ฯ

๑ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จออกจากสิงห์บุรี ผ่านท่างาม (อำเภออินทร์บุรี) ผ่านโคกขาม (อำเภอเมือง) บ้านสมัค ถึงเมืองสิงห์บุรี พระราชพินิจจัย (เหม, เจ้าเมืองสิงห์บุรี พ.ศ.๒๕๕๘) เฝ้า ฯ รับเสด็จ เข้าพลับพลา เวลาบ่ายเสด็จศาลากลาง เจ้าเมืองนำเหล่าราชการเข้าเฝ้า ฯ เสร็จแล้วทรงม้าเสด็จตำบลจักษ์ (ตำบลจักรสิทธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี) นมัสการพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร ตั้งอยู่ในตำบลจักรสิทธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี) ผ่านบ้านหมื่นหาญ (อำเภอพรหมบุรี, จังหวัดสิงห์บุรี) ถึงอำเภอไชโย (จังหวัดอ่างทอง) ทรงนมัสการหลวงพ่อดโต (วัดไชโยวรวิหาร อ่างทอง) พระยาโบราณบุรานุรักษ์ (ปลัดเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า) เฝ้า ฯ รับเสด็จ ออกจากอำเภอไชโย เวลา ๑๗.๐๐ น. ถึงท่าเรือเมืองอ่างทอง ประทับแรมที่จวนหม่อมอมรวงษ์วิจิตร (หม่อมราชวงศ์ปฐุม คนเฒ่า) ฯ

๑ ฟุ้งสองโมงเศษเข้า	ภูบาล
เสด็จแวะทรงตรวจสถาน	ที่ตั้ง
ศาลาว่าราชการ	เมืองอ่างทอง
ทอดพระเนตรหัวเขตต์หัง	หมดแล้วคืนเรือ ฯ
๑ เรือนางปะพวงข้าง	เรือมะโรง
เรือเครื่องเคียงแคมโยง	เหมาะเข้า
เล่นเรือบัวโคลง	แคลงคลื่น
เล่นเฉียดพายุล้าย	ล่องน้ำงามเหลือ ฯ
๑ พอขบวนเรือล่องเลี้ยว	บางไทร
ตึกตึกใจเต็นกระไร	แค่แล้ว
ลุบางปอนินโผ	๘ ประทับ แรมแอ
งามสุดราชวังแพรว	เพริศพริ้งเพลินตา ฯ

๑ นึกถึงจะกลับบ้าน	แสนปรี ดาแฮ
ยามห่างนุชพี้มี	แต่เศร้า
สามเดือนเปรียบสามปี	เหลือเนิ่น
ตรอมจิตต์คิดถึงเจ้า	ไปเว้นวายวัน ฯ
๑ จักผันพักตร์สู้ได้	ฤเห็นือ กิติ
เดิรบกฤลงเรือ	แซมซ้า
ขึ้นซ่างซับม้าเหลือ	ห้ามนึก
แลเหลือบใดเห็นหน้า	นุชเย้าอยู่เสมอ ฯ
๑ มีคำท่านกล่าวไว้	เหมาะดี
ยามจากทุกข์มากมี	หม่นไหม้
ยิ่งทุกข์สุขยิ่งทวี	ตามส่วน
ยามกลับถึงห้องไซ้	จักล้างกันหาย ฯ
๑ ตามคำที่กล่าวนี้	ชอบกล
พื่อนึกถึงยามดล	สู่บ้าน
กรกอดนุชเปรมกระมล	ปิติ
ทรวงชิตทรวงสองสำน	สุขสิ้นตั้งหวัง ฯ

๑ วันที่ ๒๘ - ๓๐ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเรือพระที่นั่งเสด็จออกจากอ่างทอง ผ่านบางไทร ประทับแรมที่บางปะอิน (บางปะอิน)

โคลง ๓

๑ วันสิ้นเดือนมกรา	นาฬิกาสามเศษเข้า
สมเด็จพระยาวราชเจ้า	เสด็จเบื้องสถานรถ โพงา ฯ
๑ งามงตรงหลังทรง	แห่งองค์หน่อนารถไท้
ได้ฤกษ์จรจักรใช้	จักรเข้าสู่กรุง ฯ

โคลง ๔

๑ บรรลุกรุงเทพแล้ว	हरษา
ยิ่งพิศยิ่งเพลินพา	พลิตยัม
สมเป็นปิ่นพารา	สมมติเทพ สถิตจริง
ทวยราชภูร์แสนสุขปิ้ม	เปรียบคล้ายเมืองแมน ฯ
๑ แสนงามแสนเงื่อนพร้อม	เจริญใจ
โสมส่องแสงสดใส	สุกแท้
แสงจับระยับอำไพ	จรูญจรัส
ยวนเนตรนครเรศแล้	เลิศแคว้นแดนไทย ฯ

๑ วิไลนิเวศน์ห้า

ปราสาทปรางมาศงาม
ประเสริฐพระอาราม
องค์พระมรกตแก้ว

๑ บังคมบรมนารถผู้

เดชะพระบารมีบพิตร
ปกเกศทั่วทุกทิศ
พระเกียรติพระเกริกหล้า

๑ ภูมีเอาเดชป้อง

หมู่ปัจจามิตรขยาย
ระยอบหมอบแทบบาท
เหมือนหมู่เทพนบห้า

๑ ขอปวงอมรเทพคุ้ม

ตลอดเหล่าเผ่าพงศัต
อีกขอรุ่งสยามรัฐ
ปวงอุปัทม์จงอย่าได้

จอมสยาม

เพริศแพ้ว
อุโบสถ
เหล่าข้าปวงนิยม ฯ

ธำรงฤทธิ์

ผ่านฟ้า
ข้าบาท เกษมณา
ลบล้างภัยพิ ฯ

ปกราชอาณาจักร

ทั่วดาว
บงกช
สักรผู้ครองสรวง ฯ

จักรพรรดิ ราชแ

ดิเยศร์ไชรั
บาลยิ่ง เจริญนา
พะพ้องเพียรพาล ฯ

โคลง ๒

๑ พรทุกประการอย่าช้า
บาทพร้อมพราถวาย

จงสิทธิสมดังข้า
สิ้นเทอญ ฯ

โคลง ๔

๑ เรืองนี้หนานชื่อแก้ว
น้อยสบจินดาพูน
หนานขวายอีกนายมยุร
ตรีแต่งตั้งนลน้อย

๑ ขนานนามลิตีเปื้อง
จบเสรีจบริบูรณ์ระงับ
ใดพร้อมปราษฎ์เชิญรับ
ที่ผิดโปรดช่วยชี้

เมืองบุรพ์ เริ่มแฮ
เพิ่มถ้อย
รวมสี่
รวบร้อยกรองสาร ฯ

พ่ายพ
เท่านี้
ฉันทเพิ่ม
ชักให้ลงทาง ฯ

พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต

๑ เข้า วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟพระที่นั่งจากบางปะอินถึงกรุงเทพฯ ฯ เข้าเฝ้า ฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระราชวังดุสิต ฯ

*****

รายการอ้างอิง

- พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (๒๕๑๑). **ลิลิตพาลัย**. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๖). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔**. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วศวรรษ สบายวัน. (๒๕๖๑). **การใช้เวลาในการเล่าเรื่องในลิลิตพาลัย พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมโชติ อ๋องสกุล. (๒๕๔๙). **เส้นทางในประวัติศาสตร์จากบันทึกร่วมสมัย**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

**คณะผู้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน
ลิติดพายุ์พ
พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**

ที่ปรึกษา

นายนิรันดร หมั่นสุข	ผู้อำนวยการโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
นางพนิดา สุประการ	รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารวิชาการ
นายทรงพล เฟื่องฟู	รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน
นางสาวดวงเดือน จิตอารีย์	รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารอำนวยการและงบประมาณ
นายประกรณ์ ผันผาย	รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหารทั่วไป

ถอดความเส้นทางการศึกษาประสาสมณฑลพายุ์พจากบทประพันธ์

นายสิงห์คำ สอนแปง

จัดพิมพ์และพิสูจน์อักษร

นายสิงห์คำ สอนแปง

นางสาวกฤติยา วรศรี

นางสาวมยุรี เทือกตา

นางสาวพรรณพัชร รัตนมงคล

คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

ออกแบบปก

นางสาวกมลวรรณ นันตี

*****

● วันที่ชาวทกนั้น
ทรงเปิดโรงเรียนไทย
บุญวาทวิทยาลัย
เป็นเกียรติยศแด่เจ้า

เสด็จไป
ฤกษ์เช้า
ขนานชื่อ ประทานนอ
ปกแคว้นลำปาง ฯ

(ลิลิตพ่ายพ, หนานแก้วเมืองบุรี)

